

สำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ระดับการประเมินคุณภาพ

ดีเยี่ยม

ดีมาก

ดี

ปานกลาง

การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ชุมชนไหล่นหิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

เพียงกานต์ นามวงศ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยว
สำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้
พ.ศ. 2552

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

สำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยว

ชื่อเรื่อง

การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ชุมชนไหลหิน อำเภอกะคา จังหวัดลำปาง

โดย

เพียงกานต์ นามวงศ์

พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.วิระพล ทองมา)

วันที่ 13 เดือน ส.ค. พ.ศ. 2552

กรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์ทรงศักดิ์ ภู่น้อย)

วันที่ 13 เดือน ส.ค. พ.ศ. 2552

กรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์โชคก จรุงพันธ์)

วันที่ 13 เดือน ส.ค. พ.ศ. 2552

ประธานกรรมการประจำหลักสูตร

(รองศาสตราจารย์ ดร.วิระพล ทองมา)

วันที่ 13 เดือน ส.ค. พ.ศ. 2552

สำนักงานบัณฑิตศึกษารับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์ ดร.เทพ พงษ์พานิช)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

วันที่ 13 เดือน ส.ค. พ.ศ. 2552

ชื่อเรื่อง	การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
ชื่อผู้เขียน	นางสาวเพียงกานต์ นามวงศ์
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยว
ประธานกรรมการที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.วิระพล ทองมา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานภาพปัจจุบันของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง 2) ศึกษาหาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยผู้ให้ข้อมูลในการทำวิจัยครั้งนี้ได้แก่ เจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้างานถึงผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน 18 คน ผู้นำชุมชนไหล่หิน จำนวน 30 คน และสมาชิกชมรมการท่องเที่ยว ชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน 30 คน รวมประชากรในการวิจัยทั้งสิ้น 78 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามเพื่อนำไปสัมภาษณ์โดยเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม 2551 ถึงเดือนมีนาคม 2552 และวิเคราะห์ ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย 3 กลุ่มตัวอย่าง คือ เจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้างานถึงผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลไหล่หิน ผู้นำชุมชนไหล่หิน และ สมาชิกชมรมการท่องเที่ยว ชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยกลุ่มเจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้างานถึงผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลไหล่หิน มากกว่าครึ่งเป็นเพศหญิง ส่วนใหญ่มีอายุ 37-46 ปี มีสถานภาพสมรส จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และมีรายได้อยู่ในช่วง 7,001 - 8,000 บาทต่อเดือน และส่วนผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่สอง ผู้นำชุมชนตำบลไหล่หิน เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิงมากกว่าครึ่งมีอายุอยู่ในช่วง 47-56 ปี เกือบทั้งหมดมีสถานภาพสมรส เกือบครึ่งจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช. มากกว่าครึ่งประกอบอาชีพส่วนตัว และส่วนใหญ่มิรายได้ไม่เกิน 6,000 บาทต่อเดือน และกลุ่มสุดท้ายในส่วนกลุ่มสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวชุมชนไหล่หิน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุอยู่ในช่วง 51.5 ปี และมีสถานภาพสมรส โดยหนึ่งในสามจบการศึกษาระดับประถมศึกษา มากกว่าครึ่งประกอบอาชีพส่วนตัว และส่วนใหญ่มิรายได้ไม่เกิน 6,000 บาทต่อเดือน

ผลการวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพปัจจุบันของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพบว่าชุมชนไหล่หินมีสถานภาพที่สามารถจะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบ 3 ด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านการเข้าถึงหมู่บ้าน และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งชุมชนไหล่หินมีสถานภาพที่จะสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อสร้างรายได้ ให้แก่ชุมชนและเพื่อเพิ่มศักยภาพในการท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักรวมถึงส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้จัก รักและหวงแหนทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

ส่วนผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตามองค์ประกอบการมีส่วนร่วม ได้แก่ องค์ประกอบด้านการจัดการพื้นที่ องค์ประกอบด้านการจัดการ องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ และองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมพบว่าแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ที่คนในชุมชนจะร่วมมือร่วมใจผลักดันการท่องเที่ยวของชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนต่อไป เพื่อสร้างอาชีพและสร้างรายได้ แก่ชุมชนในท้องถิ่น รวมถึงการมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษา ดูแลชุมชนให้เป็นไปตามระบบการจัดการที่ดีอีกด้วย

Title	Laihin Community Cultural Tourism Development Study, Kohka District, Lampang Province
Author	Miss Phiengkan Namwong
Degree of	Master of Arts in Recreation and Tourism Management
Advisory Committee Chairperson	Associate Professor Dr. Weerapon Thongma

ABSTRACT

The purposes of this study were to investigate: 1) current condition of Laihin community as a source of cultural tourism activities and 2) guidelines for the development of Laihin community management, Kohka district, Lampang province. Respondents in this study consisted of heads and administrators of Laihin Administrative Organization office, 30 Laihin community leaders, and 30 members of Tourism club. A set of questionnaires was used for data collection during January, 2008-March, 2009 and analyzed by using the statistical Package for the Social Sciences program.

Results of the study revealed that the respondents consisted of 3 groups: 1) heads and administrators of Laihin Administrative Organization; Laihin Laihin community leaders; 2) and 3) members of Tourism club, Laihin Community, Kohka district, Lampang province. Based on the first group, It was found that the number of male respondents was more than one-half of female, mostly aged between 37-46 years, married, bachelor's degree graduates, and with a monthly income of 7,001-8,000 baht. For the second group, the number of male respondents was more than female. More than one-half of the respondents were 47-56 years and almost all of them were married. Also, almost one-half of them were upper-secondary school graduates (or vocational certificate) More than one-half of the respondents had their own business and most of them had a monthly income of not more than 6,000 baht. For the last group, it was found that most of the respondents were female aged 51.5 years old on average, and married. One-third of the respondents were elementary school graduates. More than one-half of them had their own business with a monthly income of not more than 6,000 baht. With regards to current condition of Laihin community as a source of cultural tourism, was found that this could achieve the goals of

sustainable development with the following aspects: attraction, accessibility, and convenience facility.

Based on guidelines for the development of cultural tourism management in terms of participation, it was found that the respondents participated in the following elements: 1) area management; 2) element management; 3) learning process and activities element; and 4) participation element. All of these could help people in Laihin community push community-based cultural tourism towards sustainable development. Meanwhile, they also earned a supplementary income from community-based tourism management.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีเนื่องจากความกรุณาส่งเสริมของ รองศาสตราจารย์ ดร.วีระพล ทองมา ประธานกรรมการที่ปรึกษา อาจารย์ทรงศักดิ์ ภู่อ้อย กรรมการที่ปรึกษา และ อาจารย์โชค จรุงคนธ์ กรรมการที่ปรึกษา และ อาจารย์ ดร.บังอร นัตรุงเรือง ประธาน กรรมการคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เป็นอย่างดี ตลอดระยะเวลาการศึกษาและทำงานวิจัยจนงานนี้สำเร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ทั้งสามท่านเป็นอย่างสูง และขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านทุกวิชาที่ได้ช่วยประสิทธิ์ ประสาทวิชาความรู้ในการเรียนการสอน จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณนายกองค์การบริหารส่วนตำบลไหล่นหินอำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล คุณทรงศักดิ์ แก้วมูลและเจ้าหน้าที่องค์การบริหาร ส่วนตำบลไหล่นหินทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลสำหรับงานวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

เหนือสิ่งอื่นใด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณและน้อมรำลึกถึงพระคุณบิดา มารดา คุณพ่อชองศิลป์ นามวงศ์ และคุณแม่ จุรีย์ นามวงศ์ ที่วางรากฐานทางการศึกษาให้แก่ผู้วิจัยและให้ ทุนการศึกษา และได้สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษาเล่าเรียนมาโดยตลอด ขอขอบคุณทุกคนใน ครอบครัวที่คอยเป็นกำลังใจให้ตลอดระยะเวลาการศึกษานอกจากนี้ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ คณาจารย์สาขาวิชาการจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยว คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย แม่โจ้ที่ได้อบรมสั่งสอนประสิทธิ์ประสาทปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตแก่ข้าพเจ้า รวมทั้งเพื่อน RTM 3 และพี่ ๆ RTM 1 และ RTM 2 ทุกคน ที่เป็นกำลังใจในการศึกษาและทำงานวิจัยครั้งนี้เสมอ มา ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

เพียงกานต์ นามวงศ์

สิงหาคม 2552

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญภาพ	(11)
สารบัญตารางผนวก	(12)
สารบัญภาพผนวก	(13)
บทที่ 1 บทนำ	1
ปัญหาการวิจัย	3
วัตถุประสงค์การวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
ขอบเขตการวิจัย	6
ข้อจำกัดการวิจัย	6
นิยามศัพท์	6
บทที่ 2 การตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
บริบทของชุมชนไหล่หิน	8
แนวคิดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม	16
แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	21
แนวคิดความหมายและประเภทของวัฒนธรรม	27
แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	30
บริบทขององค์ประกอบของทรัพยากรการท่องเที่ยว	34
ภาคสรุป	42
กรอบแนวความคิดในการวิจัย	45
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	46
สถานที่ดำเนินการวิจัย	46
ผู้ให้ข้อมูล	46

	หน้า
ตัวแปรและการวัดตัวแปร	47
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	47
การทดสอบเครื่องมือ	48
ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย	49
การวิเคราะห์ข้อมูล	49
ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย	50
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	51
ตอนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคล สังคมและเศรษฐกิจของผู้ให้ข้อมูล	51
ตอนที่ 2 วิเคราะห์สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม	65
ตอนที่ 3 วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของชุมชนบ้านไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง	84
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	97
สรุปผลการวิจัย	97
อภิปรายผลการวิจัย	99
ข้อเสนอแนะ	104
บรรณานุกรม	107
ภาคผนวก	111
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อนำไปสัมภาษณ์	112
ภาคผนวก ข ผลการทดสอบความเชื่อมั่น (reliability)	121
ภาคผนวก ค รูปภาพการจัดประชุมเวทีชาวบ้าน	128
ภาคผนวก ง รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน	131
ภาคผนวก จ ประวัติผู้วิจัย	135

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	จำนวนและร้อยละของเจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้าจนถึงผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลไหล่นิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม	55
2	จำนวนและร้อยละของผู้นำชุมชนไหล่นิน จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม	59
3	จำนวนและร้อยละของสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวชุมชนไหล่นิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม	64
4	จำนวนและร้อยละ สถานภาพด้านทางสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านไหล่นิน	71
5	จำนวนและร้อยละ สถานภาพด้านการเข้าถึงของชุมชนบ้านไหล่นิน	78
6	จำนวนและร้อยละ สถานภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชนบ้านไหล่นิน	82
7	จำนวนและร้อยละ ด้านองค์ประกอบการจัดการพื้นที่ของชุมชนบ้านไหล่นิน	86
8	จำนวนและร้อยละ ด้านองค์ประกอบด้านการจัดการของชุมชนบ้านไหล่นิน	89
9	จำนวนและร้อยละ ด้านองค์ประกอบกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบ้านไหล่นิน	93
10	จำนวนและร้อยละ ด้านองค์ประกอบความร่วมมือร่วมของชุมชนบ้านไหล่นิน	96

สารบัญภาพ

ภาพ		หน้า
1	แผนที่โดยสังเขป	9
2	แผนที่ทางเดินภายในหมู่บ้าน	14
3	กรอบแนวความคิดในการวิจัย	45
4	วัดไหล่หินหลวง	68
5	เจดีย์วัดไหล่หินหลวง	68
6	ประเพณีสงกรานต์ที่จัดต่อเนื่องประจำปี	69
7	ประเพณีบวชนาค	69
8	การค่านา	69
9	การประกอบอาชีพดั้งเดิมคือการทอผ้า	70
10	พิพิธภัณฑ์	70
11	เส้นทางรอบ ๆ หมู่บ้าน	76
12	สภาพถนนในการเข้า-ออก ชุมชน เป็นถนนลาดยางตลอดเส้นทาง	76
13	ป้ายสื่อความหมายบอกเส้นทาง	77
14	ป้ายบอกเส้นทาง	77
15	หน่วยรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน	80
16	ระบบน้ำประปาหมู่บ้าน	81
17	ระบบสื่อสารภายในแหล่งท่องเที่ยวชุมชน	81
18	การจัดการด้านขยะมูลฝอย	88
19	มัคคุเทศก์น้อย และมัคคุเทศก์อาวุโส	88
20	กิจกรรมในวันสงกรานต์	92
21	กิจกรรม การปล่อยโคมลอยในประเพณีขึ้นปี๋	92
22	กิจกรรมรดน้ำดำหัว	92
23	ชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว	95

สารบัญตารางผนวก

ตารางผนวก	หน้า
1 คำการทดสอบความเชื่อมั่นเกี่ยวกับสถานภาพของแหล่งท่องเที่ยวใน ชุมชนไหล่หิน อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง	122
2 คำการทดสอบความเชื่อมั่นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนไหล่หิน อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง	125

สารบัญภาพผนวก

ภาพผนวก	หน้า
1 การลงทะเบียน	129
2 การฟังบรรยายเรื่องการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	129
3 เข้าร่วมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	129
4 การรวมกลุ่มเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	130
5 สรุปข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	130
6 ภาพหมู่เสร็จสิ้นการประชุมเวทีชาวบ้าน	130

บทที่ 1

บทนำ

การท่องเที่ยว (tourism) เป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพราะการท่องเที่ยวสามารถนำรายได้เข้าสู่ประเทศปีละหลายแสนล้านบาท อีกทั้งยังมีแนวโน้มจะทวีความสำคัญมากขึ้นในอนาคต ทั้งนี้เพราะการท่องเที่ยวระหว่างประเทศสามารถนำรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศเข้ามาช่วยแก้ไขสภาวะการขาดดุลชำระเงินของประเทศที่สืบเนื่องมาจากการขาดดุลการค้า ส่วนการท่องเที่ยวภายในประเทศก็ช่วยกระตุ้นให้เกิดการลงทุนผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ อันเป็นการช่วยสร้างงานและกระจายรายได้ไปสู่ทุกระดับอาชีพ นอกจากนี้คุณค่าทางการศึกษาและสุขภาพจิตที่นักท่องเที่ยวจะได้รับจากการท่องเที่ยวยังเป็นประโยชน์อย่างมหาศาลต่อการเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ยากจะหาได้จากกิจกรรมอื่น จึงต้องให้ความสนใจพัฒนาและส่งเสริมให้การท่องเที่ยวกลายเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศของเรามากที่สุด และนำรายได้จากการท่องเที่ยวไปพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ซึ่งองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization- WTO) ได้พยากรณ์ไว้ว่าในปี ค.ศ. 2010 (พ.ศ. 2553) จะมีนักท่องเที่ยวทั่วโลกที่เดินทางท่องเที่ยวระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นมากกว่า 1,000 ล้านคนและก่อให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวมากกว่า 60 ล้านล้านบาท พร้อมทั้งคาดการณ์ต่อไปอีกว่าในปี ค.ศ.2020 (พ.ศ. 2563) จะมีนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศเดินทางเพิ่มขึ้นมากกว่า 1,600 ล้านคน และคาดว่าจะมีรายได้จากการท่องเที่ยวเข้ามามากกว่า 100 ล้านล้านบาท (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548ก: 1)

เมื่อการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อประเทศ จึงทำให้การท่องเที่ยวขยายตัวอย่างรวดเร็วไม่เฉพาะแต่การท่องเที่ยวภายในประเทศเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการท่องเที่ยวระหว่างประเทศด้วย ประเทศไทยตั้งอยู่ในทำเลที่เป็นศูนย์กลางการคมนาคมของประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย ไม่ว่าจะเป็นทั้งทางน้ำและทางอากาศ หากจะมองแผนที่ประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นจากด้านตะวันออกของทวีป คือ แถบบริเวณประเทศญี่ปุ่น เกาหลี และเรือลงมาถึงจีนแผ่นดินใหญ่ ฮองกง ประเทศแถบอินโดจีน หรือมองไปทางประเทศที่เป็นหมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิก ค่อยออกไปทางแถบประเทศด้านทิศตะวันตกของไทย นับจากพม่า อินเดีย ไปจนจรดประเทศแถบตะวันออกกลางเหนือจรดใต้ ตะวันออกจรดตะวันตกของทวีป ประเทศไทย อยู่ในระยะทางที่เป็นศูนย์กลาง หากจะมองด้านขนาดของประเทศ พื้นที่ของประเทศไทยไม่ใหญ่ไม่โตนัก ขณะเดียวกัน ก็ไม่เล็กเกินไปจนเดินทางทั่วถึงได้ในเวลาไม่กี่ชั่วโมง ความพอดีของขนาดทำให้หากจะเดินทางภายในประเทศให้ไป

ตั้งแต่ละภูมิภาค จึงพอเหมาะพอควร สภาพทางภูมิศาสตร์ของประเทศ ประกอบด้วยดินแดนที่เป็นภาคส่วนของขุนเขาสูง ทอดเทือกยาวสลับซับซ้อน ที่ราบลุ่มและพื้นที่ราบหลายขนาด ห้วยหนองคลองบึงชายฝั่งทะเลที่ยาวเหยียดราว 2,500 กิโลเมตร เกาะแก่งต่าง ๆ สวยงาม น้ำทะเลใส หาดทรายสวย อุณหภูมิและสภาพดินฟ้าอากาศ พอเหมาะที่ทำให้เกิดมีความหลากหลายทางชีวภาพของโลก ได้นำ สภาพทางธรรมชาติจึงมีความงดงามน่าชมที่แตกต่างกันในแต่ละภูมิภาคความแตกต่างกันในลักษณะพื้นที่ กำหนดทำให้ผู้คนในแต่ละภูมิภาค มีวิถีการดำรงชีวิตที่แตกต่างกันและขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกัน จึงกลายเป็นเสน่ห์ เป็นสีสันของแผ่นดินที่น่าสัมผัสเรียนรู้ ทำให้เมืองไทยเป็นอีกดินแดนหนึ่งของโลกที่อยู่ในสายตาของนักท่องเที่ยวนานาชาติ เป็นที่หมายมาว่าจะมาเที่ยวเมืองไทยบ้าง วัฒนธรรมไทยที่ตกผลึกเป็นวิถีชีวิตและการคิดคำนึง มีหลายอย่างที่เป็นข้อดีแห่งชาติ โดยเฉพาะรอยยิ้ม อัธยาศัยที่แสดงถึงจิตใจและมิตรไมตรีที่มีให้กับผู้อื่น จนได้สมญานามว่า “THE LAND OF SMILES” ดินแดนแห่งยิ้มสยาม เมืองไทยจึงกลายเป็นจุดท่องเที่ยวที่มีตัวสินค้าหลักๆ ในจำนวนองค์ประกอบของทรัพยากรท่องเที่ยวจะมีจุดขายด้านการท่องเที่ยว มีอยู่สองประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ การท่องเที่ยวที่ธรรมชาติสร้างสรรค์ขึ้นและ การท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างทำขึ้น (การประปา นครหลวง, 2542) สิ่งเหล่านี้เองคือ สิ่งประทับใจที่นักท่องเที่ยวได้รับนอกเหนือจากความสะดวกสบาย เพลิดเพลิน การท่องเที่ยวจึงเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ และเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนาเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นก่อให้เกิดความเข้าใจความสัมพันธ์อันดีต่อกันในหมู่เพื่อนมนุษย์ด้วยกันไม่ว่าจะต่างถิ่นต่างภาษา ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นไมตรีต่อกันและมีประโยชน์ทั้งทางด้านการปกครองและการเมืองระหว่างประเทศซึ่งความสัมพันธ์อันดีต่อกันนี้และจะส่งผลกระทบต่อรัฐบาลของประเทศต่างๆ ทำให้มีความเข้าใจและใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น อาจจะกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเป็นสื่อกลางที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีของมนุษยชาติในโลก ดังคำขวัญขององค์การสหประชาชาติ ที่กล่าวไว้ว่า “การท่องเที่ยวเป็นสื่อนำไปสู่สันติภาพ” (วรรณ วลัยวานิช, 2546: 1) ทั้งนี้ ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศหนึ่งที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามเป็นที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวมาก ทั้งสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม รวมถึงยังมีประเพณีที่ดึงดูดมาตั้งแต่โบราณกาลควรค่าแก่ความภูมิใจของชาวไทยทุกคน จึงก่อให้เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ชวนประทับใจในแต่ละภูมิภาคเพื่อสัมผัสธรรมชาติ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตคนไทยในดินแดนต่าง ๆ ที่มีศิลปวัฒนธรรม อันบ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยที่มีความเจริญรุ่งเรือง จนเป็นที่ชื่นชอบของนานาชาติ ประเทศที่ได้พบเห็นความงดงามในศิลปวัฒนธรรมไทย ทำให้นักท่องเที่ยวได้ทำความรู้จักกัน แลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมและความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ อันดีต่อกัน ยิ่งการท่องเที่ยวทวีความสำคัญมากขึ้นเพียงใด ยิ่งจะเป็นการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและเกียรติภูมิของประเทศให้เป็นที่รู้จักแก่ชาวโลกมากขึ้นเพียงนั้น แสดงให้เห็นถึงความมีชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม

ประวัติศาสตร์และโบราณคดี รวมทั้งเป็นชาติที่เก่าแก่มีศิลปะและสถาปัตยกรรมที่เจริญรุ่งเรืองมาก่อน การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนก่อให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่คือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (cultural tourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม หรือชมงานประเพณีต่าง ๆ ที่ชุมชนท้องถิ่นนั้นจัดขึ้น เพื่อให้ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน พร้อมทั้งได้ศึกษาความเชื่อ ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรมมีประสบการณ์ใหม่ๆเพิ่มขึ้นภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างดีรวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นให้มีจิตสำนึกต่อการรักษา สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548ก: 15-16)

ปัญหาการวิจัย

จังหวัดลำปางเป็นจังหวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่ในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยที่มีอายุทางประวัติศาสตร์เก่าแก่ประมาณกว่า 1,300 ปี ตั้งแต่สมัยทวารวดี (พระนางจามเทวี) เป็นต้นมาคือราวพุทธศตวรรษที่ 13 โดยมีหลักฐานปรากฏทั้งในทางโบราณคดีและในตำนานที่กล่าวถึงความ เป็นมาของบ้านเมืองต่าง ๆ ในทางเหนือ อาทิตำนานมูลศาสนา ชินกาลมาลีปกรณ์ ตำนานจามเทวี ตำนานไฟม้างกัปป ตำนานรัตนพิมพวงศ์ และพงศาวดารโยนก เป็นต้น เมื่อเริ่มก่อตั้งจังหวัดลำปางมีฐานะเป็นเมืองที่เมืองน้องกับเมืองศรีอยุธยา ซึ่งได้นำวัฒนธรรมทวารวดีมาจากเมืองละโว้ ต่อมาอาณาจักรล้านนาอ่อนแอลง จึงถูกพม่ายึดครองและตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าในปีพุทธศักราช 2101 จังหวัดลำปางจึงได้รับศิลปวัฒนธรรมจากพม่าเข้ามาผสมผสานและในช่วง 200 ปี บางครั้งอาณาจักรล้านนาก็เคยตกอยู่ภายใต้การปกครองของกรุงศรีอยุธยา ซึ่งขณะนั้นเป็นอาณาจักรที่มีความเข้มแข็ง จังหวัดลำปางจึงได้รับศิลปวัฒนธรรมจากกรุงศรีอยุธยาเข้ามาผสมผสานด้วย ในช่วงปีพุทธศักราช 2425-2440 ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 5 จังหวัดลำปางมีบทบาทเป็นศูนย์กลางการค้าไม้สักทางภาคเหนือ ชาวพม่าได้เข้ามาทำธุรกิจไม้สัก จึงตั้งบ้านเรือนขึ้นเป็นชุมชนและสร้างวัดวาอารามตามศิลปะพม่าในชุมชนที่ตนตั้งบ้านเรือนอยู่ จังหวัดลำปางจึงได้รับศิลปวัฒนธรรมของพม่าเข้ามา มาก ดังนั้น ศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดลำปางจึงมีทั้งแบบล้านนา แบบอยุธยา แบบพม่าและแบบผสมผสานระหว่างล้านนาและพม่า (กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร, 2550) จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้จังหวัดลำปางมีจุดเด่นด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญเมืองหนึ่งในล้านนา อันเป็นจุดศูนย์รวมทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม สถาปัตยกรรมล้านนาอันโดดเด่น

จังหวัดลำปางมีชุมชนแห่งหนึ่งที่เป็นชุมชนเก่าแก่ ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ประมาณ 20 กิโลเมตร การคมนาคมสะดวกเดินทางโดยรถยนต์ คือ ชุมชนไหล่หิน ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ชุมชนแห่งนี้มีวัดเก่าแก่และทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์

ชื่อวัดไหล่หินหรือวัดเสลารัตนปีพพตาราม (วัดไหล่หินหลวงแก้วช้างยืน) มีพระวิหารเก่าแก่ฝีมือช่างเชียงตุงเป็นศิลปะแบบล้านนาไทย ประดับลวดลายงดงามทั้งหลัง โดยเฉพาะส่วนหน้าบัน และซุ้มประตูที่มีการก่ออิฐถือปูนประดับรูปปั้นสัตว์ศิลปะล้านนาแท้ ภายในวิหารนอกจากจะมีพระประธานแล้ว ยังมีรูปปั้นพระมหาเศรษฐีบุญญกสิกรรมขนาดเท่าตัวจริงซึ่งปั้นด้วยฝีมือของท่านเอง พระเจดีย์ของวัดไหล่หินก่อสร้างแบบศิลปะล้านนาที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คันทวยที่โรงธรรมเป็นแบบล้านนา คือเป็นรูปคล้ายแผ่นไม้สามเหลี่ยมขนาดใหญ่แล้วฉลุลายให้โปร่งลอยตัว เช่น รูปนาค รูปหนุมาน รูปลายเครือเถา หอพิพิธภัณฑ โบราณล้านนา วัดไหล่หิน เป็นที่เก็บหอพระแก้ว ซุ้มพระพิมพ์ อาวุธโบราณ และที่โรงธรรมมีโบราณเก่าแก่ของล้านนาไทยมีอายุเกินกว่า 500 ปี ซึ่งนับว่าควรค่าแก่การอนุรักษ์เป็นอย่างยิ่ง (บริษัทนำเที่ยวอีซี่ทริป, 2550) ชุมชนไหล่หินเป็นชุมชนที่เก่าแก่ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีประเพณีวัฒนธรรมที่มีความผูกพันกับวัด โดยวัดเป็นจุดศูนย์กลางของชาวบ้านในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ได้แก่ ประเพณีตานข้าวเมียง ประเพณีปีใหม่เมือง ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณียี่เป็ง ถือได้ว่าวัดไหล่หินมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ประเพณี และวัฒนธรรมที่ดั่งงามเหมาะแก่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยิ่ง จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าชุมชนวัดไหล่หินมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายที่จะสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นที่นิยมและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนท้องถิ่นได้ แต่วัดไหล่หินยังขาดการประเมินสถานภาพปัจจุบันของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในด้านองค์ประกอบของทรัพยากร การท่องเที่ยวอันได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ เส้นทางขนส่งการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีการประเมินสถานภาพของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ เพื่อให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อีกทั้งชาวบ้านในชุมชนไหล่หิน ยังขาดการส่งเสริมและสนับสนุนความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาของชุมชนและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ดีที่จะช่วยพัฒนาการท่องเที่ยวให้สู่ความยั่งยืนและก่อให้เกิดรายได้กับชุมชน จึงทำให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวถูกทำลายและสูญหายไปเป็นจำนวนมากและที่สำคัญขาดกระบวนการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดในโลกหากมีการบริหารจัดการที่ดีมีคุณภาพแล้วนั้น จะเป็นแนวทางอันนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป ดังนั้นจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาหาแนวทางในการพัฒนาชุมชนบ้านไหล่หินให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อที่จะได้นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และนำไปใช้ในการพัฒนา ชุมชนวัดไหล่หินให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยในเรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนบ้านไหล่หิน อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์

1. ศึกษาลักษณะส่วนบุคคล สังคมและเศรษฐกิจของผู้ให้ข้อมูล
2. ศึกษาสถานภาพปัจจุบันของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในชุมชนไหล่หิน อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง
3. ศึกษาหาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนไหล่หิน อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยครั้งนี้ เมื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้ว คาดว่าเป็นประโยชน์ต่อบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. ประชาชนชมรมและสมาชิกในชุมชนไหล่หิน ได้รับองค์ความรู้ในด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สามารถที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวและเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน
2. ประชาชนสภาวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลและคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลไหล่หิน อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง สามารถนำผลการวิจัยไปดำเนินการปรับปรุงพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน โดยให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งเน้นการวัฒนธรรมพร้อมทั้งยกระดับความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ด้วยการส่งเสริมรายได้ โดยให้มีผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม น้อยที่สุด
3. นายองค์การบริหารส่วนตำบลไหล่หิน อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง สามารถนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปปรับแผนและนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในชุมชนไหล่หิน อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลไหล่หินต่อไป
4. นักวิชาการ นักวิจัยและผู้สนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถนำข้อมูลไปใช้เป็นพื้นฐานองค์ความรู้ต่อไป
5. หมู่บ้านอื่นๆที่มีสถานภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถนำผลวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยจัดเก็บข้อมูลเฉพาะพื้นที่ตำบลไหล่หิน หมู่ที่ 2 บ้านไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
2. ผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ 1) เจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้างานถึงผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน 18 คน (โดยเก็บข้อมูลทั้งหมด) 2) ผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำที่ไม่เป็นทางการ 30 คน และ 3) สมาชิกชมรมการท่องเที่ยวชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน 30 คน (โดยเก็บข้อมูลทั้งหมด)
3. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อศึกษาสถานภาพปัจจุบันของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยใช้องค์ประกอบของทรัพยากรการท่องเที่ยว
4. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาหาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

ข้อจำกัดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาในพื้นที่ ชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เพียงแห่งเดียวเท่านั้น จึงไม่สามารถที่นำไปใช้เป็นหลักสากล (generalization) เพื่อเปรียบเทียบกับชุมชนอื่นได้

นิยามศัพท์

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมหรือชมงานประเพณีต่างๆที่ชุมชนท้องถิ่นนั้นจัดขึ้น เพื่อให้ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน พร้อมทั้งได้ศึกษาความเชื่อ ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม นอกจากนั้นยังมีประสบการณ์ใหม่ๆเพิ่มขึ้นภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างดีรวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นให้มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548ก: 16)

การมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่น หมายถึง การสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวทุกขั้นตอนและให้ชุมชนท้องถิ่น

ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว เพื่อก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน ความภาคภูมิใจ พร้อมทั้งการสร้างจิตสำนึกในการดูแลปกป้องรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน(บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548ก: 156)

ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงสถานที่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่นที่มีลักษณะเด่น ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว เช่น ประเพณีสงกรานต์ หรือแข่งเรือ เป็นต้น (วรรณ วลัยวานิช, 2546: 60)

บทที่ 2

การตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง การตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความกระจ่างในปัญหาการวิจัย และสามารถศึกษาตัวแปรได้อย่างรัดกุมทั้งออกแบบการวิจัยได้อย่างถูกต้อง ผู้วิจัยจึงตรวจสอบเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. บริบทของชุมชนไหล่หิน
2. แนวคิดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม
3. แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
4. แนวคิดความหมายและประเภทของวัฒนธรรม
5. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
6. บริบทขององค์ประกอบของทรัพยากรการท่องเที่ยว

บริบทของชุมชนไหล่หิน

บ้านไหล่หิน หมู่ที่ 2 ตำบลไหล่หิน เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ที่ตั้งอยู่ในเขตตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง มีลำน้ำแม่ยาวไหลผ่านหล่อเลี้ยงการเพาะปลูกและชีวิตผู้คน คนไหล่หิน มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในภาษาพูด ด้วยสำเนียงจะแปลกไปจากหลายพื้นที่ในจังหวัดลำปาง หากนับญาติตามสำเนียงภาษาแบบไหล่หินแล้วก็จะรวมได้เพียง 7 หมู่บ้านเท่านั้น คือ บ้านไหล่หิน บ้านเข้าซ้อน บ้านแม่ฮวก บ้านมะกอก และบ้านนาบัว ขยายไปถึงบ้านทุ่งเจริญและบ้านหนองหลายที่อยู่ในเขตตำบลเกาะคาแต่ถ้านับผู้คนที่ศรัทธาครูบามหาปาวัดไหล่หินร่วมกันนั้นจะขยายหมู่ญาติไปกว้างไกลกว่านี้มาก ในอดีตอาชีพหลักของคนไหล่หิน คือ ทำนาข้าวและไร่อ้อย ปลูกฝ้าย ทอผ้าเป็นกิจประจำ เมื่อเว้นจากไร่นา ราว พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา ผู้ชายไหล่หินนิยมไปขายแรงงานยังต่างประเทศ นับจากนั้น ลักษณะบ้านเรือนแบบล้านนาขกพื้นสูงก็เหลือมิให้เห็น ไม่กี่หลัง ความเป็นอยู่ของชุมชนเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว บ้านไหล่หินมีเงินจากต่างประเทศส่งมาทำบุญเพื่อบูรณะและจัดสร้างศาสนสถานต่าง ๆ ขึ้น จนถึงเป็นช่วงพัฒนาของชุมชนที่สำคัญแห่งหนึ่ง

คนไหล่หินในวันนี้ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง ทั้งงานก่อสร้างและในโรงงานอุตสาหกรรม โดยเฉพาะ โรงงานเซรามิก ซึ่งเป็นสินค้าสำคัญที่สร้างรายได้ให้แก่จังหวัดลำปาง แต่ถึงอย่างไรคนไหล่หินยังรักษารูปแบบการดำรงชีวิตด้วยการเก็บของป่าหาอาหารในพื้นที่ป่าที่อยู่ใกล้บ้าน

เครื่องปรุงและเครื่องประกอบอาหารตามที่บรรพบุรุษสั่งสอนหรือเล่าต่อกันมา โดยในแต่ละปีมีช่วงของอาหารการกิน พืชผักที่สามารถให้ชาวไทลื้อหินได้ใช้ประโยชน์เพื่อนำมาปรุงอาหารแยกออกในแต่ละช่วงเวลาดังนี้

เดือน	ตัวอย่างของกินของใช้ที่ได้จากธรรมชาติ
เดือนมกราคม	ข้าวหลามที่นำไม้ไผ่มาทำ, ผักเผ็ด, ถั่ว, ผักชี, ต้นหอม, กระเทียม, ผักกาดจ้อน (ผักกาดกวาดคึ่ง) (ชาวบ้านจะนิยมปลูกกันในช่วงนี้)
เดือนกุมภาพันธ์	ผักเผ็ด, ถั่ว, ผักชี, ต้นหอม, กระเทียม, ผักกาดเมือง (ผักกาดขาว) (ชาวบ้านจะนิยมปลูกกันในช่วงนี้)
เดือนมีนาคม	ผักชะอม, ผักคู้ค, ผักหวาน, มะรุม, ผักเสี้ยว, ไข่แมงแดง, ไข่แมงมัน, ผักก้อแก้ว
เดือนเมษายน-มิถุนายน	หน่อไม้, แข้, งูสิงห์, กระจ่าง, สัตว์ป่าชนิดอื่น ๆ สัตว์ป่าชนิดต่าง ๆ (สัตว์เล็ก), หน่อไม้, ผักชนิดต่าง ๆ, ขนุน
เดือนกรกฎาคม-ตุลาคม	เห็ดชนิดต่าง ๆ, หน่อไม้, อึ่งอ่าง, กบ, ปลา, สัตว์น้ำชนิดต่าง ๆ, แมลงชนิดต่าง ๆ
เดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม	ผักเผ็ด, ถั่ว, ผักชี, ต้นหอม, กระเทียม, ผักกาดเมือง (ผักกาดขาว) (ชาวบ้านจะนิยมปลูกกันในช่วงนี้) ปีตาล, มะพร้าวอ่อน, ข้าวหลาม, มะกอกสุก

ในแต่ละเดือนคนไทลื้อหินจะสามารถหาของกินของใช้ที่นิยมปลูกกันเองและหาของกินของใช้ที่ได้จากธรรมชาติควบคู่กันไป โดยสินค้าจากภายนอกพื้นที่มีผลต่อการทำมาหากินของคนในไทลื้อหินเพียงบางส่วน นับว่าเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติมากอีกพื้นที่หนึ่ง อาหารที่รับประทานในแต่ละครั้งก็ใช้เครื่องปรุง เครื่องประกอบอาหารที่มาจากธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ โดยในแต่ละฤดูของพื้นที่ตำบลไทลื้อหินเกิดอาชีพขึ้นมาเป็นการเฉพาะกิจตามสภาพทางธรรมชาติที่เกิดขึ้น และเป็นการทำมาหากินบนวิถีชีวิตการดำรงชีพทางสังคมกับธรรมชาติที่ควบคู่กันมาตั้งแต่ในอดีต

ช่วงฤดูฝนเกิดอาชีพหาปลา หาสัตว์น้ำ หาหน่อไม้ หาเห็ด หาของป่า ช่วงฤดูหนาวจะมีการนำไม้ไผ่จากป่าออกมาขายเพื่อทำเป็นข้าวหลาม ช่วงฤดูร้อนจะมีคนนำของป่า สัตว์ป่าบาง

ชนิดมาจำหน่าย ทำให้คนไหล่หินนอกจากจะมีอาชีพหลักในภาระหน้าที่ที่ตนเองมีอยู่แล้ว ยังมีอาชีพประกอบนอกเหนืออาชีพหลักที่ส่งผลให้การดำรงชีวิตของคนไหล่หินนั้นขึ้นอยู่กับธรรมชาติที่ใกล้ตัว สามารถหากินหาใช้ได้จากธรรมชาติได้ตลอดปี โดยมีกาคมั่ว (ตลาดเช้า) บ้านไหล่หินเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนสินค้าจากภายนอกชุมชนและในชุมชน ทำให้สถานะทางเศรษฐกิจในพื้นที่บ้านไหล่หิน มีความเจริญขึ้น แต่ธรรมชาติส่วนใหญ่ยังคงอยู่เหมือนเดิม ถึงแม้เวลาจะเปลี่ยนผ่านเลยไป การดำรงชีพของคนไหล่หินยังคงดำเนินชีวิตตามธรรมชาติที่มีอยู่เป็นหลัก และที่สำคัญอาหารการกินของคนไหล่หินเป็นอาหารที่มีส่วนผสมของสมุนไพรพื้นบ้าน ที่มีสรรพคุณรักษาโรคต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี แสดงให้เห็นว่าวิถีชีวิตของคนในอดีตวนเวียนอยู่กับอาหารการกินที่มีส่วนผสมของสมุนไพร ผักพื้นบ้านเป็นหลักจนมาถึงปัจจุบัน เป็นปรากฏการณ์ของการสืบทอดวัฒนธรรมการกินของคนไหล่หินที่ประกอบอาหารที่มีประโยชน์ มีสรรพคุณหรือข้อห้ามในพืชผักชนิดต่าง ๆ ที่เล่าขานสืบทอดกันมาโดยไม่ได้อาศัยตำราหรือหนังสือเล่มใดเป็นตัวกำหนดลักษณะรูปแบบการกินของคนไหล่หิน

ลักษณะทั่วไปของหมู่บ้าน มีเนื้อที่ทั้งหมด 2,385 ไร่ มีพื้นที่ทำนา 780 ไร่ มีพื้นที่ทำไร่ 10 ไร่ มีพื้นที่ทำสวน 230 ไร่ มีจำนวนประชากรคือ ชาย 477 คน หญิง 538 คน จำนวนครัวเรือน 1,015 ครัวเรือน และลักษณะภูมิประเทศมีพื้นที่ส่วนใหญ่ของหมู่บ้านเป็นที่ราบปกติ ภายในหมู่บ้านจะมีลักษณะภูมิอากาศ ประกอบด้วยฤดูร้อน ฤดูฝนและฤดูหนาว ลักษณะอากาศส่วนใหญ่ของหมู่บ้านจะเป็นไปตามฤดูกาล คือ ร้อน ฝน และหนาว และมีปริมาณน้ำฝนปานกลาง

สภาพทางเศรษฐกิจของคนในหมู่บ้านมีรายได้เฉลี่ย คนละ 30,297.69 บาท/ปี ซึ่งภายในหมู่บ้านมีครัวเรือนที่มีการออมจำนวน 275 ครัวเรือน ภายในหมู่บ้านมีผลผลิตที่จำหน่ายภายในและภายนอกชุมชนคือ กลุ่มดอกไม้ (พวงหรีด, ดอกไม้จันทน์) และภายในหมู่บ้าน มีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน และภายในหมู่บ้านมีถนนคอนกรีต จำนวน 1 กิโลเมตร

สภาพสังคมของหมู่บ้าน บ้านเรือนภายในหมู่บ้าน มีความมั่นคงถาวรจำนวน 275 ครัวเรือน ถูกสุขลักษณะจำนวน 275 ครัวเรือน มีครอบครัวอบอุ่นจำนวน 275 ครัวเรือน คนส่วนใหญ่ภายในหมู่บ้านมีสุขภาพแข็งแรงดี และภายในหมู่บ้านคนอายุ 35 ปีขึ้นไปได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี จำนวน 629 คน และไม่ได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี จำนวน 5 คน เด็กและเยาวชนภายในหมู่บ้านได้รับการศึกษาภาคบังคับจำนวน 110 คน และภายในหมู่บ้านคนอายุ 15 - 60 ปี อ่านออกเขียนได้จำนวน 750 คน ภายในหมู่บ้านมีคนไม่คิดสุราจำนวน 1,015 คน มีคนคิดบุญหรือจำนวน 4 คน และคนที่ไม่คิดบุญหรือจำนวน 1,011 คน ภายในหมู่บ้านประชาชนปฏิบัติกิจทางศาสนาจำนวน 275 ครัวเรือน เฉลี่ยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

ผู้สูงอายุและผู้พิการภายในหมู่บ้าน ได้รับการดูแลเป็นอย่างดีจำนวน 165 คน ภายในหมู่บ้านมีครัวเรือน เป็นสมาชิกกลุ่มที่ตั้งขึ้นในหมู่บ้าน จำนวน 275 ครัวเรือน และมีส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ของชุมชน จำนวน 275 ครัวเรือน และภายในหมู่บ้านไม่มี ศูนย์การเรียนรู้

ข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ

ชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ถือได้ว่าเป็นชุมชนวัฒนธรรมที่มี วัฒนธรรมประเพณีที่ปฏิบัติกันอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นพื้นที่ที่มีภูมิปัญญาชาวบ้านหลากหลายชนิด เป็นหนึ่งในแหล่งศึกษาของจังหวัดลำปาง ทั้งทางด้านประเพณี พิธีกรรมความเชื่อ ภูมิปัญญา ชาวบ้าน ระบบเหมืองฝาย ที่ชุมชนไหล่หินพยายามที่จะรักษาขนบธรรมเนียมที่มีอยู่ให้เป็นแหล่ง เรียนรู้ในท้องถิ่น โดยที่มีวัดเป็นศูนย์กลาง วัดไหล่หินเป็นศูนย์กลางการดำเนินงานทางด้าน วัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่น มีการปรึกษาหารือกันที่วัดเป็นประจำเปรียบเสมือนวัดเป็นหอประชุม ประจำหมู่บ้าน ในแต่ละปีของชุมชนไหล่หินจะมีกิจกรรมด้านวัฒนธรรมจำนวนมาก

ประเพณีและเทศกาลที่สำคัญของหมู่บ้าน ได้แก่

งานป่าวณิปีใหม่เมือง

ถือเป็นประเพณีปีใหม่ของความครึกครื้น สนุกสนาน แสดงถึงความร่วมมือของ ชุมชนอย่างชัดเจน ที่สำคัญที่สุดคือสร้างน้ำครุบามหาป่าและครุบากาวิ เพื่อสิริมงคลและกำลังใจผู้ ชีชีวิตต่อไปในปีหน้า แทบทุกบ้านต่างนำหัวหมูมาเลี้ยงครุบาเนื่องจากเป็นช่วงเวลาดีที่พ่อแม่พี่น้อง จะอยู่พร้อมหน้ากัน ลูกหลานที่อยู่ต่างบ้านต่างเมืองจะกลับบ้านมารดน้ำคำหัวพ่อแม่ พ่อหลวง แม่หลวง

ประเพณีวันที่ 13 เมษายน ถือเป็นวันสังขารล่อง เป็นวันที่ช่วยกันทำความสะอาด บ้านเรือน ไม่ควรทะเลาะกันในวันนี้

วันที่ 14 เมษายน เรียก “วันเนา” หรือ “วันเนา” คณะศรัทธาวัดจะช่วยกันขนทราย เข้าวัดก่อเจดีย์ทราย ถือเป็นการชำระที่เรามาวัดแล้วมีของวัดติดเท้าออกไป แต่ละบ้านจะนำตุ๊ก ทราย ทรายไปก่อเจดีย์ทราย ห่อข้าวต้ม ขนมเตรียมตัวไปวัด

วันที่ 15 เมษายน เรียก “วันพญาวัน” ตั้งแต่เช้าตรู่ทุกบ้านจะไปทำบุญ “ตานข้าว พระเจ้า” (พระพุทธเจ้า) และ “ตานขันข้าว” อุทิศแก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับ หลังจากนั้นลูกหลานจะนำ ข้าวตอกดอกไม้ ข้าวต้ม ไปรดน้ำคำหัวพ่อแม่ แม่หลวง ตอนสายจะมีพิธีถวายไม้คำศรี นำไม้ หลัก ไปกำยันต้นโพธิ์ ถือเป็นการเสริมชะตาบารมี คำยันชีวิตให้เจริญรุ่งเรือง เดือนสดีคนให้ถือ ปฏิบัติในหลักธรรมคำสอน ช่วงบ่ายร่วมกันสร้างน้ำพระเจ้าแก้ว สร้างน้ำครุบามหาป่า ครุบากาวิ และ โบราณสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ด้วยน้ำส้มป่อย

ปีาเวณีปีใหม่เมืองที่ไหล่หินจะพิเศษจากถิ่นอื่น ๆ คือ ในวันที่ 17 เมษายน จะมีแห่ ขบวนคร้วตานของหัววัดที่วัดน้อยจากบริเวณใกล้เคียง ซึ่งนำมาถวายร่วมกันที่วัดไหล่หินหลวงนี้ แสดงถึงความศรัทธาความสามัคคี ให้เห็นประจักษ์ถึงสายสัมพันธ์ระหว่างแต่ละชุมชนที่ไม่เคยขาด จากกัน

ประเพณีตานก๋วยสลาก

จัดขึ้นในวันแรม 8 ค่ำ เดือน 12 เหนือ (เดือน 10 ได้) ถือเป็นงานบุญยิ่งใหญ่อีกงาน หนึ่ง คณะศรัทธาทั้งในและต่างบ้านมาตานก๋วยสลากให้แก่ผู้ล่วงลับ มีการตกแต่งก๋วยของคนให้ ใหญ่ผู้น้อยระคนปนกันไป เสน่ห์ของประเพณีตานก๋วยสลากอยู่ที่เส้นสลาก หากปีไหนมีเส้นสลาก จำนวนมากก็บ่งบอกได้ว่าปีนั้นเศรษฐกิจในหมู่บ้านดี เงินทองเหลือกินเหลือเก็บ เส้นสลากทำมา จากใบลาน ใบตาล นำมาเขียนชื่อเจ้าของและบุคคลให้พร้อมระบุจุดนัดพบ เพราะหลังทำพิธี พระสงฆ์ตานก๋วยเสร็จแล้ว จะเป็นขึ้นอ่านเส้นสลากที่พระเณรแต่ละรูปได้รับ บรรยากาศจะเป็นไป อย่างสนุกสนานสำหรับภารกิจตามหาเจ้าของเส้นสลากที่พระเณรทั้งหลายจะต้องไปสวดทำพิธีให้ เจ้าของเส้นสลาก ณ จุดนัดพบ

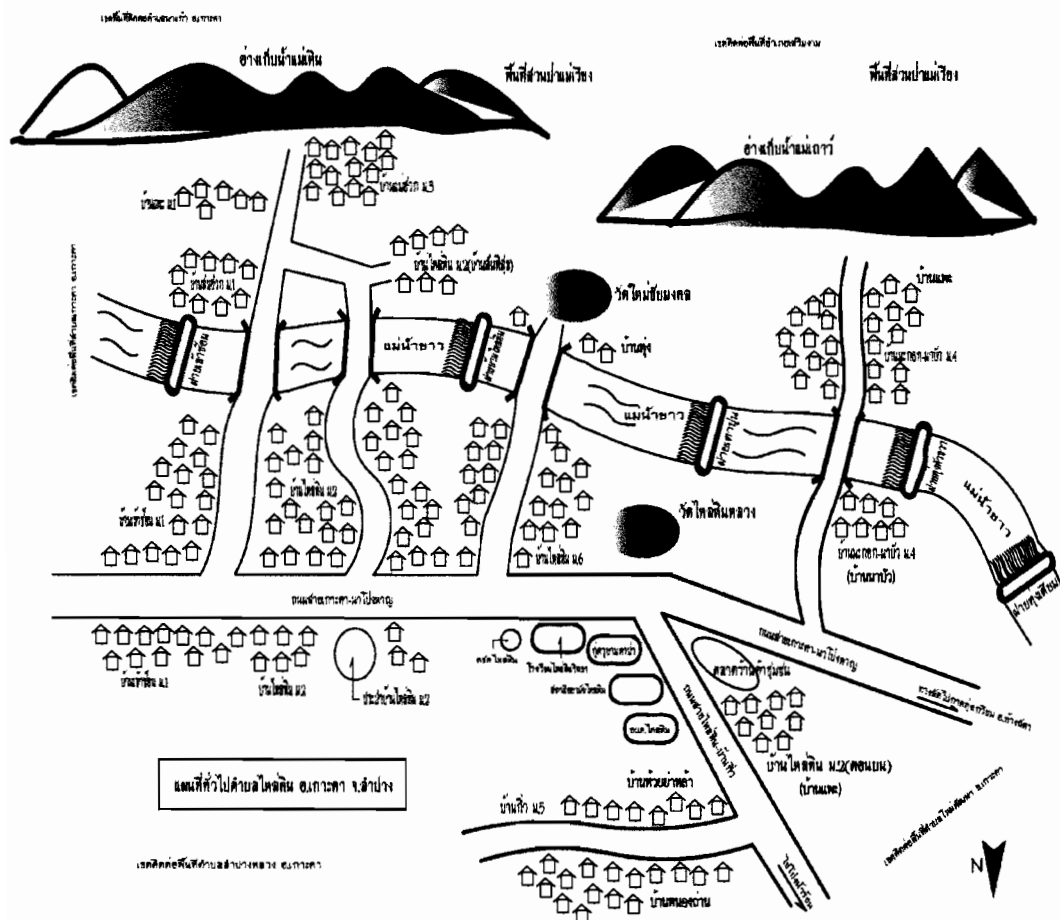
ประเพณีเป็ง

จัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนยี่เหนือ (หรือเดือน 12) ตอนกลางวันจะมีการทอดกฐิน สามัคคี กลางคืนมีการปล่อยว่าวไฟที่มี “จี่ยา” (น้ำมันคันขางและจี่ได้) ถือเป็นการเล่นเคราะห์ และเพื่อบูชาพระเกษตรเจ้าจุฬามณีบนสวรรค์ จากนั้นจะมีพิธีสวดเบิก (พุทธาภิเษก) พิธีสวดเบิกจะมี บทสวดอยู่ 4 วาร บางวัดนิยมสวด 9 วาร เรียกได้ว่าสวดกันตั้งแต่ตอนดึกจนถึงสว่าง ในอดีต พระสงฆ์ที่วัดไหล่หินหลวงจะใช้ “วี” ประกอบ ในปัจจุบันวิถูกเก็บรักษาไว้ภายในพิพิธภัณฑ์ของวัด แสดงถึงงานช่างฝีมือที่สวยงาม หาชมได้ยากยิ่งนัก

กลุ่ม กองทุน หรือแหล่งเงินทุนอื่น ๆ ภายในหมู่บ้าน ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน, กลุ่ม ออมทรัพย์เพื่อการผลิต ชมรมการท่องเที่ยว ซึ่งแรงงานส่วนใหญ่ภายในหมู่บ้าน ได้แก่ คนใน หมู่บ้าน อายุระหว่าง 18 ถึง 45 ปี

แหล่งท่องเที่ยวและสถานที่บริการภายในหมู่บ้าน ได้แก่ วัดไหล่หินหลวง, ภู่ครุบา มหาป่า และมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในหมู่บ้าน ได้แก่ วัดไหล่หินหลวง, ภู่ครุบา มหาป่า

เส้นทางเดินทางไปยังหมู่บ้าน มีจำนวน 1 เส้นทาง คือ เดินทางไปตามถนนชื่อ เกาะคา – นาโป่งหาญ (รพช. เดิม) ผ่านหมู่บ้านชื่อบ้านหนองหลาย หมู่ที่ 4 ตำบลเกาะคา และผ่าน บ้านเข้าซ้อน หมู่ที่ 1 ตำบลไหล่หิน เข้าทางหมู่บ้านชื่อ บ้านไหล่หิน (ข้อมูลหมู่บ้านเพื่อการจัดทำ สารสนเทศชุมชน, 2552)

ภาพ 2 แผนที่เดินทางภายในหมู่บ้าน

สภาพภูมิประเทศและแหล่งน้ำ

สภาพภูมิประเทศมีลักษณะเป็นพื้นที่ป่าแพะและพื้นที่ราบ นอกจากนี้พื้นที่บางส่วน ติดกับพื้นที่ป่าสงวน และเป็นพื้นที่ลาดชันตามเนินเขาและลำห้วย พื้นที่ใน ๔ หมู่บ้านที่อาศัยอยู่ ตามลำน้ำแม่ยาวคือ บ้านเข้าซ้อน บ้านไหล่หิน บ้านมะกอก-นาบัว และบ้านไหล่หินตะวันตก และมีอยู่ ๒ หมู่บ้านที่ตั้งอยู่ตามลำห้วยคือบ้านแม่สวกริมห้วยแม่สวก และบ้านกัวใกล้กับลำห้วยแม่แก้วและ ลำห้วยโป่ง ชาวบ้านทั้ง ๖ หมู่บ้านนั้นในช่วงของฤดูการทำนาจะอาศัยพื้นที่ชุ่มน้ำของพื้นที่ตนเอง ทำการเกษตรในแต่ละปี ปีละหนึ่งครั้ง โดยอาศัยระบบเหมืองฝายในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร

ด้วยสภาพภูมิประเทศของที่นี่เป็นพื้นที่ป่าแพะที่มีสภาพแวดล้อมแห้งแล้งในช่วงฤดูร้อนและฤดูหนาว และยังมีพื้นที่สูงเนินเขาในป่าสงวนครอบคลุมพื้นที่ด้านตะวันตกของตำบลไหล่หิน ทำให้ทางสำนักงานชลประทานที่ ๒ จังหวัดลำปาง ได้สร้างอ่างเก็บน้ำให้กับราษฎรในพื้นที่ตำบลไหล่หินเพื่อใช้เป็นแหล่งน้ำสำหรับการทำนา และการทำงานภาคเกษตรกรรมจำนวน ๓ อ่างด้วยกัน คือ อ่างเก็บน้ำแม่เหิน หมู่บ้านที่ได้รับผลประโยชน์ในการรับน้ำคือบ้านแม่ฮวก บ้านเข้าซ้อน บ้านไหล่หิน อ่างเก็บน้ำแม่เถาว์ และอ่างเก็บน้ำแม่ฮวก มีหมู่บ้านที่ได้รับผลประโยชน์ในการรับน้ำคือ บ้านมะกอก นาบัว บ้านไหล่หิน บ้านไหล่หินตะวันตก และบ้านแม่ฮวก นอกจากนี้มีการสร้างฝายเก็บกักน้ำทั้งหมด ๕ ฝาย โดยมีอยู่ ๔ ฝายที่ชาวไหล่หินได้รับผลประโยชน์คือ ฝายทุ่งเดียม ฝายทุ่งหัวขวา ฝายทุ่งเข้าซ้อน และฝายบ้านไหล่หิน ทั้งนี้ฝายบ้านไหล่หินเป็นเพียงฝายที่ใช้เก็บกักน้ำเท่านั้น ไม่ใช่เป็นฝายเก็บกักน้ำเพื่อการเกษตร แต่เป็นการช่วยเหลือเกษตรกรให้มีน้ำใช้ในการทำเกษตรกรรมและเป็นการป้องกันน้ำป่าไหลหลากท่วมบ้านเรือน (วัดไหล่หินหลวง, 2552)

สภาพสังคม

หมู่บ้านไหล่หินเป็นชุมชนที่มีอายุยาวนานกว่า 300 ปี กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในปัจจุบัน เนื่องจากได้รับผลกระทบจากพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม จากภายนอกที่หลั่งไหลเข้าสู่หมู่บ้านอย่างมากมา ผลของการพัฒนาจะเข้าไปเปลี่ยนแปลงค่านิยม ทศนคติ ตลอดจนถึงวิธีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านเป็นอย่างมาก ถ้าหากมีสภาพสังคม วัฒนธรรมดั้งเดิมที่เข้มแข็ง และเป็นตัวของตัวเอง ดำเนินการเปลี่ยนแปลงบางอย่างที่เกิดขึ้น จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงบนพื้นฐานของการปรับตัวอย่างกลมกลืน และยังมีวัฒนธรรมประเพณีอีกหลายอย่างที่ชาวบ้านยังคงรักษาเอาไว้ เพื่อรับใช้การดำเนินชีวิตในปัจจุบันอย่างเหมาะสม

ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านมีลักษณะปฐมภูมิ คือ มีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยเฉพาะการช่วยเหลือกันทางสังคม เช่น การลงแขกเกี่ยวข้าว งานแต่งงานและงานศพนอกจากจะช่วยเหลือกันในเรื่องส่วนตัวแล้ว งานส่วนรวมเป็นกิจกรรมร่วมกันต่อสาธารณประโยชน์ชาวบ้านก็ช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี การปฏิบัติต่อกันจนเป็นประเพณีหรือมารยาททางสังคมที่ถูกกำหนดขึ้นมีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ

แนวคิดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม

เดชา โด่งสูงเนิน (2543: 20) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เป็นเครื่องมือที่มีอำนาจให้มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ได้เป็นอย่างมาก ถ้าการท่องเที่ยวมีการจัดการ และการบริหารที่ดี ก็จะสามารถใช้พื้นที่ ที่เป็นทรัพยากรนั้น ได้โดยไม่ได้ทำให้มันเสื่อมโทรมลง การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงจำเป็นต้องมีการวางนโยบายที่ชัดเจนและมีความสอดคล้องกับ ความคิดเห็นและเหตุผลของคนในท้องถิ่นเพื่อจะได้ให้การส่งเสริมในระดับชาติ นโยบายควร จะจงลงไปในแต่ละด้านโดยพิจารณาปัจจัยที่สำคัญพื้นฐานของชุมชน ถ้าเป็นไปได้ก็ควรที่จะให้มีการแข่งขันเพื่อเพิ่มจุดเด่นในตลาด การสร้างแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อม ให้มีการใช้ทรัพยากร อย่างยั่งยืนตลอดไป การตอบสนองนั้นต้องไม่มีการกีดกัน ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ด้วย นอกจากนี้ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548ก: 174-178) ยังได้กล่าวคล้ายคลึงกันเกี่ยวกับลักษณะ การมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่นว่า เป็นการพัฒนาขีดความสามารถ ของชุมชนท้องถิ่น ในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการ และควบคุมการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคม ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่นมี 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 การมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง เป็นการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทุก ขั้นตอน ตั้งแต่ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาทางการท่องเที่ยว การร่วมคิดและหาวิธีการแก้ปัญหา ทางการท่องเที่ยว การร่วมวางนโยบาย วางแผนตัดสินใจ คิดหาวิธีการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มี อยู่ให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น ร่วมปฏิบัติตามนโยบายหรือแผนงานการท่องเที่ยวให้บรรลุ ตามที่กำหนดไว้ และร่วมคิดควบคุมติดตามประเมินผลแผนการท่องเที่ยวให้เป็นไปตามขั้นตอนที่ วางไว้

ลักษณะที่ 2 การมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่นอย่างไม่แท้จริง เป็นการให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเพียง บางส่วนเท่านั้น โดยเฉพาะการเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามโครงการท่องเที่ยวที่ได้มีการ กำหนดไว้แล้ว

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่น

เป็นแนวคิดของการกระจายอำนาจจากส่วนกลางลงมาสู่ท้องถิ่น หรือเป็นความพยายามที่จะให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจากส่วนล่างขึ้นสู่ส่วนบน ทั้งนี้เพราะชุมชนท้องถิ่นคือผู้รู้ปัญหาและความต้องการของตนเองดีกว่าผู้อื่น หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นอยู่ที่ความรู้และความต้องการของชุมชนท้องถิ่น โดยกระตุ้นให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อได้มีการเรียนรู้ร่วมกันและตัดสินใจร่วมกันจึงมีรูปแบบของการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่น อยู่หลายรูปแบบ แต่ที่นิยม มีอยู่ 3 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 การชักชวนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนิน โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน รูปแบบนี้รัฐบาลจะเป็นผู้วางแผนนโยบายและวางแผนโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยตนเอง ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดทำโครงการท่องเที่ยวเลย แต่จะถูกชักชวนจากรัฐบาลให้เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

รูปแบบที่ 2 การให้องค์กรชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการเจรจาต่อรอง สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งรูปแบบนี้รัฐบาลและตัวแทนขององค์กรชุมชนท้องถิ่นจะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน แม้ว่าในความเป็นจริงการริเริ่มโครงการท่องเที่ยวจะมาจากรัฐบาลกลางก็ตาม แต่องค์กรชุมชนท้องถิ่นสามารถเข้าร่วมตัดสินใจและเจรจาต่อรองผลประโยชน์กับรัฐบาลได้ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่นให้มากที่สุด ซึ่งผลสุดท้ายของการเจรจาต่อรองนั้นรัฐบาลมักจะเป็นผู้ยอมโอนอ่อนผ่อนตามเสียงขององค์กรชุมชนท้องถิ่น เพื่อมิให้เกิดการขัดแย้งกับชุมชนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบนี้องค์กรชุมชนท้องถิ่นจะต้องมีศักยภาพสูงและมีความตื่นตัวในการรักษาผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่นตนเองให้มากที่สุด

รูปแบบที่ 3 การให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนด้วยตนเอง ซึ่งรูปแบบนี้ชุมชนท้องถิ่นจะเป็นผู้จัดการควบคุมและวางแผนพัฒนาการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้วยตนเองอย่างสิ้นเชิง นับเป็นรูปแบบของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่พึ่งตนเองอย่างแท้จริง โดยไม่อาศัยความคิดริเริ่มและชักจูงจากบุคคลภายนอกหรือรัฐบาลเลย ประชาชนหรือองค์กรชุมชนท้องถิ่นสามารถวิเคราะห์และตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ตลอดจนการติดตามประเมินผลสำเร็จของโครงการท่องเที่ยวด้วยตนเอง รูปแบบนี้เป็นการเปิดโอกาสอย่างเต็มที่แก่ชุมชนท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์ แต่ชุมชนท้องถิ่นต้องมีความพร้อมและมีประสิทธิภาพ

วิธีการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่น

เป็นวิธีการสร้างโอกาสให้แก่ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันก็ช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม วิธีการให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสามารถกระทำได้หลายวิธีดังต่อไปนี้ คือ

วิธีการที่ 1 การร่วมประชุมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นวิธีการร่วมอภิปรายปัญหาของการพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชุมชนท้องถิ่น เพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นเกี่ยวกับเรื่องการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

วิธีการที่ 2 การให้คำปรึกษาในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นวิธีการให้ชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการบริหารโครงการท่องเที่ยว เพื่อความมั่นใจว่ามีเสียงของชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้และร่วมในการตัดสินใจพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

วิธีการที่ 3 การสำรวจความคิดเห็นในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นวิธีการสำรวจความคิดเห็นของชุมชนท้องถิ่น โดยให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นมีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็นด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

วิธีการที่ 4 การประสานงานร่วมกันในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นวิธีการให้ชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมตั้งแต่การคัดเลือกตัวแทนกลุ่มไปร่วมงานบริหารจัดการหรือร่วมในคณะกรรมการที่ปรึกษาในฝ่ายประชาชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

วิธีการที่ 5 การไต่สวนสาธารณะในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นวิธีการไต่สวนข้อมูลจากชุมชนท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นก่อนที่รัฐบาลจะตัดสินใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

วิธีการที่ 6 การออกเสียงประชามติโดยตรงในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการตอบคำถามของรัฐบาล โดยให้ประชาชนทุกคนในชุมชนท้องถิ่นออกความคิดเห็นโดยตรงต่อรัฐบาล และให้ทุกคนเป็นผู้ตัดสินใจแทนรัฐบาลในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่น

เป็นการให้โอกาสแก่สมาชิกของชุมชนท้องถิ่นอย่างเท่าเทียมกันในการเข้าร่วมรับผลประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะเจ้าหน้าที่หรือนักวางแผน มีการเรียนรู้ร่วมกันและเข้าร่วมประชุม

ตัดสินใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวในขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ต้องฝึกฟังความคิดเห็น ปัญหา และความต้องการของชุมชนท้องถิ่นด้วย เพื่อมิให้ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทในการวางแผน กำกับดูแล ควบคุมการท่องเที่ยวให้มากขึ้น อันจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของเกิดความรักความหวงแหน และสร้างจิตสำนึกในการดูแลปกป้องรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน จึงต้องให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทุกขั้นตอน ดังต่อไปนี้คือ

ขั้นตอนที่ 1 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการศึกษาค้นหาปัญหาทางการท่องเที่ยว และสาเหตุแห่งปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่น รวมถึงคลอถึงความต้องการของชุมชนท้องถิ่นด้วย

ขั้นตอนที่ 2 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนตั้งแต่ร่วมกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และวิธีการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อให้ได้แผนงานหรือ โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถแก้ไขปัญหาหรือลดปัญหาของชุมชนท้องถิ่นและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว พร้อมทั้งตอบสนองความต้องการของชุมชนท้องถิ่นได้ด้วย

ขั้นตอนที่ 3 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่นมากที่สุด

ขั้นตอนที่ 4 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยวตามขีดความสามารถของตนเองหรืออาจร่วมลงทุนในรูปแบบสหกรณ์ได้

ขั้นตอนที่ 5 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามแผนงานหรือ โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจนบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในการปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ขั้นตอนที่ 6 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุม ติดตาม ประเมินผลแผนงานหรือ โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ได้ร่วมกันจัดทำขึ้น

คณะอนุกรรมการ โครงการจัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนา (2550: 15-16) เฉพาะกลุ่มพื้นที่ท่องเที่ยวกลุ่มภาคเหนือ (เชียงใหม่ ลำพูน และเชียงราย) โดยให้ความหมายของคำว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม ว่า หมายถึง การที่บุคคลในองค์กรหรือต่างองค์กร ได้ร่วมกันเพื่อจัดการงานให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมมือกันอย่างมีประสิทธิภาพและสำเร็จ ทั้งนี้การมีส่วนร่วมนั้นๆจะอยู่ในขั้นตอนใดๆก็ตาม โดยขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ ข้อจำกัดขององค์กรในแต่ละกระบวนการของการดำเนินการบริหารเป็นเกณฑ์

แนวทางการสร้างและสนับสนุนการมีส่วนร่วม

การบริหารงานของชุมชนใดๆ นั้น มีรูปแบบอยู่หลายสถานะสิ่งที่จะส่งผลต่อการเกิดบรรยากาศเพื่อทุกคนและยังนำไปสู่ความสำเร็จของเป้าหมายที่ต้องการนั้น มีความจำเป็นในทิศทางของการสร้างและสนับสนุนคือ

การพัฒนาความรู้สึกรับผิดชอบ ซึ่งเป็นการที่บุคคลในสถานะต่าง ๆ ต้องก่อความรู้สึกลงและสร้างแรงกระตุ้นต่อบุคคลอื่น ๆ ให้มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ บนพื้นฐานแห่งความที่บุคคลมีความมั่นใจว่าเหตุและผลทางความคิดจะได้รับการสนับสนุน

การริเริ่มลักษณะแห่งพฤติกรรมบุคคล เป็นข้อคิดแห่งการสร้างรูปลักษณ์ของการแสดงออกของบุคคล ลดและขจัดปมความคิดแย้งหรือความขลาดกลัวจากพฤติกรรมบุคคลให้ลดน้อย สร้างความกล้าต่อการแสดงออก

การเปิดโอกาสเพื่อการแลกเปลี่ยน ข่อมเป็นผลดีต่อกลุ่มและบุคคลได้ในระดับกระทำ เพราะโอกาสเพื่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นใด ๆ หรือประสบการณ์มักถูกปิดกั้นด้วยคำสั่งหรือความคิดเบื่องบน การเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แลกเปลี่ยนข่อมส่งผลต่อเหตุและผลในการพัฒนาความคิดต่าง ๆ ได้

การสนับสนุนแนวคิดที่สามารถเป็นแบบอย่างได้ ซึ่งการสนับสนุนแนวคิดเหล่านั้นสามารถดำเนินการในทิศทางของงบประมาณหรืออื่นใด เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดผลแห่งการสร้างสถานะบุคคลให้ไว้วางใจองค์กรให้ความร่วมมือต่อองค์กรได้มาก

สถานการณ์เพื่อการบริหารหรือจัดการ ผู้บริหารต้องคำนึงถึงสถานการณ์ในการจัดการงานด้วยเสมอ เพื่อผลสูงสุด การเลือกแบบการบริหารใด ๆ ข่อมส่งผลต่อการมีส่วนร่วมได้ ปัจจุบันการบริหารส่วนใหญ่ มุ่งแบบการมีส่วนร่วมเพราะเป็นการเปิด โอกาสแห่งบรรยากาศการริเริ่มสร้างสรรค์

การมองหาความคิดเฉพาะในส่วนที่ดี เป็นมุมมองของการบริหารที่ต้องการผลสัมฤทธิ์ว่าเมื่อบุคคลใดเสนอแนวคิดเพื่องานแล้วควร ได้เห็นความเหมาะสมและทิศทางของการเสนอของบุคคลอื่น ๆ ด้วยดี มิใช่มุ่งแนวทางเพื่อความขัดแย้งหรือสร้างฐานการไม่ยอมรับให้เกิดขึ้น

จงใจให้เกิดการสร้างกระบวนการความคิดให้เกิดในทุกกลุ่มงาน การสร้างแรงจูงใจ ข่อมเป็นผลต่อบุคคลที่ก้าวมาสู่การต้องการมีส่วนร่วมเสมอหากผลตอบแทนเหล่านี้คุณค่าและประโยชน์ต่อตน ทั้งนี้ข่อมขึ้นกับปฏิภริยาของบุคคลโดยรวมขององค์กรด้วยว่าจะทำให้ได้เพียงใด

นอกจากนี้ ชนัญ วงษ์วิภาคและคณะ (2547: 86) ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรอันเนื่องมาจากการพัฒนาตามกระแสเศรษฐกิจโลก และวิกฤติเศรษฐกิจในช่วงปี พ.ศ. 2540 เป็นบทเรียนให้ต้อง

ทบทวนการจัดการทรัพยากรกันใหม่ แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเน้นการพึ่งตนเองจากระดับรากหญ้าได้รับการเสนอให้เป็นตัวแบบของการแก้ปัญหาที่ทั่วโลกรวมทั้งประเทศไทยกำลังเผชิญสาระสำคัญของการพัฒนาแนวใหม่พอสรุปได้ 3 ประการคือ

1. เป็นการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของวิถีธรรมชาติภายใต้กรอบแนวคิดและขบวนการทางนิเวศ
2. เป็นการพัฒนาที่ส่งเสริมให้ความหลากหลายของทรัพยากร
3. เป็นการพัฒนาที่มีทั้งมิติของการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรเพื่อประโยชน์ของคนปัจจุบันและลูกหลานในอนาคต

จากแนวความคิดดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า การบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม ใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างมีระบบ ระเบียบ และแบบแผน ซึ่งหากมีการจัดการและการบริหารที่ดี ก็จะสามารถใช้พื้นที่ ที่เป็นทรัพยากรนั้น ได้โดยไม่ได้ทำให้มันเสื่อมโทรมลง การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงจำเป็นต้องมีการวางนโยบายที่ชัดเจนและมีความสอดคล้องกับความคิดเห็นและเหตุผลของคนในท้องถิ่นเพื่อจะได้ให้การส่งเสริมในระดับชาติ นโยบายควรเจาะจงลงไปในแต่ละด้าน โดยพิจารณาปัจจัยที่สำคัญพื้นฐานของชุมชน ถ้าเป็นไปได้ก็ควรที่จะให้มีการแข่งขันเพื่อเพิ่มจุดเด่นในตลาด การสร้างแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อม ให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนตลอดไป การตอบสนองนั้นต้องไม่มีการกีดกัน ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ด้วย

แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

พจนานุกรม (2546: 14) ได้ให้ความหมายของ การท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคมและ วัฒนธรรมกำหนดทิศทางโดยชุมชนจัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของสิทธิ์ในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน ได้กล่าวเพิ่มเติมถึงหลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ดังนี้

1. ชุมชนเป็นเจ้าของ
2. ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการกำหนดทิศทาง
3. ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
4. ยกระดับคุณภาพชีวิต
5. มีความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม

6. คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
7. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม
8. เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
9. เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนในท้องถิ่น
10. มีการกระจายรายได้สู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน

นอกจากนี้ยังได้ระบุเพิ่มเติมเกี่ยวกับ องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ไว้ดังนี้

ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

1. ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่อุดมสมบูรณ์
2. มีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน
3. ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

องค์กรชุมชน

1. ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน
2. มีปราชญ์ หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่างๆที่หลากหลาย
3. ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

การจัดการ

1. มีกฎกติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว
2. มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยวและสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้
3. มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม
4. มีกองทุนของชุมชนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

การเรียนรู้

1. ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการเรียนรู้ และความเข้าใจใน

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง

2. มีระบบการคัดกรองให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน
3. สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในส่วนของ

ชาวบ้านและผู้มาเยือน

นอกจากนี้ ยังได้กล่าวเสริมว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาชุมชนมีองค์ประกอบหลัก 5 ด้านของการพัฒนาชุมชน ที่สำคัญดังนี้คือ

ด้านเศรษฐกิจ

1. มีรายได้จากการผลิต
2. มีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจที่หลากหลาย
3. ฟังตนเองได้

ด้านการเมือง

1. การมีส่วนร่วมของชุมชน
2. การพัฒนาจากความต้องการของประชาชน
3. ความเป็นประชาธิปไตย

ด้านสิ่งแวดล้อม

1. สิทธิในการจัดการทรัพยากร
2. การดูแลเอาใจใส่ด้านสิ่งแวดล้อม
3. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ด้านสังคม

1. คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา
2. ดำรงความยุติธรรมในสังคม
3. มีคุณภาพชีวิตที่ดี
4. มีองค์กรชุมชน

ด้านวัฒนธรรม

1. การศึกษา
2. การรับรู้ถ่ายทอดวัฒนธรรม
3. การอนุรักษ์วัฒนธรรม

จากแนวความคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่มองชุมชนเป็นศูนย์กลางหรือฐานเพื่อเป็นการกำหนดทิศทาง แผนงาน แผนปฏิบัติการของตนเอง โดยดำเนินการพร้อมกันทั้งด้าน การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาแบบองค์รวมและเกี่ยวข้องกับกลุ่มต่างๆอย่างมากมาย ซึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมและได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการร่วมกันดังนี้

1. การท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องมาจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ชุมชนได้มีการวินิจฉัยวิเคราะห์สภาพปัญหา ผลกระทบการท่องเที่ยวอย่างรอบด้านแล้ว ชุมชนร่วมตัดสินใจลงมติที่จะดำเนินการตามแนวทางที่ชุมชนเห็นสมควร

2. สมาชิกในชุมชนต้องมีส่วนร่วมทั้งการคิดร่วม วางแผนร่วม ทำกิจกรรมร่วม คิดตามประเมินผลร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกันและรับประโยชน์ร่วมกัน

3. ชุมชนต้องการรวมตัวเป็นกลุ่ม เป็นชมรม เป็นองค์กร หรือจะเป็นองค์กรชุมชนเดิมที่มีอยู่แล้ว เช่น องค์กรบริการส่วนตำบล (อบต.) ก็ได้ เพื่อเป็นกลไกที่ทำหน้าที่แทนสมาชิกทั้งหมดในระดับหนึ่ง และดำเนินการด้านการกำหนดทิศทาง นโยบายการบริหาร การจัดการ การประสานงาน เพื่อก่อให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของสมาชิกในชุมชน

4. รูปแบบ เนื้อหา กิจกรรม ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องคำนึงถึงการอยู่ร่วมกันอย่างมีศักดิ์ศรี มีความเท่าเทียมกัน ความเป็นธรรม และให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์และลดผลกระทบในเชิงลบที่เกิดขึ้น

5. มีกฎกติกาที่เห็นชอบร่วมกันจากชุมชน สำหรับการจัดการท่องเที่ยวที่ชัดเจน และสามารถกำกับดูแลให้เป็นไปตามกติกาที่วางไว้

6. ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว สมาชิกในชุมชน ชาวบ้านทั่วไปและนักท่องเที่ยว ควรมีกระบวนการเรียนรู้ระหว่างกันและกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาตลอดจนกระบวนการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ถูกต้องเหมาะสม และมีความชัดเจน

7. การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะต้องมีมาตรฐานที่มาจากข้อตกลงร่วมภายในชุมชนด้วย เช่น ความสะอาด ความปลอดภัย การกระจายรายได้ที่เป็นธรรมของผู้ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนพิจารณาาร่วมกันถึงขีดความสามารถในการรองรับ

8. รายได้ที่ได้จากการท่องเที่ยวมีส่วนในการพัฒนาชุมชนและรักษาสิ่งแวดล้อม

9. การท่องเที่ยวจะไม่ใช่อำชีพหลักของชุมชน โดยที่ชุมชนต้องดำรงอาชีพหลักของตนไว้ได้ทั้งนี้หากอาชีพของชุมชนเปลี่ยนเป็นการจัดการท่องเที่ยวจะเป็นการทำลายวิถีชีวิตและจิตวิญญาณดั้งเดิมของชุมชนอย่างชัดเจน

10. องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งพอที่จะจัดการกับผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นได้ และยังพร้อมจะหยุดเมื่อเกินความสามารถในการจัดการ

สิ่งเหล่านี้หากมองในแง่ความพร้อมของชุมชนและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในมิติของชุมชนแล้วการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะเป็นไปได้ด้วยดีนั้นจำเป็นต้องพิจารณา จากมิตินอกชุมชนที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ได้แก่ ธุรกิจการค้า การตลาด นโยบายรัฐที่เข้ามาสนับสนุน และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เป็นต้น

นอกจากนี้ สินธุ์ สโรบล และคณะ (2545: 39) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ ตั้งอยู่บนฐานคิดว่าชาวบ้านทุกคนเป็น

เจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยว นำเอาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นปัจจัยหรือต้นทุนสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนไปถึงคนรุ่นลูกหลาน พร้อมกันนี้มีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในชุมชน ให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวและเป็นผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการตั้งแต่คิดวางแผน ดำเนินการ การตัดสินใจดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ การประเมินผลโครงการและการรับผลประโยชน์ โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

ชุมชนแต่ละแห่งล้วนมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ชุมชนนั้นมีอยู่ บางชุมชนมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อันได้แก่ น้ำตก ป่าเขาถ้ำนาไพร รวมทั้งสัตว์ป่าที่อาศัยอยู่หลากหลายชนิด บางชุมชนมีความโดดเด่นในด้านสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ อันได้แก่ วัดวาอารามและโบราณสถานทางพุทธศาสนา หรือมีประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่น่าสนใจ รวมทั้งมีร่องรอยทางด้านโบราณคดีปรากฏให้เห็น ขณะที่บางชุมชนมีข้อเด่นด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ มีวิถีความเป็นอยู่และวิถีการผลิตที่เอื้อต่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว สามารถนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยือนได้เป็นอย่างดี การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบบูรณาการ ดำเนินการภายใต้การประสานประโยชน์ของการพัฒนาด้านต่างๆเข้าด้วยกัน ครอบคลุมทั้งมิติด้านสิ่งแวดล้อม มิติด้านเศรษฐกิจและมิติด้านสังคมและวัฒนธรรม อันเป็นการผสมผสานพัฒนาในด้านต่างๆอย่างเป็นองค์รวม

สำหรับมิติด้านสิ่งแวดล้อม มุ่งกระตุ้นชาวบ้านในชุมชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และการคุ้มครองด้านสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดการเรียนรู้และร่วมมือกันในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ระบุปัญหาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยว เพื่อจำกัดการพัฒนาและดำเนินการจัดการท่องเที่ยว โดยพยายามหลีกเลี่ยงให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด

มิติด้านเศรษฐกิจ มุ่งให้ชาวบ้านมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว โดยนำฐานทรัพยากรซึ่งเป็นสินทรัพย์ร่วมหรือสมบัติสาธารณะมาเป็นต้นทุนในการจัดการท่องเที่ยว มีการกระจายรายได้อย่างเสมอภาคและยุติธรรม และที่สำคัญชาวบ้านส่วนใหญ่ในชุมชนเห็นพ้องต้องกันที่จะนำฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ทั้งทางธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและสถานที่ทางประวัติศาสตร์ มาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน โดยมีการประชุมปรึกษาหารือระดมความคิด สร้างฉันทานุมัติร่วมกันว่าการพัฒนาพื้นที่ในชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นความ

ต้องการของชาวบ้านส่วนใหญ่อย่างแท้จริงและชาวบ้านเข้าใจตรงกันว่า การท่องเที่ยวเป็นเพียงช่องทางหนึ่งในการเสริมสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนมิใช่มุ่งให้เป็นรายได้หลักของชุมชนแต่อย่างใด ที่ผ่านมการท่องเที่ยวนำรายได้เข้าประเทศมากเป็นอันดับหนึ่ง สูงกว่าการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมและพืชผลการเกษตร แต่เมื่อมองให้ลึกลงไปจะพบว่า รายได้จากการท่องเที่ยวดังกล่าวยังไม่มีการกระจายสู่ชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวเท่าที่ควร ส่วนใหญ่แทบทั้งหมดล้วนกระจุกตัวอยู่เฉพาะในวงจรกิจของผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเป็นหลัก ในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้มีระบบการดำเนินการที่เหมาะสมและเป็นธรรมแก่สมาชิกในชุมชนควรมีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึงและยุติธรรม ผลกำไรที่ได้กระจายสู่ชุมชนอย่างแท้จริง ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการท่องเที่ยวและควบคุมการเติบโตของการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตน โดยไม่ขัดแย้งกับการรักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม เปิดโอกาสให้ชาวบ้านทุกคนครัวเรือนเข้ามามีส่วนร่วม ในเชิงปฏิบัติชาวบ้านบางคนอาจจะรับหน้าที่เป็นผู้ดูแลที่พัก หนูนเวียนกันทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นพานักท่องเที่ยวไปดูนก เดินป่าศึกษาธรรมชาติพิชชพรรณไม้หรือพิชชพรรณสมุนไพร ฯลฯกิจกรรมที่แต่ละคนหมุนเวียนกันรับผิดชอบช่วยให้มีรายได้อย่างทั่วถึง ลดช่องว่างระหว่างคนมีโอกาสดกับคนด้อยโอกาส คนรวยกับคนจนและลดความขัดแย้งหรือความแตกแยกในชุมชน

ส่วนมิติด้านสังคมและวัฒนธรรม มุ่งใช้กิจกรรมต่าง ๆ รองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนต่างวัฒนธรรม เพิ่มความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งอาจมีการจัดการในรูปของ 1) การก่อตั้งจุดประชาสัมพันธ์ข้อมูลการท่องเที่ยว 2) การก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น 3) การรวบรวมภูมิปัญญาด้านวรรณกรรมมุขปาฐะ และ 4) การจัดทำเอกสารเผยแพร่ด้านภูมิปัญญา ทั้งนี้ควรยึดความต้องการของชุมชนเป็นสำคัญ รวมทั้งคำนึงถึงความสามารถในการรองรับทางธรรมชาติ และความสามารถในการรองรับทางสังคมและวัฒนธรรม อันเป็นทางเลือกใหม่ของการจัดการท่องเที่ยวที่สนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง มีการผสมผสานการพัฒนาในเชิงเศรษฐกิจเข้ากับการพัฒนาด้านสังคม การคุ้มครองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ

นอกจากนี้สินธุ์ สโรบล และคณะ (2545: 39) ยังได้กล่าวเสริมอีกว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตอบสนองความต้องการของชุมชนโดยคำนึงถึงความยั่งยืนในเรื่องสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ไม่ใช่เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของการท่องเที่ยวเท่านั้น ซึ่งความแตกต่างที่ชัดเจนก็คือ ชุมชนอยู่ในบทบาทของเจ้าของกิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ใช่เป็นเพียงผู้ให้ความร่วมมือ ดังนั้นการท่องเที่ยวโดยชุมชนก็คือ การท่องเที่ยวในหมู่บ้านที่มีการจัดการท่องเที่ยวอยู่แล้วและหมู่บ้านที่จัดการท่องเที่ยวนั้นต้องมีการเตรียมการและวางแผนเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยว

เพื่อความยั่งยืนทางธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยที่ชุมชนเป็นผู้ได้ประโยชน์อย่างแท้จริงทางด้านเศรษฐกิจ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นจะเน้นให้ความสำคัญกับการมีชุมชนเป็นศูนย์กลาง

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคมและ วัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของสิทธิ์มีส่วนร่วมในการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน ซึ่งชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยว ในการนำเอาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นปัจจัยหรือต้นทุนสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนไปถึงคนรุ่นลูกหลาน พร้อมกันนี้มีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในชุมชน ให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวและเป็นผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการตั้งแต่คิดวางแผน ดำเนินการ การตัดสินใจดำเนินกิจกรรมต่างๆการประเมินผลโครงการและการรับผลประโยชน์โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

แนวคิดความหมายและประเภทของวัฒนธรรม

สเตียร์ โทเศส นาคะประทีป (2515: 55) กล่าวว่า วัฒนธรรมหมายถึง สภาพอันเป็นความเจริญงอกงาม อันมีความหมายได้หลายนัยแล้วแต่จะมุ่งมองวัฒนธรรมในแง่ใด ซึ่งวัฒนธรรมนี้มนุษย์เองเป็นผู้สร้างและปรับปรุงจากธรรมชาติและเรียนรู้จากกันและกัน ดังนั้นวัฒนธรรมจะเจริญหรือเสื่อมก็อยู่ที่คนในสังคมนั้นๆ วัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 5หมวดใหญ่คือ

1. วัฒนธรรมวัตถุ เช่นสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ อาหารการกิน เครื่องแต่งกาย อาวุธ เครื่องมือ เครื่องใช้ เป็นต้น
2. สถาบันสังคม กิจกรรมที่จัดตั้งเป็นระเบียบขึ้นไว้เพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งที่สังคมสนใจ ในการดำเนินวิถีชีวิต อย่างปกติสุข ปราศจากการเบียดเบียนที่กดขี่กัน อย่างมีสวัสดิภาพสังคม เช่น การจัดระเบียบครอบครัว การถ่ายทอดวัฒนธรรมรุ่นต่อรุ่น โครงสร้างการเมือง
3. จิตใจ เช่น วัฒนธรรมทางความเชื่อ ศาสนา เพื่อเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจยามมีทุกข์ เดือดร้อน หรือเป็นเครื่องกำหนดบังคับใจไม่ให้ประพฤติชั่ว

4. สุนทรียภาพ การสร้างสิ่งที่เป็นความงาม ความไพเราะ เรียกว่าศิลปะซึ่งแบ่งออกเป็น ศิลปะบริสุทธิ์ (pure arts) ศิลปะประยุกต์ (decorative arts)

5. ภาษา วัฒนธรรมจะยืนยงและมีความเจริญงอกงามได้อยู่ที่มนุษย์มีภาษาเพราะเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แกกันในสังคมเพื่อเป็นการสื่อความรู้และความรู้สึกแก่กัน

จากทั้งหมดข้างต้นพอจะสรุปประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น 2 หมวดกว้าง ๆ คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ อันเป็นเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพ เพื่อการกินอยู่ที่ตีมีความสะดวกสบายในการครองชีพ ได้แก่ความจำเป็นเบื้องต้นในชีวิต 4 อย่างคือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และสิ่งอื่นๆ เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ ยานพาหนะตลอดจนอาวุธ เครื่องป้องกันตัวและอื่น ๆ

วัฒนธรรมทางจิตใจ หมายถึง สิ่งที่ทำให้ปัญญาและจิตใจมีความเจริญงอกงามได้แก่ การศึกษาความรู้อันบำรุงความคิดทางปัญญา ศาสนาและจรรยา ศิลปะ และวรรณคดี กฎหมายและระเบียบประเพณีซึ่งส่งเสริมความรู้สึกทางจิตใจให้งอกงามให้สบายใจ

เสน่ห์ นครสันติภาพ (2541: 78) ได้กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรมไว้ดังนี้คือ

1. เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ มิใช่เกิดขึ้นเองโดยปราศจากการเรียนรู้มาก่อน
2. เป็นมรดกทางสังคม วัฒนธรรมเป็นผลของการเรียนรู้และการถ่ายทอดของมนุษย์ โดยใช้ภาษาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดจากคนรุ่นก่อนมายังคนรุ่นหลัง ดำเนินกันต่อ ๆ มาไม่ขาดสาย ภาษาจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของวัฒนธรรม

3. วิถีชีวิตมนุษย์หรือแบบของการดำเนินชีวิต เราสามารถจำแนกวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งออกจากอีกสังคมหนึ่งได้โดยไม่ถือว่าเป็นวัฒนธรรมของใคร สูงต่ำ ล้างหลังหรือป่าเถื่อนกว่าวัฒนธรรมหนึ่ง

4. เป็นสิ่งที่ไม่คงที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536: 59) ได้ให้ความหมายว่า “วัฒนธรรมหมายถึง วิถีแห่งการดำรงชีพที่มนุษย์สร้างขึ้น ตามที่มนุษย์มีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นทั้งระบบความรู้ความคิด หรือความเชื่อจนมีการยอมรับปฏิบัติกันมา เป็นวิธีการหรือแบบแผนและมีการอบรมถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นต่อมา ตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมของมนุษย์”

พิทยา สายหู (2514: 68) ยังได้กล่าวไว้ว่า “วัฒนธรรมหมายถึง แบบอย่างการดำรงชีวิตของกลุ่มซึ่งสมาชิกเรียนรับถ่ายทอดกัน ไปด้วยการสั่งสอนทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่ง สุริพร พิพัฒน์จิตติกร (2542: 7) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรม ว่าคือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นแบบแผน พฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ ความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม ทักษะคติ วิถีชีวิต ซึ่งสมาชิกในสังคมเป็น

เจ้าของและมีการถ่ายทอดต่อกันมา นอกจากนี้ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2541: 70) ได้ระบุไว้ว่าวัฒนธรรมคือสิ่งที่สร้างขึ้นจนกลายเป็นทั้งอารมณ์ความรู้สึก และแบบแผนพฤติกรรมสามารถถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งได้อย่างไม่สิ้นสุด ซึ่งสุพัตรา สุภาพ (2536: 99) ยังได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า วัฒนธรรม หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นแผนในความคิดและการกระทำที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตมนุษย์ในสังคมใดสังคมหนึ่ง โดยที่มนุษย์เป็นผู้สร้าง ระเบียบกฎเกณฑ์วิธีปฏิบัติ การจัดระเบียบ ตลอดจนระเบียบความเชื่อ ความนิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่างๆ ในการควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ นอกจากนี้ อมรา พงศาพิชญ์ (2541: 1) ยังได้ระบุเพิ่มเติมอีกว่า วัฒนธรรม คือระบบสัญลักษณ์ในสังคมมนุษย์ที่มนุษย์สร้างขึ้น อาจจะเป็นการกำหนดพฤติกรรมและความคิด ตลอดจนวิธีการหรือระบบการทำงาน ซึ่งต้องมีการเรียนรู้ และมีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลัง วัฒนธรรมในสังคมแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือวัฒนธรรมที่เป็นสัญลักษณ์และจับต้องไม่ได้ ได้แก่ ภาษาพูด ระบบความเชื่อ โลกทัศน์ กริยา มารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมทางด้านวัตถุ ได้แก่ อาคารบ้านเรือน วัดและศิลปกรรม ประติมากรรมต่าง ๆ ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ใช้เป็นประจำทุกวัน และกาญจนา แก้วเทพ (2539: 35) ได้กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมคือสิ่งที่เป็นวัตถุ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ และสิ่งที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น การก่อตัวของโครงสร้างทางสังคมที่มนุษย์สร้างขึ้นมา นอกจากนี้ เชนทร์ วิวัฒน์บรรวงศ์ (2543: 19) ยังได้กล่าวว่า การส่งเสริมชุมชนให้พัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมจะต้องให้ความสำคัญในการให้ชุมชนเป็นแกนกลางในการพัฒนาหรือส่งเสริมในสิ่งที่เป็นของท้องถิ่นนั้นที่เกี่ยวเนื่องกับการดำรงชีวิตและสิ่งที่เป็นรูปธรรม โดยคั้งผู้ที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยเพื่อช่วยในการอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีหน่วยงานของรัฐช่วยสนับสนุน และวิวัฒน์ชัย บุญภักดี (2537: 32-37) ยังได้กล่าวเสริมอีกว่า การท่องเที่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้านสรุปได้ว่า การสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้านและพัฒนาไว้เพื่อการท่องเที่ยว นั้นหากเมื่อสังคมมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยมแล้วงานศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมบางอย่างก็ถูกปล่อยปละละเลยให้สูญหาย ด้วยสาเหตุของประโยชน์ใช้สอยน้อย ความไม่จำเป็นหรือความไม่สะดวกต่อวิถีชีวิตสมัยใหม่ ตลอดจนอิทธิพลของความเจริญหรือความเป็นเมือง แต่เมื่อมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวมาสู่ท้องถิ่น นั้นกระตุ้นให้เกิดการฟื้นฟูวัฒนธรรมพื้นบ้านขึ้นมาเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวจึงก่อให้เกิดประโยชน์ขึ้น 2 ทาง คือการอนุรักษ์หรือสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้าน และการพัฒนาวัฒนธรรมพื้นบ้านให้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว

จากความหมายของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมดังกล่าวพอสรุปข้างต้นได้ว่า วัฒนธรรมคือลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงามของหมู่คณะ เป็นวิธีการดำเนินชีวิตของสังคมเป็นแบบแผนที่สมาชิกในสังคมเดียวกันยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาสามารถเข้าใจและซาบซึ้งร่วมกัน

เป็นผลรวมของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์และภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา ช่วยให้มีมนุษย์ในสังคมนั้น ๆ อยู่รอดและเจริญงอกงามและวัฒนธรรมจะดำรงอยู่ยาวนานเพียงใดขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ การสร้างสรรค์ คือการต่อสู้ดิ้นรนค้นหาแนวทางใหม่ ๆ โดยไม่สูญเสียรูปแบบดั้งเดิมของคนและการสืบทอด การถ่ายทอดการเรียนรู้ของสมาชิก ดังนั้น วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ชนจึงเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและกาลเวลา

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2540: 10) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ว่าเป็น การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมามองตนเองอย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสรรพสิ่งในโลกที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ซึ่ง บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548ข: 38) ได้กล่าวเพิ่มเติมไว้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวเพื่อมุ่งการให้ความรู้และความภาคภูมิใจที่เน้นเสนอลักษณะวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถานที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยเกี่ยวเนื่องกับความ เป็นอยู่ของสังคม ศิริ ฮามสุโพธิ์ (2543: 65) ยังได้กล่าวเสริมอีกว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการเดินทางเพื่อสัมผัสและการเข้าร่วมใช้วิถีชีวิตเก่า ๆ ที่กำลังสูญหายไปบางอย่างท้องถิ่น เพื่อให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงประวัติความเป็นมา การดำเนินชีวิตที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมของตน เช่น การแสดงศิลปวัฒนธรรมประเพณี และงานเทศกาลเป็นต้น ทั้งนี้ชูเกียรติ นพเกตุ (2542: 29) ยังได้กล่าวคล้ายคลึงกันอีกว่าการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่างๆ และเป็นการศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ เช่น ชมโบราณสถาน ศิลปะ หรือการแสดงต่าง ๆ นอกจากนี้ สามพร มณีไมตรีจิต (2539: 14) ยังได้กล่าวไว้อีกว่า วัฒนธรรมที่นำมาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยว นั้นเป็นวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุหรือมีลักษณะที่เป็นรูปธรรมที่จะนำมาพัฒนาให้เป็นจุดสนใจแก่นักท่องเที่ยว นั้น ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยว โบราณวัตถุสถาน แหล่งประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน งานศิลปกรรม สถาปัตยกรรม นาฏศิลป์ และการละเล่นพื้นบ้าน เทศกาลงานประเพณี งานศิลปหัตถกรรม และสินค้าท้องถิ่น ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่และอัธยาศัยไมตรีของคนไทย อีกทั้ง พงศธร เกษสำลี (2539: 5) ยังได้ระบุไว้ว่า วัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้แก่ โบราณวัตถุสถาน แหล่งประวัติศาสตร์ สถานที่สำคัญทางศาสนา และงานศิลปกรรม สถาปัตยกรรม นาฏศิลป์ คุริยางศิลป์ งานเทศกาลประเพณี งานศิลปหัตถกรรมและสินค้าของที่ระลึกในรูปแบบต่างๆ รวมถึงวิถีชีวิตและอัธยาศัยไมตรีของประชาชนในท้องถิ่น นอกจากนี้ วรรณ วลัยวานิช (2546: 146) ยังได้ศึกษารวบรวมเกี่ยวกับความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ว่าเป็น การท่องเที่ยวที่จัดขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชมงาน

เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น เนื่องในเทศกาลต่าง ๆ เป็นการสืบทอดและรักษามรดกทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นไว้ โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว เพื่อให้ประโยชน์ท้องถิ่น ซึ่งมีหลักเกณฑ์สำคัญคือ

1. เป็นประเพณีหรือวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ที่เด่นของแต่ละท้องถิ่นและสมควรที่จะดำรงรักษาให้คงอยู่ไว้สืบต่อไป
2. เจ้าของพื้นที่ร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆทั้งด้านการวางแผน การจัดการและการอนุรักษ์
3. มีวิทยากรและมัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่น
4. มุ่งให้นักท่องเที่ยวได้รับทั้งความรู้ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความประทับใจ และประสบการณ์ในการดำรงชีวิตในสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากเดิม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548ก: 284-290) ยังได้กล่าวเพิ่มเติมเช่นกันว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การเดินทางของผู้คนหรือกลุ่มคนจากสถานที่ที่อยู่ประจำไปยังท้องถิ่นอื่น เพื่อชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงดงามทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนอื่น ทั้งนี้จะต้องเคารพในวัฒนธรรมของกันและกัน เพื่อก่อให้เกิดมิตรภาพ ความรู้ ความเข้าใจและความซาบซึ้งซึ่งตรงใจในวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆอีกทั้งต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อบุคคลวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้นให้น้อยที่สุดในขณะเดียวกันชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมก็ได้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในด้านการสร้างรายได้และการจ้างงาน อันนำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และได้ระบุเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ว่ามี 4 ประการคือ

1. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการศึกษารวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญ คุณค่า ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวนั้น เพื่อเป็นข้อมูลให้นักท่องเที่ยวในการเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ในการเข้าชม ในขณะเดียวกันก็จะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น
2. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการปลูกฝังสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความรัก ห่วงแหน รักษาและดึงชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรของตนด้วยและได้รับประโยชน์ตอบแทนจากการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆเช่น การจ้างงาน การบริการนำเที่ยว การให้บริการขนส่ง การให้บริการที่พัก การขายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น
3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมและได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

4. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเคารพวัฒนธรรมเพื่อนบ้าน หรือของชุมชนอื่น รวมทั้งเคารพในวัฒนธรรม ศักดิ์ศรีและผู้คนของตนเองด้วย

จากความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่กล่าวมาแล้วข้างต้น พอจะสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงดงามทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนอื่น ทั้งนี้จะต้องเคารพในวัฒนธรรมของกันและกัน เพื่อก่อให้เกิดมิตรภาพ ความรู้ ความเข้าใจและความซาบซึ้งศรัทธาใจในวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ อีกทั้งต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อบุคคลวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้นให้น้อยที่สุดในขณะเดียวกันชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมก็ได้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในด้านการสร้างรายได้และการจ้างงาน อันนำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในขณะเดียวกันก็มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม โดยให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวด้วย

ลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญอยู่ 9 ประการคือ

1. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี โดยยึดหลักที่ว่าต้องอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพื่อให้สามารถสืบต่อถึงอนุชนรุ่นหลัง
2. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักที่ว่าด้วยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือให้กระทบน้อยที่สุด
3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลาย
4. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งนักท่องเที่ยวผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
5. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว อันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น

6. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการตลาดของบริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยยึดหลักที่ว่าจะต้องให้ธุรกิจท่องเที่ยวเน้นในเรื่องอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

7. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ เพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้ต้องการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก โดยยึดหลักที่ว่าจะต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

8. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงขีดความสามารถรองรับของพื้นที่และความสะอาดของพื้นที่ โดยยึดหลักที่ว่าจะต้องไม่เกินขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ในทุกๆด้านและต้องดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอ

9. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว โดยยึดหลักที่ว่าจะต้องป้องกันรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างเข้มงวด เพื่อให้นักท่องเที่ยวอบอุ่นใจ

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญควรมี 6 ด้านดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อันประกอบด้วยสิ่งดึงดูดใจ 10 ประการ คือ

1.1 ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น

1.2 โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานต่างๆ

1.3 งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมือง รวมทั้งซากปรักหักพัง

1.4 ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก

1.5 ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่างๆทางศาสนา

1.6 ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่างๆ

1.7 ภาษาและวรรณกรรม รวมถึงระบบการศึกษา

1.8 วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย การทำอาหาร ธรรมเนียมการ รับประทานอาหาร

อาหาร

1.9 ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมและเทศกาลต่างๆ

1.10 ลักษณะงานหรือเทคโนโลยีต่างๆที่มีการนำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

2. องค์ประกอบด้านกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม โดยมีการศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศในแหล่ง

ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้แก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

3. องค์ประกอบด้านธุรกิจท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้บริการทางการท่องเที่ยวโดยผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและได้รับผลตอบแทนในกำไรสู่ธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา อีกทั้งช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

4. องค์ประกอบด้านการตลาดท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการตลาดท่องเที่ยวคุณภาพ โดยแสวงหานักท่องเที่ยวคุณภาพให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวคุณภาพได้รับรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างพึงพอใจ อีกทั้งช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

5. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือจัดการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ และรับผลประโยชน์ตอบแทนเพื่อกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น

6. องค์ประกอบด้านการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่ต้องคำนึงถึงการปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องทางการท่องเที่ยวแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยมีการให้ความรู้และสื่อความหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทุกฝ่ายเกิดความรักความหวงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

บริบทขององค์ประกอบของทรัพยากรการท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548ก: 29-30) กล่าวว่าองค์ประกอบของทรัพยากรการท่องเที่ยว ควรมีองค์ประกอบหลักอย่างน้อย 3 ประการหรือ 3 A's ดังต่อไปนี้คือ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องมีสิ่งดึงดูดใจ (attraction) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ต้องมีสิ่งดึงดูดใจอย่างใดอย่างหนึ่งในการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมชมสถานทีนั้น ๆ ซึ่งสิ่งดึงดูดใจการท่องเที่ยวย่อมแตกต่างกันไปตามประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยแต่ละกลุ่มจะสนใจสิ่งดึงดูดใจของทรัพยากรการท่องเที่ยวแต่ละประเภทแตกต่างกันไป เช่นนักท่องเที่ยวกลุ่มหนึ่งอาจสนใจด้านความสวยงาม ของธรรมชาติก็ชอบที่จะไปเที่ยวภูเขาหรือหาดทรายหรือนักท่องเที่ยวอีกกลุ่มหนึ่งอาจสนใจด้านศิลปวัฒนธรรม ก็ชอบ

ที่จะไปเที่ยวชมวิถีชีวิตของชาวเขาหรือนักท่องเที่ยวอีกกลุ่มหนึ่งอาจสนใจด้าน โบราณสถาน ก็ชอบที่จะไปเที่ยวชมอุทยานประวัติศาสตร์ เป็นต้น นอกจากนั้นภาพลักษณ์และราคาค่าเข้าชมของทรัพยากรการท่องเที่ยวก็มีส่วนในการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เขานั้น

2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องมีเส้นทางขนส่งเข้าถึง (accessibility) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ต้องมีเส้นทางหรือเครือข่ายคมนาคมขนส่งที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เขานั้น ตลอดจนสามารถติดต่อเชื่อมโยงกันระหว่างทรัพยากรการท่องเที่ยวหนึ่งกับอีกทรัพยากรการท่องเที่ยวหนึ่งที่อยู่บริเวณใกล้เคียง อีกทั้งต้องมีที่จอดรถหรือสถานีรถไฟหรือท่าเรือหรือท่าอากาศยานเพื่อให้ธุรกิจการขนส่งสามารถนำนักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวยังทรัพยากรการท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและปลอดภัย

3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวก (amenities) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกไว้บริการนักท่องเที่ยวที่เข้ามายังทรัพยากรการท่องเที่ยวนี้ให้ได้รับความความสะดวกสบายและความประทับใจ ทำให้นักท่องเที่ยวอยากจะทำท่องเที่ยวที่เขานานวันขึ้น ซึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวหมายถึงสรรพสิ่งทีรองรับในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเพื่อให้การเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปด้วยความความสะดวกสบายและปลอดภัย โดยปกติสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวเหล่านี้รัฐบาลจะเป็นผู้จัดหาและพัฒนาเพื่อบริการแก่ประชาชนของตนเอง แล้วถือเป็นผลพลอยได้ในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

ชูสิทธิ์ ชูชาติ (2544: 4-5) ยังได้กล่าวไว้คล้ายคลึงกันว่า การท่องเที่ยวจะบรรลุวัตถุประสงค์ได้นั้น แหล่งท่องเที่ยวต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ หรือ 3As ได้แก่

1. สิ่งดึงดูดใจ (attraction) สิ่งดึงดูดใจเกิดจากสถานที่ (site) และเหตุการณ์ (event) สถานที่อาจเกิดจากธรรมชาติสร้างขึ้นหรือมนุษย์สร้างขึ้น แต่เหตุการณ์ที่น่าประทับใจเกิดจากธรรมชาติมนุษย์สร้างเพียงอย่างเดียว

2. สิ่งอำนวยความสะดวก (amenities) ความความสะดวกสบายทำให้นักท่องเที่ยวหรือคนเดินทางเข้าไปถึงสถานที่ได้รวดเร็ว ปลอดภัย และความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการก่อสร้างปัจจัยพื้นฐานในการผลิต (infrastructure) เช่นระบบขนส่ง ระบบการสื่อสาร ระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้สิ่งก่อสร้างอื่น ๆ เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก โรงพยาบาล ฯลฯ ตลอดจนระบบการกำจัดของเสียก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องพัฒนาควบคู่กันไปกับแหล่งท่องเที่ยว

3. การเข้าถึง (accessibility) การเข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยวต้องมีระบบการขนส่ง (transportation) ซึ่งประกอบด้วย เส้นทาง (the way) พาหนะ (the vehicle) สถานี (the terminal) และผู้ประกอบการ (the carrier) การขนส่งมีวัตถุประสงค์ในการลำเลียงคนและสิ่งของ ไปยังจุดหมายปลายทางโดยผ่านเส้นทางหรือท่าลำเลียง

ทรัพยากรการท่องเที่ยวมีองค์ประกอบที่สำคัญอย่างน้อย 3 องค์ประกอบดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ในขณะเดียวกัน Mill and Morrison (1995: 201-202 อ้างใน ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2546: 32) มีความคิดเห็นตรงกันว่า แหล่งท่องเที่ยวจะเป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยวต้องประกอบด้วย องค์ประกอบหลาย ๆ อย่างผสมผสานกัน มิลล์ (Mill) และ มอร์ริสัน (Morrison) กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวต้องประกอบด้วย สิ่งดึงดูดใจ ในด้านความสวย ความน่าประทับใจ สิ่งอำนวยความสะดวกในเรื่องที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ร้านซักรีดหรือบริการอื่น ๆ ปัจจัยพื้นฐานในเรื่องระบบการสื่อสารและสาธารณูปโภค การขนส่งและการต้อนรับอย่างมีไมตรีต่อนักท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับองค์ประกอบหลักของทรัพยากรการท่องเที่ยวว่า แหล่งท่องเที่ยวต้องประกอบด้วย องค์ประกอบพื้นฐาน 4 ประการ คือ สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก การขนส่ง และการต้อนรับอย่างมีไมตรี ดังนี้

1. สิ่งดึงดูดใจเกิดจากการที่มนุษย์มีประสาทสัมผัสที่ดีเยี่ยม เช่น มีดวงตาที่รับภาพสีเหมือนสภาพธรรมชาติ สามารถมองเห็นภาพได้กว้างไกลถึง 180 องศา มีสมองสามารถรับรู้สิ่งต่างๆ และมีความทรงจำ มีหูซึ่งได้ยินสิ่งต่างๆ สภาพของร่างกายมนุษย์ซึ่งมีความพร้อมดังกล่าวแล้ว เป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นให้มนุษย์เกิดการรับรู้ในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบกับในปัจจุบันมีความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีได้พัฒนาให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางการขนส่ง การสื่อสาร สื่อมวลชนและสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญให้มนุษย์เกิดการรับรู้และต้องการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

สิ่งดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ และการให้ความบันเทิง

1.1 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติทุกๆ พื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามน่าประทับใจ ซึ่งเกิดจากลักษณะของธรรมชาติเช่น เป็นอ่าว แหลม เกาะ หน้าผา โขดหิน ฯลฯ ภูมิอากาศและความสวยงามตามธรรมชาติของพื้นที่นั้นๆ สภาพธรรมชาติเหล่านี้เป็นสิ่งดึงดูดใจให้มนุษย์เดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ภายใต้อารมณ์ของความแตกต่างในเรื่องฉากของธรรมชาติ ภูมิอากาศและกิจกรรมที่จัดขึ้นความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวอาจเกิดขึ้นได้ 2 ประการคือ

1.1.1 สถานที่ที่น่าสนใจ เช่น อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะอ่างทอง จังหวัดสุราษฎร์ธานี อันเป็นบ่อเกิดของทะเลสาบในหุบเขาที่น่าประทับใจและสวยงาม อุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา มีภูเขาหินปูนซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันไปเช่น เขาตะปู เขาพิงกัน เขาหมาจู เกาะปันหยี ฯลฯ จังหวัดภูเก็ต มีแหลมพรหมเทพยื่นออกไปจากหน้าผา มุ่งสู่ทะเลลึกมีต้นตาลขึ้นบริเวณปลายแหลม ยามดวงอาทิตย์ตกในเวลาเย็นจึงเป็นภาพที่สวยงาม อันเกิดจากมุมมองจากที่สูงลงสู่ทะเล

1.1.2 เหตุการณ์ที่น่าสนใจ ในบางฤดูกาลจะมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับประเพณี วัฒนธรรมของแต่ละสถานที่ กิจกรรมนั้นก็กลายเป็นเหตุการณ์ที่น่าสนใจดึงดูดให้คนมาท่องเที่ยว เช่น ประเพณีลอยกระทง และสงกรานต์ที่จังหวัดเชียงใหม่ ประเพณีแห่เทียนพรรษา ที่จังหวัดอุบลราชธานี ประเพณีไหลเรือไฟที่ จังหวัดนครพนม และประเพณีชักพระที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีประเพณีต่างๆ ซึ่งปฏิบัติติดต่อกันมาแต่โบราณมากมายและกระจายอยู่ทุกภูมิภาคของประเทศ ประเพณีดังกล่าว อาจเกิดจากความเชื่อ ความศรัทธาที่แตกต่างกันแต่พอจำแนกประเภทได้ดังนี้

ก. ประเพณีเกิดจากความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผี หรือสิ่งลึกลับ ก่อให้เกิดประเพณี ฟ้อนผีมด ผีเม็ง ของภาคเหนือ การแห่ผีตาโขน ของอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย หรือประเพณีการไหว้ผีบ้าน ผีบ้าน ผีป่า ผีผาย ของชาวเขา ในภาคเหนือของประเทศไทย

ข. ประเพณีเกิดจากเรื่องของธรรมชาติ ก่อให้เกิดประเพณีการขอฝน เช่น แห่นางแมว แห่ปลาช่อนแล้วนำปลาช่อนซึ่งหมายถึงพระโพธิ์สัตว์ปล้อยในแม่น้ำท่าจังหวัดลำพูน ประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธร

ค. ประเพณีเกิดจากพุทธศาสนา ก่อให้เกิดประเพณีตักบาตรเทโว ประเพณีชักพระ ประเพณีบวชนาค ประเพณีปอยส่างลอง ของชาวดไต จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประเพณีการแข่งขันกลองหลวง ของชาวไทยของ ในจังหวัดลำพูน

ง. ประเพณีเกิดจากศาสนาพราหมณ์ ก่อให้เกิดพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญหรือประเพณีอื่นๆที่เกี่ยวกับราชสำนัก

บ่อเกิดของประเพณี อาจมีสาเหตุอื่น ๆ ประกอบมากกว่านี้และประเพณีแต่ละอย่างที่เกิดขึ้นก็มีการผสมผสานระหว่างความเชื่อ ความศรัทธาหลาย ๆ อย่าง ประเพณีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ ซึ่งแสดงถึงรากฐานทางประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการของชนชาติที่ยาวนาน เป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาอดีต เพื่อเข้าใจปัจจุบันและวางรากฐานของอนาคต ดังนั้นประเพณีจึงมิได้จัดทำขึ้นเพื่อการท่องเที่ยว ก็ไม่ควรทำลายรากฐานของวัฒนธรรมเก่า ๆ ความภาคภูมิใจของชนชาติสำคัญกว่าเงินตราที่ได้มาแล้วต้องนำเงินตราอันนั้นเยียวยาสังคมใหม่และสภาพจิตใจของมนุษย์

ภูมิอากาศเป็นสิ่งดึงดูดใจอย่างหนึ่งในการท่องเที่ยวและเป็นมนต์ลึงทำให้คนเกิดความประทับใจเรียกกร้องให้กลับไปสู่อุดมคติ ณ ที่เก่าอีกครั้งหนึ่ง นักท่องเที่ยวส่วนมากไปเที่ยวภาคเหนือในฤดูหนาวเพราะอากาศเย็น ท้องฟ้าแจ่มใส มีดอกไม้สวยงาม ป่าไม้เขียวขจี เพราะได้รับฝนอย่างเต็มที่ในระยะเวลาเดือนสิงหาคม-ตุลาคม นักท่องเที่ยวชอบไปภาคใต้หรือชายทะเลจังหวัดอื่น ๆ ในฤดูร้อน เพราะได้รับลมเย็นจากชายทะเลและสามารถจัดกิจกรรมทางน้ำ ได้สอดคล้องกับบรรยากาศ ในกรณีของต่างประเทศประชาชนในมลรัฐตอนเหนือของสหรัฐอเมริกาจะเดินทางมายังมลรัฐฟลอริดาเพื่ออาบแดดในฤดูร้อนและประชาชนในมลรัฐทางใต้ซึ่งไม่มีหิมะก็เดินทางไปเล่นสกีที่แถบภูเขาในมลรัฐโคโลราโด ในฤดูหนาว นี้แสดงให้เห็นว่า ภูมิอากาศเป็นตัวกำหนดวัตถุประสงค์ในการเดินทางของนักท่องเที่ยว

ที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง ในการตัดสินใจเดินทางของนักท่องเที่ยว ถ้าที่ตั้งห่างไกลและขาดสิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าไปถึง ความต้องการเดินทางของนักท่องเที่ยวก็ลดน้อยลง ถึงแม้ว่าสถานที่ท่องเที่ยวจะมีความประทับใจ

แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ มีความเปราะบางง่าย สาเหตุสำคัญที่สุดเกิดจากมนุษย์ ซึ่งหลงเสน่ห์ในธรรมชาติ ได้ทำลายธรรมชาติโดยไม่รู้ตัว หรือบางครั้งก็เจตนา เช่นการเดินทางเข้าไปยังเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าและพักผ่อนในเวลาค่ำคืน ตลอดจนส่งเสียงดัง ข่มขืนเป็นการรบกวนสัตว์ทั้งในการพักผ่อน การหลับนอน การหาอาหาร หรือแม้แต่การผสมพันธุ์ของสัตว์ต่าง ๆ อุทยานแห่งชาติทางทะเลบางแห่งจัดเตรียมไว้เพื่อรักษาระบบนิเวศและอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ เช่น เต่าทะเล ซึ่งต้องวางไข่ที่ชายหาด แต่เมื่อนักท่องเที่ยวได้เข้าไปเป็นจำนวนมาก เต่าทะเลก็ขึ้นมาวางไข่ไม่ได้ เพราะมีคนรบกวน แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติควรมีการปิดบางฤดูกาล เพื่อให้มีการพักฟื้นแล้วเปิดบางฤดูกาลที่สภาพเอื้ออำนวย แต่บางแห่งก็ถูกควบคุมโดยสภาพธรรมชาติ เช่น ดอกบัวตอง บนดอยแม่ฮูดอ อำเภอบางเขน จังหวัดแม่ฮ่องสอน นักท่องเที่ยวจะเดินทางไปเที่ยวชมเฉพาะเดือนพฤศจิกายนและเดือนธันวาคม ประมาณ 2 เดือน ที่ดอกบัวตองบานเท่านั้น หลังจากนั้นป่าได้พักฟื้นโดยธรรมชาติและใน 2 เดือน ดังกล่าวนักท่องเที่ยวก็จะมุ่งสู่ทุ่งบัวตอง อันเหลือืองอร่ามของหุบเขาดอยแม่ฮูดอ อีกครั้งหนึ่งเป็นที่น่าเสียดายว่าในปัจจุบันบริเวณดอยแม่ฮูดอ ได้มีการปลูกป่าสนทดแทนป่าไม้เก่า เมื่อต้นสนเหล่านี้สูงขึ้น ก็จะปิดบังหุบเขาอันเหลือืองอร่ามด้วยดอกบัวตอง ความงาม และเสน่ห์ของธรรมชาติก็ลดน้อยลง นั้นหมายความว่าถึงการลดจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้เข้าสู่จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ปัจจุบันประเทศไทยได้ประกาศแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ควรอนุรักษ์จำนวน 263 แห่งในพื้นที่ 62 จังหวัด

แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่ควรรอนุรักษ์ ดังกล่าวแล้วประกอบด้วย น้ำตก ถ้ำ หน้าผา เกาะ อ่าว ทะเลสาบ ฯลฯ สิ่งดังกล่าวแล้วมีประโยชน์ทางการท่องเที่ยว

1.2 วัฒนธรรม วัฒนธรรมแต่ละพื้นที่ คือ วิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่นั้นๆ อาจเหมือนกันหรือแตกต่างกัน วัฒนธรรมอาจแสดงออกในรูปแบบของศาสนา สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตของประชาชน จารีตประเพณีทั้งอดีตและปัจจุบัน ยกตัวอย่างเช่น วัฒนธรรมบางอย่างของชาวอังกฤษ ชอบดื่มชาในเวลาบ่ายและพักผ่อนหย่อนใจที่ผับในเวลากลางคืน สิ่งดังกล่าวแล้วเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งในการเยี่ยมชมประเทศอังกฤษ

ประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่ค่อนข้างหลากหลาย เพราะเป็นชาติที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน ผลงานของบรรพบุรุษ ทั้งฝ่ายผู้ปกครองและประชาชนได้ร่วมกันสร้าง โบราณสถาน โบราณวัตถุ จารีต ประเพณีและวิถีชีวิตของแต่ละชนเผ่าก่อให้เกิดมรดกทางรูปธรรม และนามธรรม อันเป็นบ่อเกิดของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่นประวัติศาสตร์ของอาณาจักร ล้านนา ซึ่งแผ่ขยายอาณาเขตในดินแดนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย หรือบางครั้งก็ขยายอาณาเขตเข้าสู่รัฐฉาน ของประเทศพม่า ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนตอนใต้หรือรวมทั้งดินแดน ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวบางส่วน ก่อให้เกิดโบราณสถาน อันเป็นแหล่งท่องเที่ยวเช่น ผลงานด้านศิลปกรรมในสมัยราชวงศ์มังราย (พ.ศ. 1839-2101) ได้จัดทำให้จังหวัด เชียงใหม่มีโบราณสถานซึ่งเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวมากมาย เช่น วัดเจดีย์หลวง วัดพระสิงห์ วรรณหาวิหาร วัดโพธาราม วัดสวนดอก ฯลฯต่อมาเมื่อถูกพม่าปกครอง (พ.ศ. 2101-2317) ก็ได้รับ ประเพณี วัฒนธรรมและศิลปะจากพม่า หลังจากนั้นเมื่อตกเป็นประเทศราชของกรุงเทพฯ (พ.ศ. 2317-2427) จึงได้มีการสร้าง วัฒนธรรมใหม่ผสมผสานกับวัฒนธรรมเก่าของพม่าและล้านนาในอดีต ประกอบกับการกวาดต้อน หรือการอพยพของชนเผ่าไทย เช่น ไทยยอง ไทยเงิน ไทยลื้อ ไทยใหญ่ หรือเงี้ยว จึงเกิดการผสมผสานทางศิลปะและวัฒนธรรมของล้านนา ซึ่งแตกต่างจากภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของล้านนาทั้งทางด้านศิลปะ ในเชิงจิตรกรรม วรรณกรรมสถาปัตยกรรมและประติมากรรม ตลอดจนวิถีชีวิตของประชาชน สิ่งเหล่านี้เป็นแรงหนุนจากแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและความสะดวกสบายอื่น ๆ ในการท่องเที่ยว

ปัญหามีอยู่ว่า ประชาชนผู้มีส่วนร่วมกับการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะรักษา เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมดังกล่าวแล้วไว้นานเพียงไร แต่มีใช้รักษาไว้เพื่อการท่องเที่ยวอย่างเดียว ที่สำคัญยิ่งกว่าการท่องเที่ยว วัฒนธรรม คือมรดกของสังคมไทยที่แสดงถึงความเป็นชนชาติไทยและความภาคภูมิใจของลูกหลานไทย

1.3 ชาติพันธุ์ เหตุผลอย่างหนึ่งในการเดินทางท่องเที่ยวของประชาชนก็เพื่อ ต้องการเยี่ยมชมเพื่อนและญาติมิตร คนมีความต้องการที่จะกลับไปเยี่ยมชมแผ่นดินเดิมของ

ตนเอง ยกตัวอย่างเช่น ชาวบอสตัน ในสหรัฐอเมริกา เดินทางมาสู่ไอร์แลนด์และชาวเมืองโตรอนโต ในแคนาดา ต้องเดินทางสู่สกอตแลนด์ ในระยะแรกก็ต้องการเยี่ยมชมญาติ การกระทำดังกล่าวแล้ว ในช่วงอายุคนต่อมาเมื่อญาติมิตรเห็นห่างออกไป ก็กลายเป็นประเพณีในการเดินทางมาเยี่ยมบ้าน เกิดของบรรพบุรุษ เช่นเดียวกันกับคนจีนในประเทศไทย ต้องการเดินทางไปเมืองจีน เหตุผลอย่างหนึ่งเพื่อต้องการเยี่ยมเยียนมาตุภูมิ

1.4 แหล่งบันเทิง นักท่องเที่ยวต้องการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวก็เพราะมีแหล่งบันเทิงสำหรับพักผ่อนหย่อนใจจัดไว้ให้ แหล่งบันเทิง มิใช่หมายถึง สถานเริงรมย์ยามราตรีเพียงอย่างเดียว แต่อาจหมายถึง สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สนามกีฬา ฯลฯ แหล่งบันเทิงที่ดีควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้นด้วย มิใช่เป็นฝ่ายนั่งชมเพียงอย่างเดียวเช่น ให้ร่วมกิจกรรมกับการแสดงของสัตว์ ซึ่งจัดขึ้นในสวนสัตว์ เมื่อพิจารณาแล้วว่าปลอดภัย

2. สิ่งอำนวยความสะดวก ทางด้านการท่องเที่ยว ได้นำประชาชนไปยังแหล่งท่องเที่ยว การอำนวยความสะดวกและบริการต่างๆเมื่อนักท่องเที่ยวไปถึงยังสถานที่ดังกล่าวแล้วจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งเพราะว่านักท่องเที่ยวยามเดินทางห่างไกลจากบ้าน ต้องการสิ่งจำเป็นหลายอย่างในการตอบสนองความต้องการของชีวิต เช่น ต้องการที่พัก อาหาร การบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆในการเดินทาง

สิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญในการท่องเที่ยวมี 4 ประการ ได้แก่ ที่พัก ร้านอาหาร และเครื่องคืม สถานบริการ เช่นร้านขายของที่ระลึก ร้านซักรีด สถานที่นันทนาการ ฯลฯ และปัจจัยพื้นฐาน

2.1 ที่พัก ที่พักเป็นส่วนสำคัญในการเดินทาง นักท่องเที่ยวอาจพักกับญาติหรือเพื่อนแต่อีกส่วนก็ต้องการที่พัก ซึ่งต้องเช่าอาศัยอยู่ชั่วคราวในแหล่งท่องเที่ยว ที่พักอาจมีหลายประเภท เช่น โรงแรม รีสอร์ท เกสต์เฮาส์หรือที่พักลักษณะอื่น ๆ ในปี ค.ศ. 1993 นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศพักใน โรงแรมร้อยละ 98.02 เกสต์เฮาส์ร้อยละ 0.30 และที่พักลักษณะอื่น ๆ ร้อยละ 1.68

2.2 ร้านอาหารและเครื่องคืม นักท่องเที่ยวจะใช้จ่ายเป็นค่าอาหารและเครื่องคืมมากกว่าปกติเมื่อเดินทางท่องเที่ยว การจัดหาอาหารในแหล่งท่องเที่ยว ต้องมีทั้งอาหารประจำชาติของนักท่องเที่ยวและอาหารท้องถิ่นเพราะอาหารทั้งสองประเภทเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการ เช่น ชาวอังกฤษชอบคืมชา อาหารประเภทปลาและมันฝรั่งทอดแต่ชาวอเมริกันต้องการแฮมเบอร์เกอร์และน้ำเย็นหรือชอบคืมกาแฟ ธุรกิจร้านอาหารในปัจจุบันนี้ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นธุรกิจดังกล่าวแล้วมีแนวโน้มจะเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในอนาคต เพราะนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามรายได้ซึ่งได้จากอาหารและเครื่องคืม ส่วนหนึ่งจะถูกส่งออกนอกประเทศ โดยการสั่งซื้อสินค้าประเภทอาหารและเครื่องคืมเข้ามาบริการนักท่องเที่ยว

2.3 สถานบริการ เช่น ร้านขายของที่ระลึก ร้านซักรีด สถานที่นันทนาการ ฯลฯ เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการอำนวยความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวต้องจัดขึ้นให้เพียงพอกับความต้องการ การลงทุนกิจกรรมด้านนันทนาการบางอย่างก็ลงทุนไม่มากนัก เช่น การปีนหน้าผา การดำน้ำ ดูปะการัง การว่ายน้ำ การเล่นเรือ การขี่ม้า ฯลฯ นับเป็นการสร้างงานและการกระจายรายได้อย่างหนึ่งให้แก่บุคคลในท้องถิ่น

ด้านร้านขายของที่ระลึกนอกจากจะเป็นการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมแล้วยังเป็นการสร้างรายได้ให้เกิดแก่ประเทศชาติด้วย จากการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายของจำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศในปี ค.ศ. 1993 นักท่องเที่ยวดังกล่าว ใช้จ่ายเงินในการซื้อสินค้าจำนวนสูงสุดร้อยละ 42.76 คิดเป็นจำนวนเงิน 54,650 ล้านบาท

2.4 ปัจจัยพื้นฐาน ในด้านการท่องเที่ยว ปัจจัยพื้นฐานทางการผลิตที่สำคัญ ได้แก่ ระบบการสื่อสาร การคมนาคม สาธารณูปโภค ในแหล่งท่องเที่ยวมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะทำให้เกิดความสะดวกในการจองที่พัก การติดต่อกับครอบครัว ความสะดวกสบายในการเดินทางและความสุข ความเพลิดเพลินในการพักผ่อน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความประทับใจในการท่องเที่ยว ปัจจัยพื้นฐานดังกล่าวแล้วนอกจากอำนวยความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยวแล้ว ยังทำให้ท้องถิ่นเกิดการพัฒนาและส่งผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่นด้วย

3. การขนส่ง การท่องเที่ยวเกิดจากการที่ประชาชนต้องการเดินทางไปสู่สถานที่ซึ่งมีความแตกต่างในด้านวัฒนธรรม ภูมิอากาศและภูมิประเทศเพื่อสัมผัสสิ่งที่แปลกออกไปจากประสบการณ์เดิม ดังนั้นการขนส่งจึงเป็นสิ่งสำคัญในการนำนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว ความสะดวกสบายและปลอดภัย ความแตกต่างของลักษณะทางภูมิศาสตร์ทำให้ประชากรในประเทศสก็อตแลนด์ ต้องการเดินทางไปอาบแดดในแถบชายหาดของทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ในฤดูหนาวเพราะชายหาดดังกล่าวอบอุ่นและมีแสงแดด ในทำนองเดียวกันประชาชนในสหรัฐอเมริกาบริเวณมลรัฐทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือ ต้องเดินทางมาอาบแดดในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย

การเดินทางของประชาชนมิได้วัดรูปแบบของระยะทาง แต่วัดด้วยเวลาของการเดินทางถึงแม้ว่าระยะทางจะไกล แต่ถ้าประหยัดเวลาในการเดินทาง ประชาชนก็พร้อมที่จะเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว การปรับปรุงยานพาหนะ ถนน และระบบการจราจรให้ดีขึ้นเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการเดินทางจากประเทศหนึ่งไปสู่อีกประเทศหนึ่งอย่างรวดเร็วแต่ต้องเสียเวลาเพราะระบบการจราจรติดขัด เมื่อเดินทางจากสนามบินเข้าสู่ตัวเมือง นอกจากนั้นหลักการปฏิบัติการในการโดยสารเครื่องบิน ก็ก่อปัญหาให้เกิดความล่าช้าเสียเวลา เช่นเดียวกันเช่น ต้องให้ผู้โดยสาร ไปแสดงตัวขอรับบัตรขึ้นเครื่องบินก่อนกำหนดเวลาเดินทาง 1-2 ชั่วโมง สำหรับการ

เดินทางไปต่างประเทศหรือ 30 นาที สำหรับการเดินทางภายในประเทศ ข้อกำหนดดังกล่าวแล้ว ควรปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้การเดินทางสะดวกขึ้น

การเดินทางโดยรถยนต์ ก็มีปัญหามากประการที่ควรแก้ไข นอกจากข้อ ปัญหาเกี่ยวกับยานพาหนะ ไม่ได้ตรวจสอบสภาพก่อนการเดินทางแล้ว การปฏิบัติตามกฎจราจร อย่างเคร่งครัด ก็เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง การเดินทางโดยยานพาหนะรถยนต์ในเวลา 1 วัน ไม่ควร เดินทางเร็วเกินกว่า 600 ไมล์ หรือ 965.4 กิโลเมตร แต่ระยะทางที่เหมาะสมควรเดินทางวันละ 350 ไมล์ หรือ 563.15 กิโลเมตร และควรให้นักท่องเที่ยวหยุดพักทุก ๆ 2 ชั่วโมง ในการเดินทางเพื่อมิให้ เกิดความเคร่งเครียดมากเกินไป

4. การต้อนรับนักท่องเที่ยวของประชาชนแต่ละพื้นที่ย่อมแตกต่างกันออกไป การต้อนรับเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ทั้งนี้เพราะเมื่อนักท่องเที่ยวต้องการกลับไปยังสถานที่เดิม ความ ประทับใจที่เขาได้รับ เกิดจากการต้อนรับของประชาชน หรือพนักงานบริการในพื้นที่มากกว่าสภาพ ธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นพื้นที่ใดเป็นแหล่งท่องเที่ยวต้องตระหนักถึงความสำคัญ ดังกล่าว แหล่งท่องเที่ยวอาจทำให้ประชาชนในท้องถิ่นเกิดเจตคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยวได้หลาย ประการและเน้นให้เห็นว่างานบริการมีลักษณะพิเศษ ซึ่งต้องใช้แรงงานคนที่มีคุณภาพอ่อนน้อม ซื่อสัตย์ รวดเร็ว ว่องไว บุคลิกดี และมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่นพร้อมจะรับใช้บุคคลอื่น ตลอดเวลา โดยมีได้คิดค่าตอบแทนเป็นหลักสำคัญ

จึงสรุปได้ว่า องค์ประกอบของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญต้องประกอบด้วย สิ่งสำคัญอย่างน้อย 3 องค์ประกอบดังกล่าวมาแล้วข้างต้น คือ สิ่งดึงดูดใจ (attraction) เส้นทางขนส่ง เข้าถึง (accessibility) และสิ่งอำนวยความสะดวก (amenities) เพื่อช่วยสนับสนุนให้นักท่องเที่ยว สามารถเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบายและมีความสุข

ภาคสรุป

การท่องเที่ยวถือได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้ให้กับประเทศไทยของเราเป็น อย่างมาก จะเห็นได้ชัดเจนจากเศรษฐกิจการเงินของประเทศที่มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องและคาดว่าจะสูงขึ้น ไปเรื่อยๆ ทั้งนี้เพราะว่าประเทศไทยมีทรัพยากรการ ท่องเที่ยวที่หลากหลายจึงเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในแถบภูมิภาค เอเชีย ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจที่ก่อให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งนอกจากจะเป็น ทั้งวัตถุประสงค์และเป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวยังเป็นปัจจัยสำคัญที่จะ “ขาย” ให้นักท่องเที่ยวอาจจะกล่าวได้ว่า เป็น “สินค้า” ที่มีคุณลักษณะพิเศษที่สามารถดึงดูดให้ “ลูกค้า” หรือ

นักท่องเที่ยวเดินทาง“ซื้อ” กันถึงที่ตั้งของสินค้าซึ่ง ทรัพยากรการท่องเที่ยวจะสามารถแบ่งย่อย เป็นประเภทต่าง ๆ ได้หลายรูปแบบแต่ ในที่นี้ขอแบ่งประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อให้ เกิดความเข้าใจในภาพรวมของการท่องเที่ยว ตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยวดังนี้

1. สิ่งดึงดูดใจ (attraction) สิ่งดึงดูดใจเกิดจากสถานที่ (site) และเหตุการณ์ (event) สถานที่อาจเกิดจากธรรมชาติสร้างขึ้นหรือมนุษย์สร้างขึ้น แต่เหตุการณ์ที่น่าประทับใจเกิดจาก ธรรมชาติมนุษย์สร้างเพียงอย่างเดียว

2. สิ่งอำนวยความสะดวก (amenities) ความสะดวกสบายทำให้นักท่องเที่ยว หรือคนเดินทางเข้าไปถึงสถานที่ได้รวดเร็ว ปลอดภัย และสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการก่อสร้าง ปังจัยพื้นฐานในการผลิต (infrastructure) เช่นระบบขนส่ง ระบบการสื่อสาร ระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้สิ่งก่อสร้างอื่น ๆ เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก โรงพยาบาล ฯลฯ ตลอดจนระบบการกำจัดของเสียก็เป็น สิ่งจำเป็นที่ต้องพัฒนาควบคู่กัน ไปด้วยกับแหล่งท่องเที่ยว

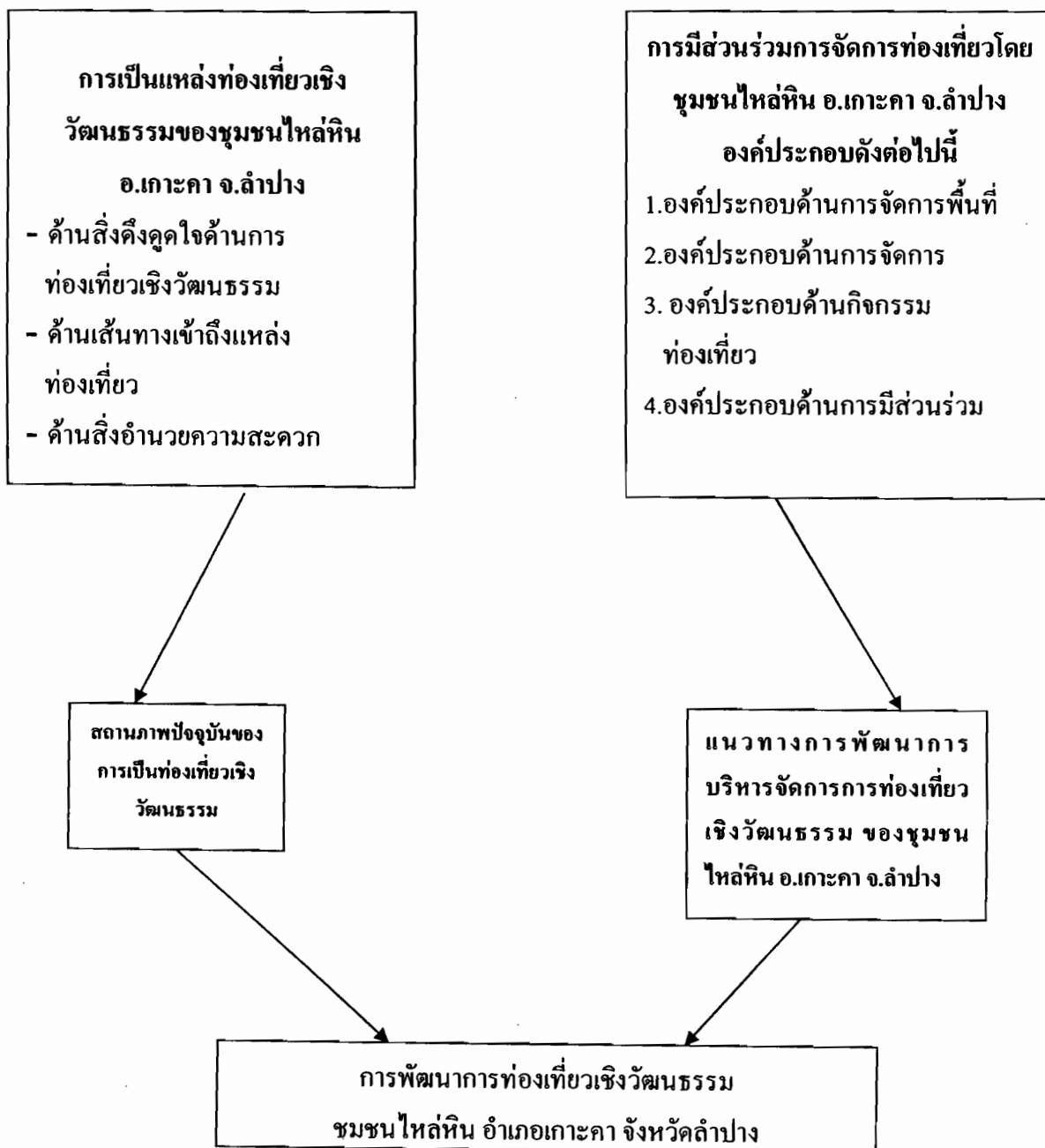
3. การเข้าถึง (accessibility) การเข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยวต้องมีระบบการขนส่ง (transportation) ซึ่งประกอบด้วย เส้นทาง (the way) พาหนะ (the vehicle) สถานี (the terminal) และ ผู้ประกอบการ (the carrier) การขนส่งมีวัตถุประสงค์ในการลำเลียงคนและสิ่งของ ไปยังจุดหมาย ปลายทางโดยผ่านเส้นทางหรือท่าลำเลียง

ประเทศไทยนับว่าโชคดีที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวหลากหลาย และแหล่งของ ทรัพยากรการท่องเที่ยวก็ได้กระจายอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ทั่วทุกภูมิภาค ซึ่งเราสามารถที่จะทราบถึง สถานภาพปัจจุบันของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากองค์ประกอบของทรัพยากร การท่องเที่ยว ทั้ง 3 องค์ประกอบ คือ 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องมีสิ่งดึงดูดใจ 2) ทรัพยากร การท่องเที่ยวต้องมีเส้นทางขนส่งเข้าถึง และ 3) ทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อศึกษาสถานภาพปัจจุบันของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ว่าจัดอยู่ในระดับใด และ ควรแก่การศึกษาแนวทางในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ยั่งยืนต่อไปหรือไม่ ในขณะที่เดียวกัน การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนก็เป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับการท่องเที่ยวเพราะ ทรัพยากรการท่องเที่ยวในส่วนหนึ่งก็มาจากชุมชน คนในชุมชนจึงต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของสิทธิ์มีส่วนร่วมในการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน ซึ่ง ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยว ในการนำเอา ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นปัจจัยหรือต้นทุนสำคัญ เพื่อหาแนว ทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์

ต่อชุมชนท้องถิ่นและเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้กับชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งมีการศึกษาหาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของคนในชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวและสามารถที่จะดำเนินงาน ตั้งแต่ การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน ได้อย่างมีระบบ ระเบียบ และแบบแผน โดยเน้นให้เกิดความยั่งยืน สู้คนรุ่นหลาน และเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึงความสามารถในการรองรับธรรมชาติเป็นสำคัญ

ชุมชนไหล่หิน อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง เป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญที่นักท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมชื่นชอบ เพราะนอกจากจะได้สัมผัสความสวยงามทางศิลปะของวัดไหล่หินแล้วยังได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนจากข้าวของเครื่องใช้ โบราณและงานประเพณีต่าง ๆ ในชุมชน รวมถึงยังมีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นของชาวบ้านในชุมชนที่เป็นแหล่งสะสมและถ่ายทอดความรู้ด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรมของท้องถิ่น และสร้างจิตสำนึกร่วมให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน จะเห็นได้ว่าชุมชนไหล่หิน เป็นชุมชนหนึ่งที่ดีได้มีความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยวสูงและเป็นชุมชนที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และวัฒนธรรม ซึ่งชุมชนไหล่หิน อยู่ห่างจากตัวเมืองลำปางมากนัก ประมาณ 20 กิโลเมตร การเดินทางสะดวกสบายและยังสามารถเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆได้อีกหลายทาง เช่น วัดพระธาตุลำปางหลวง วัดพระธาตุจอมปิง ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย เป็นต้น อย่างไรก็ตามชุมชนไหล่หินจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปเยี่ยมชมเขื่อนมากหรือน้อยนั้นมิได้ขึ้นอยู่กับความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ชุมชนบ้านไหล่หิน มีเพียงอย่างเดียว ยังต้องพิจารณาถึงปัจจัยอีกหลายๆด้านทั้งด้านองค์ประกอบของทรัพยากรการท่องเที่ยว ที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้นและนอกจากนั้นยังต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่จะหาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนไหล่หินให้สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไปได้

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ภาพ 3 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนไหล่หิน อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์และประมวลผลโดยมีลำดับขั้นตอนในการวิจัยดังต่อไปนี้

สถานที่ดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการอยู่ในพื้นที่ ชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

1. ชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เป็นชุมชนที่มีความเก่าแก่ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ประมาณ 20 กิโลเมตร การคมนาคมสะดวก มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีศิลปวัฒนธรรม รวมถึงยังมีแหล่งท่องเที่ยวอันหลากหลายที่ควรค่าแก่การพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. ชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เป็นชุมชนที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีประเพณี วัฒนธรรมที่มีความผูกพันกับวัด โดยวัดเป็นจุดศูนย์กลางของชาวบ้านในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ได้แก่ ประเพณีตานข้าวเมือง ประเพณีปีไหมเมือง ประเพณีตานกล้วยสลาก ประเพณียี่เป็ง ถือได้ว่าวัดไหล่หินมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ประเพณี และวัฒนธรรมที่ดั่งามเหมาะแก่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยิ่ง

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการทำวิจัยครั้งนี้ได้แก่ เจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้าจนถึงผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน 18 คน ผู้นำชุมชนไหล่หิน จำนวน 30 คน และ สมาชิกชมรมการท่องเที่ยว ชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน 30 คน รวมประชากรในการวิจัยทั้งสิ้น 78 คน ด้วยแบบประเมินสถานภาพด้านการท่องเที่ยว และแบบประเมินแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ตัวแปรและการวัดตัวแปร

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรในการศึกษาและวิธีการวัดตัวแปรไว้ดังต่อไปนี้

สถานภาพของแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง หลักเกณฑ์การประเมินทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อทราบถึงสถานภาพแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนไหล่หิน อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง โดยอาศัยองค์ประกอบของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ประกอบด้วย 3A's ดังนี้ คือ สิ่งดึงดูดใจ เส้นทางขนส่งเข้าถึงและ สิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งมีรายการวัดโดยวัดจากการความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลว่า มี และ ไม่มี ถ้ามี แสดงให้เห็นว่าชุมชนไหล่หินมีสถานภาพของการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ถ้าไม่มี แสดงให้เห็นสถานภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนควรได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป

แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชนไหล่หิน อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง ในเรื่องของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งจะพิจารณาจากองค์ประกอบของการท่องเที่ยว 4 ด้าน ดังนี้คือ องค์ประกอบด้านการจัดการพื้นที่ องค์ประกอบด้านการจัดการ องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้และองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม ซึ่งมีรายการวัดโดยวัดจากการความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลว่า มี และ ไม่มี ถ้ามี แสดงให้เห็นว่าชุมชนไหล่หินมีการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแล้ว แต่ถ้าไม่มีแสดงให้เห็นว่า ชุมชนไหล่หินยังขาดแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และควรที่จะหาแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนไหล่หินให้สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไปได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่จะใช้ในการรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วยคำถาม ปลายเปิด (open-ended question) และคำถามปลายปิด (close-ended question) โดยแบ่งเป็น 2 ชุดคำถามดังนี้

ชุดที่ 1 เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพปัจจุบันของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในชุมชนไหล่หิน อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง ในด้านที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของ

ทรัพยากรท่องเที่ยวอันได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ (attraction) เส้นทางขนส่งเข้าถึง (accessibility) และ สิ่งอำนวยความสะดวก (amenities)

ชุดที่ 2 เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ในเรื่องการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยจะพิจารณาจากองค์ประกอบของทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้ง 4 องค์ประกอบอันได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านพื้นที่ 2) องค์ประกอบด้านการจัดการ 3) องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ และ 4) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม

การทดสอบเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบประเมินซึ่งผู้วิจัยได้ค้นคว้าและเรียบเรียงขึ้นจากการตรวจเอกสาร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการนำไปใช้จึงจำเป็นที่จะต้องมีการทดสอบเครื่องมือดังต่อไปนี้

1. ความตรงในเนื้อหา (content validity) ซึ่งผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามเสนอต่อประธานกรรมการที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาความถูกต้องให้ตรงตามเนื้อหาและครอบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษา จากนั้นนำไปปรับปรุงแก้ไขตามที่ประธานกรรมการที่ปรึกษาเสนอแนะให้ถูกต้อง
2. ความเที่ยง (reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดสอบความเที่ยงโดยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากคณะกรรมการที่ปรึกษาไปทดสอบความเที่ยงกับชาวบ้านในชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ใช้ประชากรในการทดสอบความเที่ยงจำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นหรือความเที่ยง โดยจะใช้สูตรการหาตามแบบของ kuder-Richardson (KR.21) ใน (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540: 124) ซึ่งมีสูตรดังนี้

$$r_{tt} = \frac{K}{K-1} \left[1 - \frac{\bar{X}(k-\bar{X})}{KS_t^2} \right]$$

เมื่อ	k	คือจำนวนข้อของแบบทดสอบ
	s_t^2	คือความแปรปรวนของคะแนนรวม
	P	คือสัดส่วนของผู้ตอบข้อสอบถูกต้องในแต่ละข้อ
	q	คือสัดส่วนของผู้ตอบข้อสอบผิดในแต่ละข้อ (1 - p)
	$\bar{X}$	คือ ค่าเฉลี่ยเลขคณิตของคะแนนสอบ

ผลที่ได้จากการทดสอบความเที่ยงหรือความเชื่อมั่น (reliability) เกี่ยวกับระดับสถานภาพของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนไหล่หินอำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ได้ค่าเท่ากับ 0.74 และค่าความเชื่อมั่นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ได้ค่าเท่ากับ 0.72 ซึ่งมีค่าสูงกว่า 0.70 ขึ้นไป ถือว่าเป็นค่าถามที่สามารถนำไปเก็บข้อมูลจากประชากรจริงได้

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากโครงการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ไปยังองค์การบริหารส่วนตำบล ไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เพื่อแจ้งรายละเอียดและขออนุญาตเก็บข้อมูล

2. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัน เวลา สถานที่ที่ได้กำหนดไว้ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

2.1 ขั้นตอนการให้ความรู้ เป็นการให้ความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ขั้นตอนนี้จะเปิด โอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนแสดงข้อคิดเห็นรับฟัง และหาข้อสรุปร่วมกัน อย่างเป็นประชาธิปไตย ในการแสดงข้อคิดเห็นแบ่งเป็น 2 ช่วงคือ 1) การวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้านในปัจจุบัน 2) การกำหนดอนาคตของหมู่บ้านว่าต้องการให้เกิดการพัฒนาในทิศทางใด

2.2 ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา คือขั้นตอนการหาวิธีการที่จะทำให้พัฒนาหมู่บ้านตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

3. นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนการดำเนินงานที่กล่าวข้างต้นที่เก็บรวบรวมมาวิเคราะห์ แปลความ สรุปผลและรายงานผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล โดยได้นำข้อมูลมาถอดรหัส จัดหมวดหมู่และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (statistical package for the social science: SPSS/PC) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ

สถิติบรรยาย (descriptive statistics) ซึ่งได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อใช้ในการวิเคราะห์และบรรยายลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม ของชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะกา จังหวัดลำปาง

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่การเก็บรวบรวมข้อมูลไปจนถึงการสรุปผลการวิจัยรวมระยะเวลาทั้งสิ้น 11 เดือน นับตั้งแต่ เดือน พฤษภาคม 2551 – มีนาคม 2552

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์

การวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง มุ่งศึกษาถึงสถานภาพปัจจุบันของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้คือ เจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้าจนถึงผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน 18 คน ผู้นำชุมชนไหล่หิน จำนวน 30 คน และ สมาชิกชมรมการท่องเที่ยว ชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน 30 คน รวมประชากรในการวิจัยทั้งสิ้น 78 คน โดยนำเสนอในรูปของตารางข้อมูลประกอบคำบรรยายและความเรียงเป็นตอนๆ ดังนี้คือ

ตอนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคล สังคมและเศรษฐกิจของผู้ให้ข้อมูล

ตอนที่ 2 สถานภาพปัจจุบันของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

ตอนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคล สังคมและเศรษฐกิจของผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลมีอยู่ด้วยกัน 3 กลุ่ม คือ เจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้าจนถึงผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ผู้นำชุมชนไหล่หิน และ สมาชิกชมรมการท่องเที่ยว ชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ซึ่งลักษณะส่วนบุคคล สังคมและเศรษฐกิจของแต่ละกลุ่ม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ และรายได้

เจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้าจนถึงผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

เพศ

เพศ หมายถึง ลักษณะที่แตกต่างกันทางสรีระของบุคคลที่จำแนกออกเป็นเพศชาย กับเพศหญิง

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 66.67) เป็นเพศหญิง ส่วนอีก (ร้อยละ 33.33) เป็นเพศชาย

จากผลการวิจัยสามารถกล่าวได้ว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงซึ่งสอดคล้องกับประชากรของประเทศไทยในปัจจุบันที่มีประชากรเป็นเพศหญิงจำนวน 31,526,178 คน เพศชาย จำนวน 30,753,425 คน ซึ่งเพศหญิงมีจำนวนมากกว่าเพศชายถึง 772,753 คน (กรมการปกครอง, 2540: 15-16) ประกอบกับในปัจจุบันผู้หญิงมีความเก่งกล้า สามารถ มีความรอบคอบ ในการประกอบอาชีพ มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ มีการศึกษา มีความกล้าหาญกล้าแสดงออกมากขึ้น มีความสามารถเท่าเทียมกับผู้ชาย จึงทำให้มีจำนวนเจ้าหน้าที่ในองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย

อายุ

อายุ หมายถึง จำนวนปีที่เกิดมาของผู้ให้ข้อมูลนับตั้งแต่เกิดจนถึงเวลาที่บันทึกข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุมากที่สุดคือ 56 ปีและน้อยที่สุด 26 ปี โดยผู้ให้ข้อมูล ร้อยละ 44.45 มีอายุอยู่ในช่วง 38-43 ปี รองลงมา ร้อยละ 27.78 มีอายุอยู่ในช่วง 32-37 ปี ร้อยละ 22.22 มีอายุในช่วง 44 ปีและมากกว่า และ ร้อยละ 5.55 มีอายุในช่วง 26 -31 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย 38.33 ปีและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 7.44 (ตาราง 1)

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จะมีอายุอยู่ในช่วง 38-43 ปี ซึ่งถือว่าผู้ให้ข้อมูลกลุ่มใหญ่อายุอยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่หรือวัยกลางคนจึงเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์สูงและมีวุฒิภาวะสูง มีความเข้มแข็ง อดทน มีสติปัญญาที่จะเรียนรู้ รู้จักใช้เหตุผลในการไตร่ตรอง มีความนึกคิดที่ดีและมีความสามารถที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ดี ทำให้สามารถสร้างครอบครัวให้มีความเจริญก้าวหน้า เนื่องจากมีความพร้อมในด้านวุฒิภาวะทางอารมณ์ สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี มีความมุ่งมั่นที่จะทำงานเพื่อแสวงหาความเจริญก้าวหน้าให้กับครอบครัว ซึ่ง ศรีเรือน แก้วกังวาน (2540: 40-45) ได้กล่าวไว้ว่า ระยะเวลาวัยกลางคน ได้แก่บุคคลอายุระหว่าง 40-65 ปี เมื่อเริ่มมีอายุในวัยนี้จะมีแบบแผนของชีวิตค่อนข้างที่จะสมบูรณ์ ส่วนใหญ่มักจะประสบผลสำเร็จในด้านชีวิต อาชีพ ตามประสบการณ์ที่ตนได้สะสมมา

สถานภาพ

สถานภาพ หมายถึง สถานภาพของผู้ให้ข้อมูลซึ่งมีทั้ง สถานภาพโสด สถานภาพสมรส สถานภาพหย่า/แยกกันอยู่ และหม้าย

ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 66.67) มีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 27.78) มีสถานภาพโสด และ (ร้อยละ 5.55) มีสถานภาพหย่าหรือแยกกันอยู่ (ตาราง 1)

จากการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสแล้ว ซึ่งเป็นลักษณะของสังคมไทยที่คนในช่วงอายุวัยทำงาน นิยมสมรสอยู่ด้วยกันเป็นคู่ เพื่อช่วยเหลือกัน ประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัวให้มีหลักประกันที่มั่นคงของชีวิต ทั้งด้านส่วนตัว และหน้าที่การงาน ประกอบกับการมีรายได้ที่แน่นอน ดังนั้นการที่จะทำให้ชีวิตประสบผลสำเร็จนั้น การสมรสมีส่วนช่วยทำให้การดำเนินงานและการตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล เพราะสังคมไทยในปัจจุบันจะให้ความสำคัญ ยกย่องผู้ที่ประสบผลสำเร็จในชีวิตสมรส เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบสูงต่อครอบครัวหน้าที่การงาน ซึ่งจะไม่ทำให้เกิดความเสียหายต่อหน้าที่การงานได้ (สุพจน์ บุญธรรม, 2542: 39)

การศึกษา

การศึกษา หมายถึง วุฒิต่างทางการศึกษาขั้นสูงสุดที่ผู้ให้ข้อมูลได้รับการศึกษาทั้งจากภาครัฐและเอกชน

ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 61.11) จบการศึกษาระดับปริญญาตรี รองลงมา (ร้อยละ 16.67) จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและจบการศึกษาระดับปวส./อนุปริญญา และ (ร้อยละ 5.55) จบการศึกษาค่ากว่าประถมศึกษา (ตาราง 1)

จากผลการวิจัยพบแสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ทั้งนี้เนื่องจากว่าในปัจจุบันการพัฒนาท้องถิ่นจำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการที่จะมาร่วมกันบริหารและปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อท้องถิ่น ซึ่งมานิตย์ วัฒนพันธ์ (2538: 55) ได้ระบุว่า เป็นความต้องการของบุคคลที่จะต้องการบุคคลที่ต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เป็นที่ไปได้มากที่สุด เป็นความต้องการปรับตัวให้ทันกับความเจริญและความเปลี่ยนแปลงของสังคม

อาชีพ

อาชีพ หมายถึง ลักษณะการทำงานของผู้ให้ข้อมูลซึ่งทำให้มีรายได้ตอบแทนเป็นเงินสดหรือได้รับผลตอบแทนเป็นสิ่งของหรือสิ่งอื่น ๆ

อาชีพ

อาชีพ หมายถึงลักษณะการทำงานของผู้ให้ข้อมูลซึ่งทำให้มีราย ได้ตอบแทนเป็น เงินสดหรือได้รับผลตอบแทนเป็นสิ่งของหรือสิ่งอื่น ๆ

ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 66.67) ประกอบอาชีพรับราชการ และรองลงมาคือ (ร้อยละ 22.22) ประกอบอาชีพรับจ้าง และ (ร้อยละ 11.11) ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ตาราง 1)

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการ เนื่องจากเป็นเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลไหล่นหิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ซึ่งมีสถานะ ตำแหน่งหน้าที่หรือลักษณะงานทำนองเดียวกับพนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ หรือ รัฐวิสาหกิจหรือของราชการส่วนท้องถิ่น โดยมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ได้รับแต่งตั้งหรือเลือกตั้งตามกฎหมาย
2. มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการหรือปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมายและปฏิบัติงาน ประจำ
3. อยู่ในบังคับบัญชาหรือในกำกับดูแลของรัฐ
4. มีเงินเดือน ค่าจ้าง หรือค่าตอบแทน ตามกฎหมาย (สำนักงานคณะกรรมการการ เลือกตั้งประจำจังหวัดชัยภูมิ, 2551)

รายได้

รายได้ หมายถึงจำนวนเงินทั้งหมดที่เป็นรายได้ต่อเดือนของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งได้รับ จากการประกอบอาชีพ

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมากกว่าครึ่ง ร้อยละ 55.55 ระบุว่ามีราย ได้อยู่ในช่วง 7,001 - 8,000 บาท และรองลงมา ร้อยละ 16.67 มีราย ได้ในช่วง 6,001 - 7,000 บาท และ 8,001และมากกว่า และ ร้อยละ 11.11 มีราย ได้ในช่วง 5,000-6,000 บาท โดยมีราย ได้เฉลี่ย 7,616.66 บาท/เดือน และมี ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 785.34 บาท/เดือน (ตาราง 1)

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมากกว่าครึ่งมีราย ได้ในช่วง 7.001- 8,000 บาท/เดือน ซึ่ง อรุณ รักธรรม (2523: 145) ได้กล่าวว่า เงินเดือนข้าราชการนั้นถือว่าเป็น อัตราเงินเดือนและสวัสดิการของข้าราชการ ที่มีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานเพราะถือว่าเป็น สิ่งจูงใจให้ข้าราชการปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถและให้ข้าราชการพึงพอใจที่จะปฏิบัติงาน ได้นานที่สุด

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของเจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้าจนถึงผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล ไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม

ลักษณะส่วนบุคคล สังคม เศรษฐกิจ	จำนวนผู้ให้ข้อมูล (N = 18)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	6	33.33
หญิง	12	66.67
อายุ		
26 - 31 ปี	1	5.55
32 - 37 ปี	5	27.78
38 - 43 ปี	8	44.45
44 ปีและมากกว่า	4	22.22
$\mu = 38.33$	S.D. = 7.44	R = 26-56
สถานภาพ		
โสด	5	27.78
สมรส	12	66.67
หย่า/แยกกันอยู่	1	5.55
การศึกษา		
ต่ำกว่าประถมศึกษา	1	5.55
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	3	16.67
ระดับ ปวส. / อนุปริญญา	3	16.67
ระดับปริญญาตรี	11	61.11
อาชีพ		
รับราชการ	12	66.67
รับจ้าง	4	22.22
เกษตรกรกรรม	2	11.11

ตาราง 1 (ต่อ)

ลักษณะส่วนบุคคล สังคม เศรษฐกิจ	จำนวนผู้ให้ข้อมูล (N = 18)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รายได้/เดือน		
5,000 - 6,000 บาท	2	11.11
6,001 - 7,000 บาท	3	16.67
7,001 - 8,000 บาท	10	55.55
8,001- 9,000 บาท	3	16.67
$\mu = 7,616.66$	S.D. = 785.34	R = 5,000-9,000

ผู้นำชุมชนของ ตำบลไหล่หินอำเภอเกาะคา จังหวัดลำปางไหล่หิน

เพศ

เพศ หมายถึง ลักษณะที่แตกต่างกันทางสรีระของบุคคลที่จำแนกออกเป็นเพศชาย กับเพศหญิง

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนมาก (ร้อยละ 80.00) เป็นเพศชาย ส่วนอีก (ร้อยละ 20.00) เป็นเพศหญิง

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้นำชุมชนของตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปางส่วนมาก เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิงเนื่องจากว่าลักษณะของสังคมไทยโดยทั่วไปที่มีผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัวโดยเฉพาะในสังคม ผู้นำชุมชนมักนิยมให้เพศชายเป็นฝ่ายที่มีบทบาทหน้าที่เป็นใหญ่เสมอ ดังที่ ยรรยง สิทธิชัย (2520: 25) ได้กล่าวถึงลักษณะของการปกครองของครอบครัวไทยว่าบิดาเป็นผู้ที่มีอำนาจ และเป็นใหญ่ในครอบครัว บิดาเป็นผู้ที่มีอำนาจในการบังคับบัญชาบุคคลในครอบครัวมีอำนาจในการตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ของครอบครัว

อายุ

อายุ หมายถึง จำนวนปีที่เกิดมาของผู้ให้ข้อมูลนับตั้งแต่เกิดจนถึงเวลาที่บันทึกข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุมากที่สุดคือ 65 ปีและน้อยที่สุด 30 ปี โดยผู้ให้ข้อมูล ร้อยละ 46.90 มีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี รองลงมา ร้อยละ 40.60 มีอายุอยู่ในช่วง 51-60 ปี ร้อยละ 9.40 มีอายุในช่วง 30-40 ปี และร้อยละ 3.10 มีอายุอยู่ในช่วง 61 ปีและมากกว่า โดยมีอายุเฉลี่ย 54.33 ปี และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 6.62 (ตาราง 2)

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จะมีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี ซึ่งกล่าวได้ว่า ช่วงที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์ สามารถแก้ไขปัญหาหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ และมีความชำนาญในการทำงานพอสมควร ตลอดจนเป็นช่วงอายุที่มีความอดทน สุขุมรอบคอบในการปฏิบัติงานซึ่งสอดคล้องกับ จุมพล หนิมพานิช (2532: 86) ได้กล่าวไว้ว่า คนที่มีอายุ 40-60 ปี ต่างต้องการความสำเร็จ ต้องการความมั่นคงทางจิตใจและสนใจในเกียรติภูมิขององค์กร และงานที่ทำอยู่ ผู้ให้ข้อมูลระหว่างนี้ได้รับการจูงใจจากรายได้ที่รับอยู่ในปัจจุบันในทำนองเดียวกัน เปล่งศรี อินคันธ์ (2526: 49) ที่กล่าวว่า การรับรู้และความพึงพอใจในการทำงานจะสูงขึ้นเรื่อยๆ ตามอายุ และจะลดลงเมื่อใกล้เกษียณอายุและอายุเป็นตัวสำคัญในการตรวจสอบการรับรู้และความพึงพอใจในการทำงาน

สถานภาพ

สถานภาพ หมายถึง สถานภาพของผู้ให้ข้อมูลซึ่งมีทั้ง สถานภาพโสด สถานภาพสมรส สถานภาพหย่า/แยกกันอยู่ และหม้าย

ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนมาก (ร้อยละ 90.00) มีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 6.67) มีสถานภาพหย่า/แยกกันอยู่ และ (ร้อยละ 3.33) มีสถานภาพหม้าย (ตาราง 2)

จากการวิจัยสามารถกล่าวได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนมากมีสถานภาพสมรสแล้ว ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะสูง มีความรับผิดชอบในการตัดสินใจและมีความพร้อมในการพัฒนาชุมชนครอบครัว ให้เกิดความเจริญก้าวหน้า สอดคล้องกับ จิราพรรณ พินศิริกุล (2533: 41) ว่า การสมรสแล้วอาจเป็นตัวแปรที่สำคัญตัวหนึ่งที่ทำให้พฤติกรรมของแต่ละบุคคลแตกต่างกันและเกิดการเปลี่ยนแปลงไปทางด้านความรับผิดชอบและการตัดสินใจ ในทำนองเดียวกัน อารง สุทธศาสตร์ (2527: 244) ได้กล่าวไว้ว่า คน โสดกับคนที่สมรสแล้วจะมีความรู้สึกที่แตกต่างกัน ในจุดมุ่งหมายของชีวิต โดยเฉพาะคนที่สมรสแล้ว จะมีความรู้สึกนึกคิดที่สุขุมรอบคอบ มีเหตุมีผลมากขึ้นและมีผลต่อการพิจารณาตัดสินใจในการยอมรับสิ่งต่าง ๆ ได้ดีขึ้นและนอกจากนพยอม อิงคานูวัฒน์

(2535: 13) ยังกล่าวว่า ผู้ที่สมรสแล้ว จะมีความผูกพันต่อส่วนรวมและมีการประสานงานมากกว่า คนโสด การสมรสนี้ยังมีผลต่อการประกอบอาชีพ การเข้าร่วมกิจกรรมกับสังคมของประชาชน ซึ่งจะมีประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง พัฒนาครอบครัว ตลอดจนพัฒนาชุมชน ที่ตนเองอาศัยอยู่ มีความคิดพิจารณาดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างสุขุมรอบคอบมากขึ้น

การศึกษา

การศึกษา หมายถึง วุฒิต่างทางการศึกษาขั้นสูงสุดที่ผู้ให้ข้อมูลได้รับการศึกษาทั้ง จากภาครัฐและเอกชน

ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลน้อยกว่าครึ่งร้อยละ 40.00 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. รองลงมา ร้อยละ 26.67 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 23.33 จบการศึกษาระดับ ปวส./อนุปริญญาและ ร้อยละ 10.00 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ตาราง 2)

จากผลการวิจัยพบแสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลน้อยกว่าครึ่งจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. เนื่องจากการกำหนดระดับการศึกษาภาคบังคับของกระทรวงศึกษาธิการที่สามารถปลูกฝังให้ประชาชนให้ความสำคัญกับการศึกษาเพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกิดการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ทั้งด้าน การทำงาน ชีวิตประจำวัน ประสพการณ์ ได้ดียิ่งขึ้น (จันทร์จิตร เขียรศิริ, 2546: 88)

อาชีพ

อาชีพ หมายถึง ลักษณะการทำงานของผู้ให้ข้อมูลซึ่งทำให้มีรายได้ออกมาเป็นเงินสดหรือได้รับผลตอบแทนเป็นสิ่งของหรือสิ่งอื่นๆ

ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลมากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 53.33) ประกอบอาชีพส่วนตัว และรองลงมาคือ (ร้อยละ 40.00) ประกอบอาชีพรับราชการ และ (ร้อยละ 3.33) ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ตาราง 2)

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมากกว่าครึ่งประกอบอาชีพส่วนตัว เนื่องจากว่าเป็นอาชีพหลักจากการเป็นผู้นำชุมชนทำให้มีเวลาที่จะประกอบธุรกิจส่วนตัว หรืออาชีพเกษตรกรรมและอื่น ๆ นอกจากนี้ยังมีบางส่วนที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐจึงต้องมีอาชีพหลักคือรับราชการ ซึ่ง จันทร์จิตร เขียรศิริ (2546: 88) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้ประกอบการธุรกิจส่วนตัวนั้น ส่วนใหญ่ที่มีการศึกษาสูงสุดคือระดับประถมศึกษา มีความพยายามที่จะฝ่าฟันอุปสรรค เพื่อไปสู่เป้าหมาย มีความกระตือรือร้นที่จะทำงานให้ประสบผลสำเร็จ มีการคิดหาวิธีการแก้ปัญหาจนสำเร็จเสมอ ความพร้อมที่จะยื่นหยัดต่อสู้ มีความพร้อมที่จะเผชิญหน้ากับงานภายใต้สถานการณ์ที่มีความกดดันได้ดี

รายได้

รายได้ หมายถึงจำนวนเงินทั้งหมดที่เป็นรายได้ต่อเดือนของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งได้รับจากการประกอบอาชีพ

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ ร้อยละ 70.00 ระบุว่า มีรายได้อยู่ในช่วง 6,000-7,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 20.00 มีรายได้ในช่วง 7,001 - 8,000 บาท ร้อยละ 6.67 มีรายได้ในช่วง 8,001 - 9,000 บาท และ ร้อยละ 3.33 มีรายได้ในช่วง 9,001 บาทและมากกว่า โดยมีรายได้เฉลี่ย 7,733.33 บาท/เดือน และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3,495.58 บาท/เดือน (ตาราง 2)

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีรายได้ในช่วง 6,000-7,000 บาท เนื่องจากว่าลักษณะของงานดังกล่าวเป็นงานอาชีพส่วนตัว รับจ้างซึ่งไม่ได้มีงานประจำทุกวัน ทำให้ รายได้ไม่แน่นอน ไม่คงที่และไม่มั่นคง การทำงานจึงขึ้นอยู่กับผู้ที่ว่าจ้าง หากไม่มีผู้ที่ว่าจ้างก็จะไม่ได้งานทำ ดังนั้นจึงมีรายได้สุทธิเฉลี่ยต่อเดือนค่อนข้างที่จะต่ำ

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละของผู้นำชุมชนไหล่หิน จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และ สังกศ

ลักษณะส่วนบุคคล สังกศ เศรษฐกิจ	จำนวนผู้ให้ข้อมูล (N = 30)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	24	80.00
หญิง	6	20.00
อายุ		
30 - 40 ปี	3	9.40
41 - 50 ปี	15	46.90
51 - 60 ปี	11	40.60
61 ปีและมากกว่า	1	3.10
$\mu = 54.33$	S.D. = 6.62	R = 30-65
สถานภาพ		
สมรส	27	90.00
หย่า/แยกกันอยู่	2	6.67
หม้าย	1	3.33

ตาราง 2 (ต่อ)

ลักษณะส่วนบุคคล สังคม เศรษฐกิจ	จำนวนผู้ให้ข้อมูล (N = 30)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การศึกษา		
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	3	10.00
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช	12	40.00
ระดับ ปวส. / อนุปริญญา	7	23.33
ระดับปริญญาตรี	8	26.67
อาชีพ		
รับราชการ	12	40.00
ค้าขาย	1	3.33
ประกอบอาชีพส่วนตัว	16	53.30
เกษตรกรกรรม	1	3.33
รายได้/เดือน		
6,000 - 7,000 บาท	21	70.00
7,001 -8,000 บาท	6	20.00
8,001 - 9,000 บาท	2	6.67
9,001 – บาทและมากกว่า	1	3.33
$\mu = 7,733.33$	S.D. = 3,495.58	R = 6,000-12,500

สมาชิกชมรมการท่องเที่ยว ชุมชนไหล่นหิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

เพศ

เพศ หมายถึง ลักษณะที่แตกต่างกันทางสรีระของบุคคลที่จำแนกออกเป็นเพศชาย กับเพศหญิง

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลเกินส่วนมาก (ร้อยละ 83.33) เป็นเพศหญิง ส่วนอีก (ร้อยละ 16.67) เป็นเพศชาย

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนมากเป็นเพศหญิงซึ่งสอดคล้องกับ ประชากรของประเทศไทยในปัจจุบันที่มีประชากรเป็นเพศหญิงจำนวน 31,526,178 คน เพศชาย จำนวน 30,753,425 คน ซึ่งเพศหญิงมีจำนวนมากกว่าเพศชายถึง 772,753 คน (กรมการปกครอง, 2540) ประกอบกับในปัจจุบันผู้หญิงมีความเก่งกล้า สามารถในการประกอบอาชีพมีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ มีการศึกษา มีความกล้าหาญกล้าแสดงออกมากขึ้น มีความสามารถเท่าเทียมกับผู้ชาย จึงทำให้มีสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวที่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย

อายุ

อายุ หมายถึง จำนวนปีที่เกิดมาของผู้ให้ข้อมูลนับตั้งแต่เกิดจนถึงเวลาที่บันทึก ข้อมูลผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุมากที่สุดคือ 63 ปีและน้อยที่สุด 37 ปี โดยผู้ให้ข้อมูล ร้อยละ 46.67 มีอายุอยู่ในช่วง 47-56 ปี รองลงมา ร้อยละ 33.33 มีอายุอยู่ในช่วง 57-66 ปี และร้อยละ 20.00 มีอายุในช่วง 37-46 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย 51.56 ปีและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 7.81 (ตาราง 3)

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จะมีอายุอยู่ในช่วง 47-56 ปี ซึ่ง กล่าวได้ว่า ช่วงที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์ สามารถแก้ไขปัญหาหรือสถานการณ์ต่างๆ ได้ และมีความชำนาญในการทำงานพอสมควร ตลอดจนเป็นช่วงอายุที่มีความอดทน สุขุมรอบคอบในการปฏิบัติงานซึ่งสอดคล้องกับ จุมพล หนีพานิข (2532: 86) ได้กล่าวไว้ว่า คนที่มีอายุ 40-60 ปี ต่างต้องการความสำเร็จ ต้องการความมั่นคงทางจิตใจและสนใจในเกียรติภูมิขององค์กร และงานที่ทำอยู่ ผู้ให้ข้อมูลระหว่างนี้ได้รับการจูงใจจากรายได้ที่ได้รับอยู่ในปัจจุบันในทำนองเดียวกัน เปล่งศรี อินคพันธ์ (2526: 49) ที่กล่าวว่า การรับรู้และความพึงพอใจในการทำงานจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ ตามอายุ และจะลดลงเมื่อใกล้เกษียณอายุ และอายุเป็นตัวสำคัญในการตรวจสอบการรับรู้และความพึงพอใจในการทำงาน

สถานภาพ

สถานภาพ หมายถึง สถานภาพของผู้ให้ข้อมูลซึ่งมีทั้ง สถานภาพโสด สถานภาพสมรส สถานภาพหย่า/แยกกันอยู่ และหม้าย

ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนมาก (ร้อยละ 86.67) มีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 6.67) มีสถานภาพหย่า/แยกกันอยู่ และ (ร้อยละ 3.33) มีสถานภาพหม้ายและโสด (ตาราง 3)

จากการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนมากมีสถานภาพสมรส มีครอบครัวแล้วเนื่องจากอยู่ในวัยที่สมควรจะมีครอบครัวได้ ดังจะเห็นได้จากจำนวนผู้ให้ข้อมูลที่มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 86.67 ซึ่งสถานภาพคนในชนบททั่วไปจะนิยมแต่งงานเมื่อมีอายุยังน้อย ซึ่งสอดคล้องกับ รัชนิกร เศรษฐโช (2528: 138) ได้กล่าวว่า ชาวชนบทจะแต่งงานเมื่ออายุยังน้อย เพราะว่าการแต่งงานนั้นเท่ากับว่าเป็นการทำให้สถานภาพทางสังคมของกลุ่มสมรสเป็นผู้ใหญ่ขึ้น

การศึกษา

การศึกษา หมายถึง วุฒิทางการศึกษาระดับสูงสุดที่ผู้ให้ข้อมูลได้รับการศึกษาทั้งจากภาครัฐและเอกชน

ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลน้อยกว่าครึ่ง ร้อยละ 33.33 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมา ร้อยละ 26.67 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ร้อยละ 10.00 จบการศึกษาระดับ ปวส./อนุปริญญาและ ร้อยละ 3.33 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี (ตาราง 3)

จากผลการวิจัยพบแสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลน้อยกว่าครึ่งจบการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษา รองลงมา คือระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. และมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงกว่าระดับการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งสอดคล้องกับที่ สัตยญา สัตยญาวิวัฒน์ (2526: 59) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาในชนบทส่วนใหญ่เป็นการศึกษาภาคบังคับ สถานภาพทางการศึกษาในชนบททั่วไปยังมีปริมาณและคุณภาพน้อยกว่าในเขตอำเภอเมือง

อาชีพ

อาชีพ หมายถึง ลักษณะการทำงานของผู้ให้ข้อมูลซึ่งทำให้มีรายได้ตอบแทนเป็นเงินสดหรือได้รับผลตอบแทนเป็นสิ่งของหรือสิ่งอื่น ๆ

ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลน้อยกว่าครึ่ง (ร้อยละ 40.00) ประกอบอาชีพส่วนตัว และรองลงมาคือ (ร้อยละ 26.67) ประกอบอาชีพค้าขาย (ร้อยละ 13.33) ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และอาชีพรับจ้าง และ (ร้อยละ 6.67) ประกอบอาชีพแม่บ้าน (ตาราง 3)

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลน้อยกว่าครึ่งประกอบอาชีพส่วนตัว เนื่องจากการเข้าเป็นสมาชิกชมรมการท่องเที่ยว นั้นเป็นเพียงอาชีพรองที่นอกเหนือจากการต้องรับผิดชอบทั้งงานบ้านและงานนอกบ้าน โดยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางเศรษฐกิจ หมายถึง การเป็นแรงงาน ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยการผลิต ที่ใช้ประกอบกับปัจจัยการผลิตอื่น ๆ ทั้งในภาค การเกษตรและอุตสาหกรรม (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2535: 1) ซึ่งสอดคล้องกับ สุภาวงศ์ จันทวานิช (2534: 1) ที่กล่าวไว้ว่า ในสถานภาพและบทบาท ของบุคคลที่ปรากฏแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม ขึ้นอยู่กับเกณฑ์หรือวิธีการในการจัดลำดับช่วงชั้นสถานภาพที่มีอยู่ อาชีพถือเป็นตัวบ่งชี้ที่ดีที่สุด ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงอาชีพร่วมกับระดับการศึกษาที่กล่าวไว้ตอนต้น พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพส่วนตัว ซึ่งไม่ได้มีอาชีพที่มั่นคงเป็นหลักแหล่ง ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้จึงเป็นกลุ่มที่มีเวลา ในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในชมรมการท่องเที่ยว ร่วมกิจกรรมกลุ่มต่างๆ ทั้งนี้ รวมถึงกิจกรรมอื่น ๆ ของชุมชนด้วย

รายได้

รายได้ หมายถึงจำนวนเงินทั้งหมดที่เป็นรายได้ต่อเดือนของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งได้รับจากการประกอบอาชีพ

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ ร้อยละ 63.34 ระบุว่า มีรายได้อยู่ในช่วง 6,000-6,500 บาท รองลงมา ร้อยละ 33.33 มีรายได้ในช่วง 6,501-7,001 บาท และร้อยละ 3.33 มีรายได้ในช่วง 7,002 บาทและมากกว่า โดยมีรายได้เฉลี่ย 6,366.66 บาท/เดือน และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1,638.61 บาท/เดือน (ตาราง 3)

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีรายได้ในช่วง 6,000-6,500 บาท/เดือน เนื่องจากการประกอบอาชีพส่วนตัวนั้นเป็นรายได้ที่ไม่แน่นอน ไม่มั่นคง ทำให้รายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีจำนวนที่น้อย ดังนั้น รายได้สุทธิต่อเดือนจึงค่อนข้างต่ำ เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่อยู่ในระดับการศึกษาประถมศึกษาและส่วนใหญ่ประกอบอาชีพส่วนตัว ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ยังส่งผลกระทบต่อระดับรายได้ของผู้ให้ข้อมูล ดังที่ พูนทรัพย์ สวนเมือง ตูลาพันธ์ (2546) ได้ระบุว่า ผู้หญิงชนบทเหล่านี้จะมีรายได้จากการทำงานวันละ 60-100 บาท ซึ่งรายได้เหล่านี้จะนำไปเป็นค่าอาหาร ค่าเล่าเรียนลูก ซ่อมแซมบ้าน ซื่อข้าวของเครื่องใช้จำเป็น และเมื่อมีเวลาจากการทำงาน นั่นคือ การทำงานรับจ้างทั่วไปซึ่งไม่ใช่งานประจำ จึงทำให้เกิดการรวมกลุ่ม ชมรม ขึ้นในรูปแบบของสมาชิกชมรมเพื่อเป็นการหารายได้เสริมนอกเหนือจากงานที่เคยทำอยู่

ตาราง 3 จำนวนและร้อยละของสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม

ลักษณะส่วนบุคคล สังคม เศรษฐกิจ	จำนวนผู้ให้ข้อมูล (N= 30)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	5	16.67
หญิง	25	83.33
อายุ		
37 – 46 ปี	6	20.00
47 – 56 ปี	14	46.67
57 – 66 ปี	10	33.33
$\mu = 51.56$	S.D. = 7.81	R = 37-66
สถานภาพ		
โสด	1	3.33
สมรส	26	86.67
หย่า/แยกกันอยู่	2	6.67
หม้าย	1	3.33
การศึกษา		
ประถมศึกษา	10	33.33
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	8	26.67
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช	8	26.67
ระดับ ปวส./อนุปริญญา	3	10.00
ระดับปริญญาตรี	1	3.33
อาชีพ		
เกษตรกรรวม	4	13.33
ค้าขาย	8	26.67
ประกอบอาชีพส่วนตัว	12	40.00
รับจ้าง	4	13.33
แม่บ้าน	2	6.67

ตาราง 3 (ต่อ)

ลักษณะส่วนบุคคล สังกศ. เศรษฐกิจ	จำนวนผู้ให้ข้อมูล (N = 30)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รายได้/เดือน		
6,000 - 6,500 บาท	19	63.34
6,501 - 7,001 บาท	10	33.33
7,002 บาท และมากกว่า	1	3.33
$\mu = 6,366.66$	S.D. = 1,638.61	R = 6,000-8,000

ตอนที่ 2 วิเคราะห์สถานภาพปัจจุบันของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์สถานภาพปัจจุบันของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ และสมาชิก ของชุมชนไหล่หิน รวมกันจำนวน 78 ราย เกี่ยวกับสถานภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยทำวิเคราะห์สถานภาพปัจจุบันของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในด้านสิ่งจูงใจทางการท่องเที่ยว ศักยภาพด้านเส้นทางขนส่งเข้าถึง และศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สถานภาพทางด้านสิ่งจูงใจทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านไหล่หิน

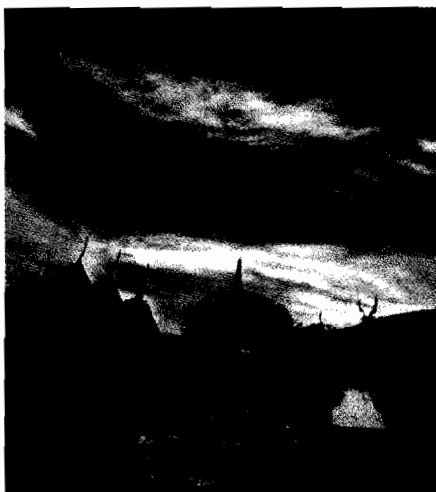
ผลการวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพด้านสิ่งดึงดูดใจของชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปางจากการวิเคราะห์ (ตาราง 4) พบว่า กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มเจ้าหน้าที่ และกลุ่มสมาชิก ชุมชน ทั้งหมดเห็นว่า ชุมชนไหล่หินมีสถานภาพด้านสิ่งดึงดูดใจ (ร้อยละ 100.00) มีความผูกพันกับท้องถิ่น เช่น ความสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์กับชุมชนท้องถิ่น เช่น การมีประเพณีความเชื่อ ดำเนิน นิทานพื้นบ้าน นิทานปรัมปรา กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มเจ้าหน้าที่ และกลุ่มสมาชิกชุมชน (ร้อยละ 100.00) เห็นว่า ชุมชนไหล่หินมีโบราณสถานที่สำคัญ เช่น วัดไหล่หิน (ภาพ 4) บ้านเรือน โบสถ์ วิหาร เจดีย์ (ภาพ 5) และ โรงธรรมที่เป็นสิ่งดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยวอีก

ด้วยหรือวัดไหล่หินแก้วช้างยืน คนไหล่หินนิยมเรียกสั้น ๆ ว่าวัดหลวง เป็นโบราณสถานที่ประกอบด้วยองค์ธาตุเจดีย์ ชุ่มประตู่โขง วิหารโบราณสร้างในสมัยพระนารายณ์มหาราช ในปี 2226 ที่มีครุฑมาหาป่าเจ้าและเจ้าฟ้าเมืองเชียงตุงร่วมสร้างในขณะนั้นที่แสดงคุณค่าของศิลปะปูนปั้นสกุลช่างลำปาง ตลอดจนอุโบสถหลังเล็กประดับด้วยลวดลายไม้ฉลุและแก้วสีต่าง ๆ สร้างจากแรงศรัทธาของเจ้าบุญวาทย์วงศ์มานิตย์ เจ้าผู้ครองนครลำปางองค์สุดท้าย วัดไหล่หินหลวงได้ขึ้นทะเบียนโบราณสถานเมื่อปี 2523 (วัดไหล่หินหลวง, 2552) ซึ่งสอดคล้องกับบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 29-30) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องมีสิ่งดึงดูดใจ (attraction) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ต้องมีสิ่งดึงดูดใจอย่างใดอย่างหนึ่งในการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมชมสถานที่นั้นๆ ซึ่งสิ่งดึงดูดใจการท่องเที่ยวย่อมแตกต่างกันไปตามประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยว กลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 100.00) เห็นว่าชุมชนไหล่หินมีด้านความงามทางด้านศิลปวัฒนธรรม หรือการสร้าง ความความประทับใจแก่ผู้พบเห็น พิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมนั้น เช่นการแต่งกายรูปแบบกิจกรรม ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของที่อยู่อาศัยซึ่งสอดคล้องกับ สามพร มณีไมตรีจิต (2539: 14) ที่ได้ระบุว่า วัฒนธรรมที่นำมาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวนั้นเป็นวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุหรือมีลักษณะที่เป็นรูปธรรมที่จะนำมาพัฒนาให้เป็นจุดสนใจแก่นักท่องเที่ยว นั้น ได้แก่แหล่งท่องเที่ยวโบราณวัตถุสถาน แหล่งประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน งานศิลปกรรม สถาปัตยกรรม นาฏศิลป์ และการละเล่นพื้นบ้าน เทศกาลงานประเพณี งานศิลปหัตถกรรม และสินค้าท้องถิ่น ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่และอัธยาศัยไมตรีของคนไทย กลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 100.00 และร้อยละ 96.67) เห็นว่าชุมชนไหล่หินมีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีเช่นประเพณีสงกรานต์ (ภาพ 6) ตานก๋วยสลาก และประเพณีบวชนาค (ภาพ 7) ที่สามารถสืบค้นได้ เช่น การมีประวัติศาสตร์ที่สืบเนื่องยาวนานมาเป็นวัฒนธรรมประเพณีจนถึงปัจจุบัน โดยมีหลักฐานที่สามารถสืบค้นได้ กลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 100.00) กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 94.44) และกลุ่มสมาชิกชมรมการท่องเที่ยว (ร้อยละ 96.67) เห็นด้วยตรงกันว่า ชุมชนไหล่หินมีการรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมประเพณี มีการจัดกิจกรรมซึ่งแสดงถึงการสืบสานประเพณี วัฒนธรรม ให้คงอยู่กับคนในชุมชน เช่น มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องกันในทุกๆปี กลุ่มผู้นำชุมชน(ร้อยละ 100.00) กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 94.44) และกลุ่มสมาชิกชมรมการท่องเที่ยว (ร้อยละ 93.33) เห็นว่าชุมชนบ้านไหล่หินยังมีวิถีการดำเนินชีวิต ภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น วิถีชีวิต การแต่งกาย ลักษณะของกิจกรรมประเพณี ที่อยู่อาศัย อาหารการกิน เครื่องมือใช้สอยในชีวิตประจำวัน ลักษณะสิ่งประดิษฐ์ระเบียบแบบแผนการดำเนินชีพร่วมกันและ ภาษาพูด ที่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ รติกา อังกูร (2547: 19) ที่กล่าวไว้ว่า สิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพสูงอีกอย่างหนึ่งคือวัฒนธรรมด้านอาหารการกินของคนท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมี ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน

ไหล่นหินที่สร้างขึ้นในรูปแบบของการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน มีการยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมา เช่น การบวชนาค การลงแขกเกี่ยวข้าว งานแต่งงาน งานศพตามลำดับ กลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 96.67) และกลุ่มสมาชิกชมรมการท่องเที่ยว (ร้อยละ 96.67) เห็นว่าชุมชนไหล่นหินมีศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนไหล่นหินที่สร้างขึ้นในรูปแบบของการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน มีการยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมา เช่น การบวชนาค การลงแขกเกี่ยวข้าว งานแต่งงาน งานศพ แต่กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 83.33) เห็นว่าชุมชนไหล่นหินไม่มี เนื่องจากในปัจจุบันประเพณีดังกล่าวได้ลดเลือนจางหายไปบ้างในบางส่วน กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มเจ้าหน้าที่ และกลุ่มสมาชิกชมรมการท่องเที่ยว (ร้อยละ 100.00) เห็นว่าชุมชนไหล่นหินมีความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์ เช่น ชุมชนท้องถิ่นมีความสนใจในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีของคน รวมถึงการมีหน่วยงานและองค์กรจากภายนอกให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับฐิติฐิ์ ชูชาติ (2544: 31) ระบุได้ว่า การท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ของการเดินทางเข้าไปในพื้นที่ธรรมชาติ เพื่อทำความเข้าใจกับธรรมชาติ วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของสิ่งแวดล้อมในพื้นที่แห่งนั้น การเข้าไปในพื้นที่ต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ โอกาสทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจะต้องสอดคล้องต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น ด้านคนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพตามครอบครัวดั้งเดิมซึ่งเป็นอาชีพประจำท้องถิ่นของตน เช่น ทำนา (ภาพ 8) ทำไร่ ปลูกฝ้าย ทอผ้า มีสูงถึง ร้อยละ 100.00 คือ ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ ส่วนกลุ่มสมาชิกชมรม มีเพียง ร้อยละ 6.67 ที่เห็นว่าการประกอบอาชีพตามครอบครัวดั้งเดิมซึ่งเป็นอาชีพประจำท้องถิ่นของตน (ภาพ 9) เนื่องจากว่าในปัจจุบันนี้เด็กวัยรุ่นสมัยใหม่ไม่นิยมประกอบอาชีพดั้งเดิมส่วนใหญ่จะหันไปทำงานในโรงงานเป็นส่วนมากซึ่งในจังหวัดลำปางเองก็มีโรงงานเซรามิคซึ่งได้รายได้ดีกว่าการประกอบอาชีพดั้งเดิมและปัญหาที่ไ้พบคือ ไม่มีคนสืบทอดในการประกอบอาชีพเหล่านี้แล้ว กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มเจ้าหน้าที่ และกลุ่มสมาชิกชมรมการท่องเที่ยว (ร้อยละ 100.00) เห็นว่าชุมชนไหล่นหินมีแหล่งเรียนรู้ที่เน้นการศึกษาหาความรู้ในวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนจากข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ จากพิพิธภัณฑ์ (ภาพ 10) กลุ่มเจ้าหน้าที่และสมาชิกชมรม ร้อยละ (100.00) เห็นว่าชุมชนไหล่นหินมีภาพลักษณ์ของชุมชนไหล่นหิน สามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวนี้มาถึงและพอใจที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวเช่น สถานที่ท่องเที่ยวมีความน่าสนใจ ความมีมิตรไมตรีของคนในชุมชน การดำรงชีวิต อาหารการกิน บ้านเรือน ภาษาพูด วัฒนธรรม ประเพณี ส่วนกลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 96.67) ไม่เห็นว่าการไหล่นหินมีภาพลักษณ์ที่สามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวนี้มาถึงพอใจที่จะเดินทางมาท่องเที่ยว เนื่องจากว่ามีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจอยู่เพียงส่วนน้อยเท่านั้น กลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 93.33) และกลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 88.89) เห็นว่าชุมชนไหล่นหินไม่มีความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งพิจารณาได้จากความยาวนานของการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้มา

ตั้งแต่อดีตและยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน โดยจะเห็นได้จาก วิถีชีวิต การแต่งกาย เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ซึ่งแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาไปบ้าง แต่ยังมีบางกลุ่มในชุมชนที่ยังคงสืบทอดภูมิปัญญาเหล่านั้นอยู่อย่างเห็นได้ชัด ทั้ง สามกลุ่มมีความเห็นต่างกัน ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวของหมู่บ้านมีลักษณะที่สามารถสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวเช่นมีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น สวยงาม ไม่เหมือนใคร ซึ่งกลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวเห็นว่าในชุมชนไม่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวมากนักถึงร้อยละ 96.67 และ 93.33 ซึ่งกลุ่มเจ้าหน้าที่เห็นว่าภายในชุมชนมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอยู่บ้างสูงถึง ร้อยละ 99.89 เนื่องจากว่าการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังมีไม่มากนักและส่วนใหญ่จะมาจาก กลุ่มเจ้าหน้าที่ที่ทราบเรื่องราวของการจัดกิจกรรมเป็นส่วนมาก

ภาพ 4 วัดไหล่หินหลวง

ภาพ 5 เจดีย์วัดไหล่หินหลวง

ภาพ 6 ประเพณีสงกรานต์ที่จัดต่อเนื่องประจำปี

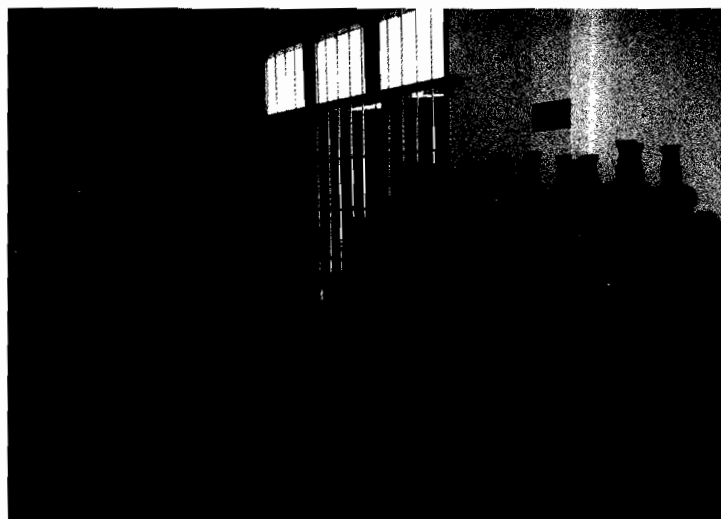
ภาพ 7 ประเพณีบวชนาค

ภาพ 8 การดำนา

ภาพ 9 การประกอบอาชีพดั้งเดิมคือการทอผ้า

ภาพ 10 พิพิธภัณฑน์

ตาราง 4 จำนวนและร้อยละ สถานภาพด้านทางสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านไหล่หิน

	ผู้นำชุมชน (30 ราย)		เจ้าหน้าที่ (18 ราย)		สมาชิกชมรม (30 ราย)	
	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี
สถานภาพทางด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านไหล่หิน						
1. ความผูกพันกับท้องถิ่น เช่น ความสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์กับชุมชนท้องถิ่น เช่นการมีประเพณี ความเชื่อ ตำนาน นิทานพื้นบ้าน นิทานปรัมปรา	30 (100.00)	- (0.00)	18 (100.00)	- (0.00)	30 (100.00)	- (0.00)
2. ชุมชนไหล่หินมีแหล่งโบราณสถาน ที่สำคัญ เช่น วัด บ้านเรือน โบสถ์ วิหาร เจดีย์ โรงธรรม	30 (100.00)	- (0.00)	18 (100.00)	- (0.00)	30 (100.00)	- (0.00)
3. ความงดงามทางด้านศิลปวัฒนธรรม หรือการสร้างภาพประทับใจแก่ผู้พบเห็น พิจารณาจากปัจจัยต่างๆที่ประกอบกันขึ้นเป็นวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมนั้นๆ เช่น การแต่งกาย รูปแบบกิจกรรม ศิลปกรรมของงานหัตถกรรม และสถาปัตยกรรมของที่อยู่อาศัย	30 (100.00)	- (0.00)	18 (100.00)	- (0.00)	30 (100.00)	0 (0.00)
4. ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบค้นได้ เช่น การมีประวัติศาสตร์ที่สืบเนื่องยาวนานมาเป็นวัฒนธรรมประเพณีจนถึงปัจจุบัน โดยมีหลักฐานที่สามารถสืบค้นได้	30 (100.00)	- (0.00)	18 (100.00)	- (0.00)	29 (96.67)	1 (3.33)

ตาราง 4 (ต่อ)

สถานภาพทางด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านไหล่หิน	ผู้นำชุมชน (30 ราย)		เจ้าหน้าที่ (18 ราย)		สมาชิกชมรม (30 ราย)	
	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี
5. การรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมประเพณี การจัดกิจกรรมซึ่งแสดงถึงการสืบสานประเพณี วัฒนธรรม ให้คงอยู่กับคนในชุมชน เช่น มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องกันในทุกๆปี	30 (100.00)	- (0.00)	17 (94.44)	1 (5.56)	29 (96.67)	1 (3.33)
6. ชุมชนบ้านไหล่หินยังมีการดำเนินชีวิต ภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น วิถีชีวิต การแต่งกาย ลักษณะของกิจกรรมประเพณี ที่อยู่อาศัย อาหารการกิน เครื่องมือใช้สอยในชีวิตประจำวัน ลักษณะสิ่งประดิษฐ์ ระบบแบบแผนการค้าสินค้าเป็นชีพ ร่วมกันและ ภาษาคูศ ที่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น	30 (100.00)	- (0.00)	17 (94.44)	1 (5.56)	28 (93.33)	2 (6.67)
7. ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน ไหล่หินสร้างขึ้นในรูปแบบของการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน มีการยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมา เช่น การบวชขนาด การลงแขกเกี่ยวข้าว งานแต่งงาน งานศพ	29 (96.67)	1 (3.33)	3 (16.67)	15 (83.33)	29 (96.67)	1 (3.33)
8. ความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์ เช่น ชุมชนท้องถิ่นมีความสนใจในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีของตน รวมถึงการมีหน่วยงานและองค์กร จากภายนอกให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น	30 (100.00)	- (0.00)	18 (100.00)	- (0.00)	30 (100.00)	- (0.00)

ตาราง 4 (ต่อ)

	ผู้นำชุมชน		เจ้าหน้าที่		สมาชิกชมรม	
	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี
สถานภาพทางด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านไหล่หิน						
9. คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพตามครอบครัวดั้งเดิมซึ่งเป็นอาชีพประจำท้องถิ่นของตนเช่น ทำนา ทำไร่ ปลูกฝ้าย ทอผ้า	30	-	18	-	2	28
10. ชุมชนไหล่หินมีแหล่งเรียนรู้ที่เน้นการศึกษาหาความรู้ในวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนจากข่าวของเรื่องใช้ต่างๆจากพิพิธภัณฑ์	(100.00)	(0.00)	(100.00)	(0.00)	(6.67)	(93.33)
11. ภาพลักษณ์ของชุมชนไหล่หิน สามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวจนถึงและพอใจที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวเช่น สถานที่ท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจ ความมีมิตรไมตรีของคนในชุมชน การดำรงชีวิต อาหารการกิน บ้านเรือน ภาษาคูแฉ่ง วัฒนธรรม ประเพณี	30	-	18	-	30	-
12. ความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งพิจารณาจากความยาวนานของการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้มาตั้งแต่อดีตและยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน โดยจะเห็นได้จาก วิถีชีวิต การแต่งกาย เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ซึ่งแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาไปบ้าง แต่ยังมีบางกลุ่มในชุมชนที่ยังคงสืบทอดภูมิปัญญาเหล่านั้นอยู่เช่นเห็นได้ชัด	(100.00)	(0.00)	(100.00)	(0.00)	(100.00)	(0.00)
	1	29	18	-	30	-
	(3.33)	(96.67)	(100.00)	(0.00)	(100.00)	(0.00)
	2	28	2	16	29	1
	(6.67)	(93.33)	(11.11)	(88.89)	(96.67)	(3.33)

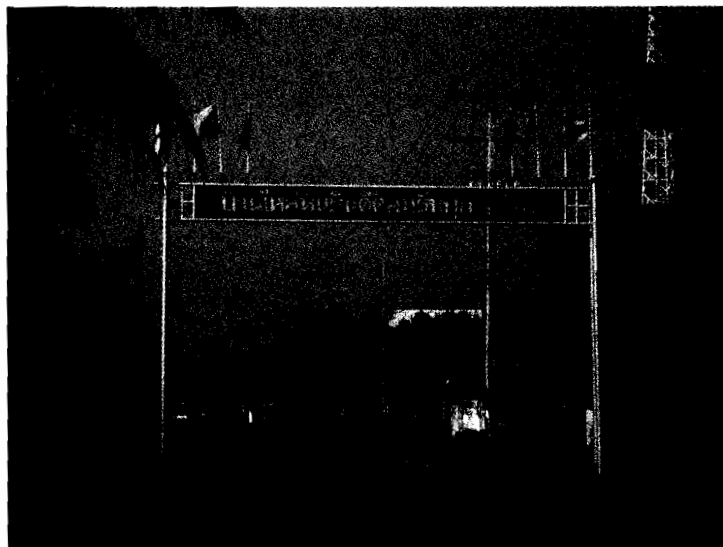
ตาราง 4 (ต่อ)

สถานภาพทางด้านสังคมของผู้เกี่ยวข้องของชุมชนบ้านไผ่ลัดหิน	ผู้นำชุมชน		เจ้าหน้าที่		สมาชิกชมรม	
	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี
13. กิจกรรมการท่องเที่ยวของหมู่บ้านมีลักษณะที่สามารถสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวเช่นมีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น สวยงามไม่เหมือนใคร	1	29	16	2	2	28
	(3.33)	(96.67)	(88.89)	(11.11)	(6.67)	(93.33)

สถานภาพทางการเข้าถึงหมู่บ้าน

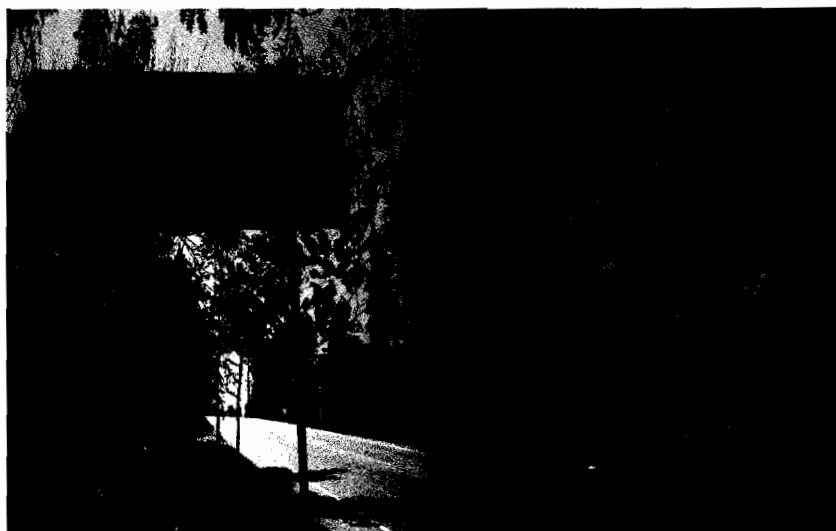
ผลการวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพทางการเข้าถึงหมู่บ้านของชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปางจากการวิเคราะห์ ตาราง 5 พบว่า กลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 96.67) เจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 100.00) และ สมาชิกชมรมการท่องเที่ยว (ร้อยละ 93.33) มีความคิดเห็นตรงกันว่าภายในหมู่บ้านมีความสะดวกสบายในการใช้เส้นทางเดินเท้ารอบหมู่บ้านและ ด้านความสะดวกในการเข้า-ออกชุมชน โดยเฉพาะ สภาพของถนนและ ความกว้างของถนนเหมาะสมกับการสัญจรไปมา (ภาพ 11) ซึ่งสอดคล้องกับบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548ก: 29-30) กล่าวว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องมีเส้นทางขนส่งเข้าถึง (accessibility) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ดีต้องมีเส้นทางหรือเครือข่ายคมนาคมขนส่งที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่นั้น กลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 100.00) กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 88.89) และกลุ่มสมาชิกชมรมการท่องเที่ยว (ร้อยละ 93.33) เห็นว่าชุมชนไหล่หินมีความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เช่น ความยากลำบากของเส้นทางเข้าถึง ความแคบตัวของถนน และความปลอดภัยในการเข้าถึง กลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 100.00) กลุ่มสมาชิกชมรมส่วน (ร้อยละ 93.33) ที่เห็นว่า สภาพถนนที่เข้ามายังชุมชนเป็นถนนลาดยางตลอดสาย (ภาพ 12) รถสามารถวิ่งสวนทางกันได้ และไม่ขึ้นอยู่กับฤดูกาล ทำให้สะดวกในการเข้าถึง ส่วนกลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 94.44) ที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันว่าชุมชนไหล่หินไม่มีทางลาดยาง และไม่สามารถเดินทางเข้าหมู่บ้านได้ สะดวกสบายมากนัก เนื่องจากอาจจะเป็นเพราะกลุ่มเจ้าหน้าที่ยังมีความเห็นว่าถนนที่ใช้ในหมู่บ้านยังแคบเกินไปไม่สะดวกสบายในการรองรับการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่จะมาท่องเที่ยวมากนัก แต่สำหรับกลุ่มผู้นำชุมชนและสมาชิกชมรมกลับมีความคิดเห็นว่าถนนภายในหมู่บ้านเพียงพอสำหรับคนในชุมชนในการเดินทางภายในหมู่บ้านนี้แล้ว สำหรับกลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 96.67) กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 94.44) และกลุ่มสมาชิกชมรมการท่องเที่ยว (ร้อยละ 93.33) เห็นว่าภายในชุมชนไหล่หิน ไม่มีรถโดยสารสาธารณะที่เข้ามายังหมู่บ้านมีตลอดเวลาและสม่ำเสมอ เช่นรถบริการสาธารณะประจำทาง รถบริการสาธารณะไม่ประจำทาง ทำให้การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเป็นไปอย่างยากลำบาก กลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 96.67) กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 94.44) และกลุ่มสมาชิกชมรมการท่องเที่ยว (ร้อยละ 93.33) เห็นว่าภายในชุมชนไหล่หินมีการใช้ป้ายสื่อความหมายที่ชัดเจน (ภาพ 13) เช่น ป้ายบอกทางที่ใช้บอกเส้นทางไปยังชุมชนไหล่หิน ป้ายบอกเส้นทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไหล่หิน (ภาพ 14) กลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 96.67) กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 100.00) และกลุ่มสมาชิกชมรมการท่องเที่ยว (ร้อยละ 96.67) เห็นว่าชุมชนไหล่หินไม่มีด้าน มีรถรับจ้างอื่น ๆ ภายในหมู่บ้านเช่น รถเหมา รถมอเตอร์ไซด์รับจ้างเข้าสู่หมู่บ้านทุกวัน

ภาพ 11 เส้นทางรอบ ๆ หมู่บ้าน

ภาพ 12 สภาพถนนในการเข้า-ออก ชุมชน เป็นถนนลาดยางตลอดเส้นทาง

ภาพ 13 ป่าสื่อความหมายบอกเส้นทาง

ภาพ 14 ป่าบอกเส้นทาง

ตาราง 5 จำนวนและร้อยละ สถานภาพด้านการเข้าถึงของชุมชนบ้านไหล่หิน

	ผู้นำชุมชน (30 ราย)		เจ้าหน้าที่ (18 ราย)		สมาชิกชมรม (30 ราย)	
	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี
สถานภาพทางการเข้าถึงของชุมชนบ้านไหล่หิน						
1. ความสะดวกสบายของการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน โดยการใช้เส้นทางเดินเท้ารอบหมู่บ้าน	29 (96.67)	1 (3.33)	18 (100.00)	- (0.00)	28 (93.33)	2 (6.67)
2. ความสะดวกในการเข้า-ออกชุมชน โดยเฉพาะ สภาพของถนนและความกว้างของถนน เหมาะสมกับการสัญจรไปมา	29 (96.67)	1 (3.33)	18 (100.00)	- (0.00)	28 (93.33)	2 (6.67)
3. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เช่น ความยากลำบาก ของเส้นทางเข้าถึง ความแคบแควของถนน และความปลอดภัยในการเข้าถึง	30 (100.00)	- (0.00)	16 (88.89)	2 (11.11)	28 (93.33)	2 (6.67)
4. สภาพถนนที่เข้ามายังชุมชนเป็นถนนลาดยางตลอดสาย รถสามารถวิ่งสวนทางกันได้ และ ไม่ขึ้นอยู่กับฤดูกาล ทำให้สะดวกในการเข้าถึง	30 (100.00)	- (0.00)	1 (5.56)	17 (94.44)	28 (93.33)	2 (6.67)
5. รถโดยสารสาธารณะที่เข้ามายังหมู่บ้านมีตลอดเวลาและสม่ำเสมอ เช่นรถบริการ สาธารณะประจำทาง รถบริการสาธารณะไม่ประจำทาง	1 (3.33)	29 (96.67)	1 (5.56)	17 (94.44)	1 (3.33)	29 (96.67)
6. การใช้ป้ายสื่อความหมายที่ชัดเจน เช่น ป้ายบอกทางที่ชี้บอกเส้นทางไปยังชุมชนไหล่หิน ป้ายบอกเส้นทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไหล่หิน	29 (96.67)	1 (3.33)	17 (94.44)	1 (5.56)	29 (96.67)	1 (3.33)
7. มีรถรับจ้างอื่นๆ ภายในหมู่บ้านเช่น รถเหมา รถมอเตอร์ไซด์รับจ้างเข้าสู่หมู่บ้านทุกวัน	1 (3.33)	29 (96.67)	- (0.00)	18 (100.00)	1 (3.33)	29 (96.67)

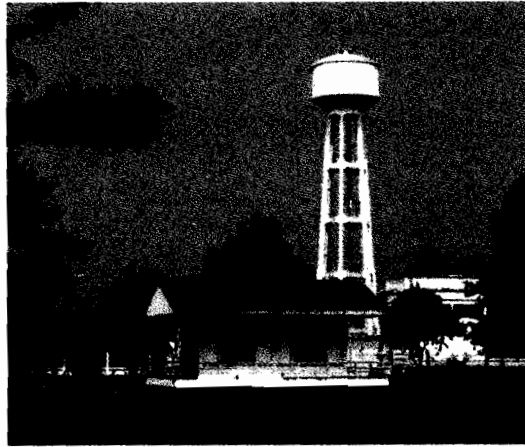
สถานภาพทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

ผลการวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปางจากการวิเคราะห์ ตาราง 6 พบว่า กลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 100.00) กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 100.00) และกลุ่มสมาชิกชมรมการท่องเที่ยว (ร้อยละ 96.67) มีความคิดเห็นตรงกันว่าชุมชนไหล่หินมีระบบรักษาความปลอดภัย (ภาพ 15) เช่น มีหน่วยรักษาความปลอดภัยไว้คอยดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว มีการจัดเวรยามรักษาความปลอดภัยซึ่งสอดคล้องกับ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548ก: 29-30) กล่าวว่า ความปลอดภัยจากการใช้บริการด้านสินค้าที่ระลึกของนักท่องเที่ยว เป็นองค์ประกอบด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน และนอกจากนี้บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548ก: 168) ยังได้กล่าวอีกว่า แนวทางการพัฒนาให้เกิดสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวประเภทความปลอดภัย เพื่ออำนวยความสะดวกต่อความปลอดภัยทางร่างกายชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวคุณภาพด้วย นอกจากนี้ ราณี อธิชัยกุล (2545: 226) ได้อธิบายเพิ่มเติมอีกว่าความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ในยุคปัจจุบันความปลอดภัยสวัสดิการของนักท่องเที่ยวกลายเป็นประเด็นสำคัญที่นักท่องเที่ยวเลือกที่จะเดินทางท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวที่มีการจัดการด้านความปลอดภัย ย่อมสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว นอกจากนี้กลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 100.00) กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 100.00) และกลุ่มสมาชิกชมรม (ร้อยละ 96.67) เห็นว่าชุมชนไหล่หินมีระบบน้ำประปามีความสะอาดและพอเพียงสำหรับให้บริการแก่นักท่องเที่ยว (ภาพ 16) กลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 100.00) กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 94.44) และกลุ่มสมาชิกชมรม (ร้อยละ 96.67) เห็นว่าชุมชนไหล่หินมีความสะดวกในการติดต่อสื่อสารภายนอกแหล่งท่องเที่ยวโดยมีอุปกรณ์การสื่อสารที่สะดวกและเพียงพอ เช่น โทรศัพท์ (ภาพ 17) อินเทอร์เน็ต ซึ่งสอดคล้องกับ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548ก: 18) ได้กล่าวว่า การพัฒนาท่องเที่ยวแบบยั่งยืนควรคำนึงถึงสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวนั้นว่า มีสิ่งอำนวยความสะดวกอะไรอยู่แล้วบ้าง มีความเพียงพอกับความต้องการหรือไม่ซึ่งเป็นแนวทางพิจารณาจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งทางตรงและทางอ้อมให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ กลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 100.00) กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 94.44) และกลุ่มสมาชิกชมรม (ร้อยละ 96.67) เห็นว่าชุมชนไหล่หินมีระบบไฟฟ้ามีการควบคุมดูแลเพื่อความปลอดภัยในการใช้งาน กลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 96.67) กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 94.44) และกลุ่มสมาชิกชมรม (ร้อยละ 96.67) เห็นว่าชุมชนไหล่หินมีการจัดสถานที่จอดรถให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังชุมชนไหล่หิน เช่น มีสถานที่จอดรถเพียงพอสำหรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว กลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 90.00) กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 100.00) และกลุ่มสมาชิกชมรม (ร้อยละ 96.67) เห็นว่าชุมชนไหล่หินมีที่จอดรถมี

สถานที่จอดรถกว้างขวางและสะดวกต่อการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 100.00) และกลุ่มสมาชิกชมรมการท่องเที่ยว (ร้อยละ 96.67) เห็นว่าชุมชนไหล่นหินมีความเพียงพอของการสุขภาพและการสาธารณสุข การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย แต่สมาชิกชมรมการท่องเที่ยว (ร้อยละ 93.33) ยังเห็นว่าภายในชุมชนยังขาดความเพียงพอของการสุขภาพและการสาธารณสุข การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยอยู่ กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 100.00) กลุ่มสมาชิกชมรม (ร้อยละ 96.67) เห็นว่าชุมชนไหล่นหินมีคุณภาพด้านห้องน้ำ/ห้องสุขา มีคุณภาพที่ดีและใช้ได้เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 94.44) และกลุ่มสมาชิกชมรมการท่องเที่ยว (ร้อยละ 93.33) เห็นว่าชุมชนไหล่นหินไม่มีร้านอาหาร-ร้านขายของที่ระลึก ที่มีจำนวนที่พอเพียงและไม่มีมาตรฐานของสินค้าสำหรับบริการแก่นักท่องเที่ยวในส่วนของกลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 96.67) ที่มีความคิดเห็นเห็นว่าชุมชนไหล่นหินยังมีร้านอาหาร-ร้านขายของที่ระลึก ที่มีจำนวนที่พอเพียงและมีมาตรฐานของสินค้าสำหรับบริการแก่นักท่องเที่ยว แต่เนื่องจากว่ากลุ่มผู้นำชุมชนเห็นว่าร้านค้าร้านอาหารมีเพียงพอแก่จำนวนนักท่องเที่ยวแล้วและสำหรับกลุ่มเจ้าหน้าที่และกลุ่มสมาชิกชมรมนั้นมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันไปว่าในชุมชนไหล่นหินยังไม่มีร้านค้า ร้านอาหารเนื่องจากว่าขาดสุขอนามัยที่ดีอยู่ รวมถึงการมีสินค้าไว้คอยให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในจำนวนที่ไม่เพียงพอสำหรับด้านมัคคุเทศก์ กลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 96.67) กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 94.44) และกลุ่มสมาชิกชมรม (ร้อยละ 93.33) มีความคิดเห็นตรงกันว่ามัคคุเทศก์ประจำวัด มัคคุเทศก์น้อยมีความรู้ความชำนาญในเรื่องของการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดีสามารถอธิบายประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เกี่ยวกับชุมชนไหล่นหินได้อย่างถูกต้อง

ภาพ 15 หน่วยรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน

ภาพ 16 ระบบน้ำประปาหมู่บ้าน

ภาพ 17 ระบบสื่อสารภายในแหล่งท่องเที่ยวชุมชน

ตาราง 6 จำนวนและร้อยละ สถานภาพด้านสิ่งแวดล้อมความสะดวกภายในชุมชนบ้านไหล่หิน

	ผู้นำชุมชน		เจ้าหน้าที่		สมาชิกชมรม	
	(30 ราย)		(18 ราย)		(30 ราย)	
	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี
สถานภาพทางด้านสิ่งแวดล้อมความสะดวกภายในชุมชนบ้านไหล่หิน						
1. ระบบรักษาความปลอดภัย เช่น มีหน่วยรักษาความปลอดภัยไว้คอยดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว มีการจัดเวรยามรักษาความปลอดภัย	30	-	18	-	29	1
2. ระบบน้ำประปามีความสะอาดและเพียงพอเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว	30	-	18	-	29	1
3. ความสะดวกในการติดต่อสื่อสารภายนอกแหล่งท่องเที่ยว โดยมีอุปกรณ์การสื่อสารที่สะดวกและเพียงพอ เช่น โทรศัพท์ อินเตอร์เน็ต	30	-	17	1	29	1
4. ระบบไฟฟ้ามีการควบคุมดูแลเพื่อความปลอดภัยในการใช้งาน	30	-	17	1	29	1
5. การจัดสถานที่จอดรถให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังชุมชนไหล่หิน เช่น มีที่จอดรถเพียงพอสำหรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว	29	1	17	1	29	1
6. ที่จอดรถมีสถานที่จอดรถกว้างขวางและสะดวกต่อการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว	27	3	18	-	29	1
	(90.00)	(10.00)	(100.00)	(0.00)	(96.67)	(3.33)

ตาราง 6 (ต่อ)

	ผู้นำชุมชน		เจ้าหน้าที่		สมาชิกชมรม	
	(30 ราย)		(18 ราย)		(30 ราย)	
	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี
สถานภาพทางด้านสิ่งแวดล้อมและความสะอาดภายในชุมชนบ้านไทรหลัก						
7. ความเพียงพอของการสุขาภิบาลและการสาธารณสุข การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	2 (6.67)	28 (93.33)	18 (100.00)	- (0.00)	29 (96.67)	1 (3.33)
8. ห้องน้ำ/ห้องสุขา มีคุณภาพที่ดีและใช้ได้เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว	1 (3.33)	29 (96.67)	18 (100.00)	- (0.00)	29 (96.67)	1 (3.33)
9. ร้านอาหาร-ร้านขายของที่ระลึก มีจำนวนที่พอเพียงและมีมาตรฐานของสินค้าสำหรับบริการแก่นักท่องเที่ยว	29 (96.67)	1 (3.33)	1 (5.56)	17 (94.44)	2 (6.67)	28 (93.33)
10. มัคคุเทศก์ประจำวัดมีความรู้ ความชำนาญในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี	29 (96.67)	1 (3.33)	17 (94.44)	1 (5.56)	28 (93.33)	2 (6.67)
11. ร้านค้าชุมชนเพื่ออำนวยความสะดวกในการซื้อของที่ระลึกประจำท้องถิ่น เช่น ร้านค้าชุมชน ร้านขายของที่ระลึกและร้านขายอาหาร	1 (3.33)	29 (96.67)	- (0.00)	18 (100.00)	2 (6.67)	28 (93.33)
12. มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่บริการด้านข้อมูลข่าวสาร ประชาสัมพันธ์สถานและมีเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำ ข้อมูลต่างๆ	1 (3.33)	29 (96.67)	- (0.00)	18 (100.00)	2 (6.67)	28 (93.33)

ตอนที่ 3 วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ และสมาชิก ของชุมชนไหล่หิน รวมกันจำนวน 78 ราย เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปางซึ่งพิจารณาจากองค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในประเด็น องค์ประกอบด้านการจัดการพื้นที่ องค์ประกอบด้านการจัดการ องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ และองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม ดังรายละเอียด

องค์ประกอบด้านการจัดการพื้นที่

ผลการวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบด้านการจัดการพื้นที่ของชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปางจากผลการวิเคราะห์ตาราง 7 ทำให้ทราบว่าองค์ประกอบด้านการจัดการพื้นที่ของชุมชนบ้านไหล่หิน พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 100.00) กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 94.44) และกลุ่มสมาชิกชมรม (ร้อยละ 96.67) ระบุว่า การรองรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนไหล่หิน สามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามายังชุมชนไหล่หิน ให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ สำหรับกลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 100.00) กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 88.89) กลุ่มสมาชิกชมรม (ร้อยละ 96.67) ระบุว่าภายในชุมชนไหล่หินมีการจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่และบริเวณโดยรอบชุมชนไหล่หิน อย่างเป็นระบบ เช่น มีการแบ่งพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์สำหรับแหล่งท่องเที่ยว และที่พักอาศัยซึ่งสอดคล้องกับ รหัสกา อังกฤษ (2547: 7) ที่กล่าวไว้ว่า ชีตความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งหากมีจำนวนนักท่องเที่ยวมากเกินไปจะเกิดผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่น เช่นความหนาแน่นของพื้นที่ใช้สอยในชุมชน เช่น ร้านอาหาร ร้านค้า เป็นต้น ดังนั้น บริเวณแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจึงจำเป็นต้องมีการกำหนดเขตการใช้พื้นที่เพื่อประโยชน์ต่าง ๆ หรือเพื่อจัดการให้เหมาะสมตามสภาพและขนาดของทรัพยากรที่จะรองรับปริมาณนักท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้น กลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 96.67) และกลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 83.33) ที่เห็นว่าชุมชนไหล่หิน มีการจัดการด้านความพร้อมของพื้นที่และความสามารถในการรองรับของพื้นที่ เช่น พื้นที่ในชุมชนไหล่หินมีความพร้อมและสามารถที่จะรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางเข้ามาเยือนแต่กลุ่มสมาชิกชมรมการท่องเที่ยว (ร้อยละ 96.67) กลับเห็นว่าภายในชุมชนไหล่หินยังไม่มีมีการจัดการด้านความพร้อมของพื้นที่และความสามารถในการรองรับของพื้นที่ เช่น พื้นที่ในชุมชนไหล่หินมีความพร้อมและสามารถที่จะรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางเข้ามาเยือนได้มากเท่าที่ควร กลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 53.33) กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 77.78)

กลุ่มสมาชิกชมรม (ร้อยละ 93.33) ที่เห็นว่าชุมชนไหล่หินยังไม่เป็นพื้นที่ที่สามารถเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบาย เช่น ไม่มีรถรับจ้างประจำและรถรับจ้างไม่ประจำที่สามารถเดินทางเข้าถึงได้อย่างสะดวกสบาย ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 46.67) กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 22.22) และกลุ่มสมาชิกชมรมการท่องเที่ยว (ร้อยละ 6.67) ที่ยังเห็นว่าชุมชนไหล่หินยังเป็นพื้นที่ที่มีการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบายอยู่เนื่องจากว่าอาจจะมีรถเช่าเหมารถโดยสารประจำเข้ามาส่งผู้โดยสารถึงแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนไหล่หินอยู่แต่ก็มีการเรียกเก็บค่าโดยสารในอัตราค่าที่ค่อนข้างจะแพง กลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 96.67) กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 83.33) กลุ่มสมาชิกชมรม (ร้อยละ 90.00) เห็นว่าชุมชนไหล่หินยังไม่มีการกำหนด ช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและหรือฤดูกาล เช่น ช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว กลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 96.67) กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 88.89) และกลุ่มสมาชิกชมรม (ร้อยละ 90.00) ที่เห็นว่าชุมชนไหล่หินมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีการจัดการพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมโดยการใช้สื่อเพื่อการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว ด้วยการสร้างเนื้อหาสาระ เช่น การห้าม การเตือน การแนะนำ การบอกทิศทาง และการบอกเงื่อนไขบางอย่างเพื่อควบคุม ปริมาณนักท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนาด้านการจัดการพื้นที่ ควรที่จะมีการพัฒนาดังนี้คือ การใช้สื่อเพื่อการจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว เช่น ป้ายห้าม ป้ายเตือน ป้ายแนะนำ ป้ายบอกทิศทาง หรือบอกเงื่อนไขบางอย่างเพื่อควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยว โดยการจัดทำป้ายบอกทางเข้าถึงภายในหมู่บ้านหรือภายในแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจนให้มากกว่าที่มีอยู่ นอกจากนี้ยังต้องพัฒนาในด้านความสะดวกสบายในด้านการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เช่น ในชุมชนไหล่หิน เนื่องจากยังไม่มีรถรับจ้างประจำทางที่สามารถเดินทางเข้าถึงชุมชนไหล่หินได้ ทางชุมชนควรที่จะจัดหารถไว้คอยบริการรับ ส่ง นักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวไว้ให้เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและเพื่ออำนวยความสะดวกสบายให้แก่นักท่องเที่ยว และนอกจากนี้ชุมชนไหล่หินควรมีการจัดการด้านพื้นที่โดยให้มีการใช้ป้ายบอกเส้นทางที่ชัดเจนมากกว่านี้เพื่อการเดินทางเข้าถึงได้อย่างสะดวกสบาย โดยการจัดหาป้ายที่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน มีการบอกเส้นทาง การไปถึงแหล่งท่องเที่ยวอย่างชัดเจน

ตาราง 7 จำนวนและร้อยละด้านองค์ประกอบการจัดการพื้นที่ของชุมชนบ้านไหล่หิน

	ผู้นำชุมชน (30 ราย)		เจ้าหน้าที่ (18 ราย)		สมาชิกชมรม (30 ราย)	
	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี
องค์ประกอบด้านการจัดการพื้นที่ของชุมชนบ้านไหล่หิน						
1. การรองรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนไหล่หิน เช่นสามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยว ที่เดินทางเข้ามายังชุมชนไหล่หิน ให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ	30 (100.00)	- (0.00)	17 (94.44)	1 (5.56)	29 (96.67)	1 (3.33)
2. มีการจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่และบริเวณโดยรอบชุมชนไหล่หิน อย่างเป็น ระบบ เช่น มีการแบ่งพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์สำหรับแหล่งท่องเที่ยว และที่พักอาศัย	30 (100.00)	- (0.00)	16 (88.89)	2 (11.11)	29 (96.67)	1 (3.33)
3. มีการจัดการด้านความพร้อมของพื้นที่และความสามารถในการรองรับของพื้นที่ เช่น พื้นที่ในชุมชนไหล่หินมีความพร้อมและสามารถที่จะรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเดิน ทางเข้ามาเยือน	29 (96.67)	1 (3.33)	15 (83.33)	3 (16.67)	1 (3.33)	29 (96.67)
4. เป็นพื้นที่ที่สามารถเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบาย เช่น มีรถ รับจ้างประจำและรถรับจ้างไม่ประจำ ที่สามารถเดินทางเข้าถึงได้อย่างสะดวกสบาย	14 (46.67)	16 (53.33)	4 (22.22)	14 (77.78)	2 (6.67)	28 (93.33)
5. แหล่งท่องเที่ยวได้กำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและ หรือฤดูกาล เช่น ช่วงฤดูการท่องเที่ยว	1 (3.33)	29 (96.67)	3 (16.67)	15 (83.33)	3 (10.00)	27 (90.00)
6. แหล่งท่องเที่ยวมีการจัดการพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมโดยการใช้สื่อเพื่อการจัดการพื้นที่ ท่องเที่ยว ด้วยการสร้างเนื้อหาสาระ เช่น การห้าม การเตือน การแนะนำ การบอก ทิศทาง และการบอกเงื่อนไขบางอย่างเพื่อควบคุม ปริมาณนักท่องเที่ยว	1 (3.33)	29 (96.67)	2 (11.11)	16 (88.89)	3 (10.00)	27 (90.00)

องค์ประกอบด้านการจัดการ

ผลการวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบด้านการจัดการของชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 8 พบว่า กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มเจ้าหน้าที่ และกลุ่มสมาชิกชมรม ส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 100.00 มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่พอเพียงและถูกสุขลักษณะ เช่น ภาชนะที่ใส่มีความสะอาด มีฝาปิดมิดชิด กลุ่มผู้นำชุมชนร้อยละ 100.00 กลุ่มเจ้าหน้าที่ร้อยละ 100.00 และกลุ่มสมาชิกชมรม 96.67 เห็นว่าชุมชนไหล่หินมีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปภายในชุมชนไหล่หิน เช่น การจัดการขยะมูลฝอย (ภาพ 18) อากาศ เสียง น้ำ และการกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน และนอกจากนี้กลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 100.00) กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 100.00) และกลุ่มสมาชิกชมรมการท่องเที่ยว (ร้อยละ 96.67) ที่เห็นว่าชุมชนไหล่หินมีการจัดการ การวางแผน ป้องกันและกำจัดมลพิษเพื่อควบคุมดูแลการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต เช่น การไม่ทำลายสภาพแวดล้อมชุมชน โดยการเผาขยะ เผาป่า ทิ้งขยะ หรือนอกพื้นที่ที่กำหนดซึ่งสอดคล้องกับ รัตนา อังกูร (2547: 9) ที่กล่าวไว้ว่า การควบคุมดูแลรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว เป็นการควบคุมการพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางกายภาพให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมในพื้นที่การรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการมีระบบป้องกันและกำจัดมลภาวะที่เหมาะสม นอกจากนี้กลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 100.00) กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 94.44) และ กลุ่มสมาชิกชมรม (ร้อยละ 96.67) ที่เห็นว่าชุมชนไหล่หินมีจำนวนบุคลากรด้านการบริการที่เพียงพอต่อการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เช่น มัคคุเทศก์น้อย ไกด์ประจำท้องถิ่นซึ่งสอดคล้องกับ สิริรุสโรบล และคณะ (2545: 39) กล่าวว่า การท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบและจะต้องไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรและการจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ ต้องมีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในชุมชน ให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวและเป็นผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการตั้งแต่คิดวางแผนดำเนินการ การตัดสินใจ ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ การประเมินผลโครงการและการรับผลประโยชน์ โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 100.00) สมาชิกชมรม (ร้อยละ 93.33) ที่เห็นว่าชุมชนไหล่หินมีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและต้องมีความเหมาะสมกลมกลืนกับสภาพพื้นที่ เช่น อาคารบ้านเรือน สิ่งก่อสร้าง แต่กลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 100.00) ที่เห็นว่าชุมชนไหล่หินไม่มีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและต้องมีความเหมาะสมกลมกลืนกับสภาพพื้นที่ เช่น อาคารบ้านเรือน สิ่งก่อสร้าง กลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 100.00) ส่วนกลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 94.44) และกลุ่มสมาชิก

ชมรม (ร้อยละ 96.67) ที่เห็นว่าชุมชนใกล้เคียงมีจำนวนบุคลากรมัคคุเทศก์ (ภาพ 19) ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการบริหารจัดการ เพียงพอที่จะให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในชุมชน เช่น มีความรู้ในเรื่องของชุมชนเป็นอย่างดีสามารถบอกเล่าถึงประวัติ ได้อย่าง ถูกต้องชัดเจน

แนวทางการพัฒนาด้านการจัดการควรพัฒนา ดังนี้คือ จำนวนบุคลากรควรมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการบริหารจัดการเพื่อสามารถที่จะให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในชุมชน โดยมีการจัดให้ความรู้ อบรม บุคลากรที่เกี่ยวข้องในเรื่องของชุมชนเป็นอย่างดีสามารถบอกเล่าถึงประวัติ ได้อย่างถูกต้องชัดเจนเมื่อเวลาที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาสามารถที่จะบอกเล่าถึงประวัติศาสตร์ที่สำคัญๆ ได้อย่างชัดเจนและถูกต้อง ควรต้องมีการพัฒนาบุคลากรในชุมชน ให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวและเป็นผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการตั้งแต่คิดวางแผนดำเนินการ การตัดสินใจดำเนินกิจกรรมต่างๆ การประเมินผล โครงการและการรับผลประโยชน์โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

ภาพ 18 การจัดการด้านขยะมูลฝอย

ภาพ 19 มัคคุเทศก์น้อย และมัคคุเทศก์อาวุโส

ตาราง 8 จำนวนและร้อยละ ด้านองค์ประกอบด้านการจัดการของชุมชนบ้านไหลหิน

	ผู้นำชุมชน (30 ราย)		เจ้าหน้าที่ (18 ราย)		สมาชิกชมรม (30 ราย)	
	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี
องค์ประกอบด้านการจัดการของชุมชนบ้านไหลหิน						
1. มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่พอเพียงและถูกสุขลักษณะ เช่น ภาชนะที่ใช้มี ความสะอาด มีฝาปิดมิดชิด	30 (100.00)	- (0.00)	18 (100.00)	- (0.00)	30 (100.00)	- (0.00)
2. การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปภายในชุมชนไหลหิน เช่น อากาศ เสียง น้ำ และการ กำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน	30 (100.00)	- (0.00)	18 (100.00)	- (0.00)	29 (96.67)	1 (3.33)
3. มีการจัดการ การวางแผน ป้องกันและกำจัดมลพิษเพื่อควบคุมดูแลการพัฒนาการ ท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต เช่น การไม่ทำลายสภาพแวดล้อมชุมชน โดยการเผาขยะ เผาป่า ทิ้งขยะ หรือนอกพื้นที่ที่กำหนด	30 (100.00)	- (0.00)	18 (100.00)	- (0.00)	29 (96.67)	1 (3.33)
4. มีจำนวนบุคลากรด้านการบริการที่เพียงพอต่อการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เช่น มัคคุเทศก์น้อย ไกด์ประจำท้องถิ่น	30 (100.00)	- (0.00)	17 (94.44)	1 (5.56)	29 (96.67)	1 (3.33)
5. การจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ นักท่องเที่ยวและต้องมีความเหมาะสมกลมกลืนกับสภาพพื้นที่ เช่น อาคารบ้านเรือน สิ่งก่อสร้าง	- (0.00)	30 (100.00)	18 (100.00)	- (0.00)	28 (93.33)	2 (6.67)
6. จำนวนบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการบริหารจัดการเพียงพอที่จะให้ข้อมูลด้าน การท่องเที่ยวในชุมชน เช่น มีความรู้ในเรื่องของชุมชนเป็นอย่างดีสามารถบอกเล่าถึง ประวัติ ได้อย่างถูกต้องชัดเจน	30 (100.00)	0 (0.00)	17 (94.44)	1 (5.56)	29 (96.67)	1 (3.33)

องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้

ผลการวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปางจากการวิเคราะห์ข้อมูลใน ตาราง 9 พบว่า กลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 100.00) กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 100.00) และกลุ่มกลุ่มสมาชิกชมรม (ร้อยละ 96.67) เห็นว่าชุมชนไหล่หินมีกิจกรรมการท่องเที่ยวไว้ให้นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมกิจกรรม กิจกรรมสำคัญๆ ในช่วงต่างๆ เช่น สงกรานต์ (ภาพ 20) การปล่อยโคมลอย (ภาพ 21) ลอยกระทง รดน้ำคำหัว (ภาพ 22) สำหรับกลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 100.00) กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 100.00) และกลุ่มสมาชิกชมรมการท่องเที่ยว (ร้อยละ 93.33) เห็นว่าชุมชนไหล่หินมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนในส่วนใหญ่ในพื้นที่และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดีงาม หรือวัฒนธรรมของชาติ กลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 100.00) ที่เห็นว่าชุมชนไหล่หินมีส่วนร่วมในการสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของชาวบ้านและผู้มาเยือน แต่กลุ่มสมาชิกชมรมการท่องเที่ยว (ร้อยละ 93.33) มีความคิดเห็นในทางตรงกันข้ามกันว่าชุมชนไหล่หินยังไม่มีส่วนร่วมในเรื่องของการสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของชาวบ้านและผู้มาเยือนเนื่องจากว่ากลุ่มสมาชิกชมรม เห็นว่ายังไม่มีการสร้างจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนได้ดีเท่าที่ควรเพราะคนในชุมชนบางคนยังขาดจิตสำนึกในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมอยู่ เช่น การตัดต้นไม้ไปทำฟืน การหาของป่า การเผาป่า เป็นต้น กลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 100.00) กลุ่มสมาชิกชมรมการท่องเที่ยว (ร้อยละ 93.33) เห็นว่าชุมชนไหล่หินมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลให้แหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะ และของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ แต่กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 100.00) เห็นว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เกิดความเสื่อมโทรม เนื่องจากว่าการมาเยือนของนักท่องเที่ยวบางคนเมื่อเดินทางเข้ามาภายในชุมชนแล้วเกิดการทิ้งขยะ ชีตเขียน โบราณสถาน โบราณวัตถุ บ้วนน้ำลาย ซึ่งทำให้เกิดผลเสียต่อสถานที่ท่องเที่ยว กลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 96.67) กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 100.00) และกลุ่มสมาชิกชมรมการท่องเที่ยว (ร้อยละ 96.67) ระบุว่าชุมชนไหล่หินมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน เช่น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านวัฒนธรรม ภาษา การแต่งกายเยือน กลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 93.33) กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 100.00) กลุ่มสมาชิกชมรมเห็น (ร้อยละ 96.67) เห็นว่าชุมชนไหล่หิน มีกระบวนการเรียนรู้ระหว่างกันและกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาตลอดจนกระบวนการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างถูกต้องเหมาะสมและมีความชัดเจน เช่น มีการจัด โครงการกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ ที่ทำให้คนในชุมชนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้มา

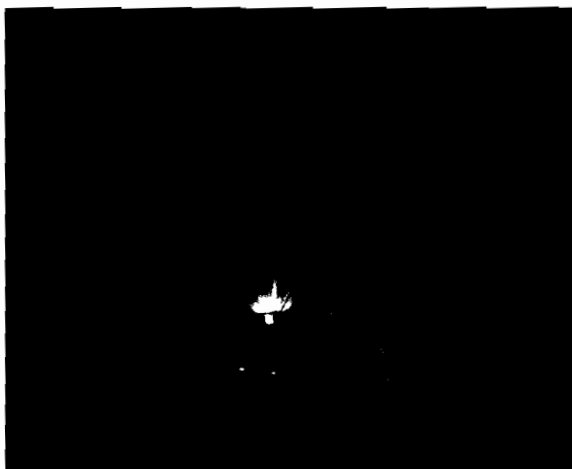

เดินทางเข้าไปในพื้นที่ธรรมชาติเพื่อทำความเข้าใจกับธรรมชาติ วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของสิ่งแวดล้อมในพื้นที่แห่งนั้น การเข้าไปในพื้นที่ที่ต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ โอกาสทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจะต้องสอดคล้องต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น

แนวทางการพัฒนาด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ ควรพัฒนาดังนี้คือควรจัดให้มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน โดยคนในชุมชนรวมถึงบุคคลภายนอก มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันไม่ว่าจะเป็นด้านวัฒนธรรม ภาษา และการแต่งกาย และกระบวนการเรียนรู้ระหว่างกันและกันอย่างต่อเนื่องเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนา ตลอดจนกระบวนการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างถูกต้องและเหมาะสมและมีความชัดเจน โดยจัดกิจกรรม จัดโครงการกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆที่ทำให้คนในชุมชนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้มาเยือน เช่น มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน นอกจากนี้ควรให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวเพื่อช่วยเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ สร้างความตระหนักตลอดจนปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้อง ทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่น รวมถึงแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อศึกษาเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนให้ยั่งยืนต่อไป

ภาพ 20 กิจกรรมในวันสงกรานต์

ภาพ 21 กิจกรรม การปล่อยโคมลอยในประเพณีขึ้น餅

ภาพ 22 กิจกรรมรดน้ำดำหัว

ตาราง 9 จำนวนและร้อยละด้านองค์ประกอบกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบ้านไหล่หิน

	ผู้นำชุมชน (30 ราย)		เจ้าหน้าที่ (18 ราย)		สมาชิกชมรม (30 ราย)	
	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี
องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบ้านไหล่หิน						
1. มีกิจกรรมการท่องเที่ยวไว้ให้นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมกิจกรรม กิจกรรมสำคัญๆ ในช่วงต่างๆ เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง รดน้ำดำหัว	30 (100.00)	- (0.00)	18 (100.00)	- (0.00)	29 (96.67)	1 (3.33)
2. กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รับบทความลบของสื่อมวลชนในส่วนใหญ่ในพื้นที่และไม่จัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดีงามหรือวัฒนธรรมของชาติ	30 (100.00)	- (0.00)	18 (100.00)	- (0.00)	28 (93.33)	2 (6.67)
3. สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของชาวบ้านและผู้นำเยือน	30 (100.00)	- (0.00)	18 (100.00)	- (0.00)	2 (6.67)	28 (93.33)
4. กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ส่งผลให้แหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะ และของเสียที่จัดต่อทัศนียภาพ	- (0.00)	30 (100.00)	18 (100.00)	- (0.00)	2 (6.67)	28 (93.33)
5. มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน เช่น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านวัฒนธรรม ภาษา การแต่งกาย	1 (3.33)	29 (96.67)	0 (0.00)	18 (100.00)	1 (3.33)	29 (96.67)
6. มีกระบวนการเรียนรู้ระหว่างกันและกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาตลอดจนกระบวนการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างถูกต้องเหมาะสมและมี ความชัดเจน เช่น มีการจัดโครงการกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆที่ทำได้คนในชุมชน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้มาเยือน	2 (6.67)	28 (93.33)	- (0.00)	18 (100.00)	1 (3.33)	29 (96.67)

ชมรมการท่องเที่ยว (ร้อยละ 96.67) เหนียวชุมชน ไหล่หิน ไม่มีศักยภาพและความพร้อมของชุมชนใน

การจัดการ หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม เช่นชาวบ้านในชุมชนไม่มีส่วนร่วมกันในการจัดการการท่องเที่ยว กลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 96.67) กลุ่มเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 100.00) และกลุ่มสมาชิกชมรมการท่องเที่ยว (ร้อยละ 93.33) ระบุว่าชุมชนไหล่หินยังไม่มีมีการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว ผู้สาธารณะประโยชน์ของชุมชนไหล่หิน เช่นยังไม่มี เงินรายได้ที่ได้มาจากการท่องเที่ยวนำมาพัฒนาสาธารณะประโยชน์แก่หมู่บ้าน เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ซึ่งสอดคล้องกับ ชูสิทธิ์ ชูชาติ (2544: 162) ได้กล่าวว่า ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากรายจ่ายของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ย่อมส่งผลกระทบต่อประชาชน หน่วยธุรกิจ หน่วยงานของรัฐบาลในท้องถิ่น ในรูปแบบภาษีอากร หรือการสั่งซื้อสินค้าและบริการ ในด้านผลกระทบทางอ้อมหน่วยธุรกิจครัวเรือน หรือภาครัฐบาลในท้องถิ่น เมื่อได้รับเงินตราแล้ว ก็จะจ่ายออกไปในลักษณะของค่าจ้าง การออม การลงทุนในธุรกิจ การกระต่าดั่งกล่าวส่งผลให้เกิดการพัฒนาสาธารณูปโภค การลงทุนสร้างงาน และการกระจายรายได้

แนวทางการพัฒนาด้านการมีส่วนร่วม ควรมีการพัฒนา ดังนี้คือ ควรให้ชาวบ้านในชุมชนเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากชาวบ้านในชุมชนจะได้มีส่วนร่วมกันคิดและหาแนวทางในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยว กล่าวคือ ชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนจะต้องอยู่ในบทบาทเจ้าของกิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ใช่เป็นเพียงผู้ให้ความร่วมมือ และนอกจากนี้ยังต้องพัฒนาในด้านของการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว ผู้สาธารณะประโยชน์ของชุมชน เช่น เงินรายได้ที่ได้มาจากการท่องเที่ยวนำมาพัฒนาสาธารณะประโยชน์แก่หมู่บ้าน เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

ภาพ 23 ชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

ตาราง 10 จำนวนและร้อยละด้านองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านไหล่หิน

	ผู้นำชุมชน (30 ราย)		เจ้าหน้าที่ (18 ราย)		สมาชิกชมรม (30 ราย)	
	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี
1. ชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ในท้องถิ่นของตนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เช่น การจัดทำแผนที่เสวนา การจัดประชุม	30 (100.00)	- (0.00)	18 (100.00)	- (0.00)	30 (100.00)	- (0.00)
2. ชุมชนท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว การให้บริการต่างๆ	29 (96.67)	1 (3.33)	18 (100.00)	- (0.00)	30 (100.00)	- (0.00)
3. ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน เช่น การจัดกิจกรรม โครงการที่สืบสานงานประเพณีวัฒนธรรม	30 (100.00)	- (0.00)	18 (100.00)	- (0.00)	29 (96.67)	1 (3.33)
4. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือ การกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมใน รายได้ เช่น การจัดตั้งชมรมเพื่อการแบ่งปันผลประโยชน์รายได้จากการท่องเที่ยว	28 (93.33)	2 (6.67)	18 (100.00)	- (0.00)	29 (96.67)	1 (3.33)
5. มีการรวมตัวเพื่อทำกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่นการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม องค์กร หรือองค์กรชุมชน ที่เกี่ยวข้อง ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	28 (93.33)	2 (6.67)	18 (100.00)	- (0.00)	29 (96.67)	1 (3.33)
6. ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนในการจัดการ หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมี ส่วนร่วม เช่น ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมกันในการจัดการการท่องเที่ยว	1 (3.33)	29 (96.67)	1 (5.56)	17 (94.44)	1 (3.33)	29 (96.67)
7. มีการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชนไหล่หิน เช่น เงินรายได้ที่ ได้มาจากการท่องเที่ยวนำมาพัฒนาสาธารณูปโภค เช่น ห้องน้ำหมู่บ้าน เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์	1 (3.33)	29 (96.67)	- (0.00)	18 (100.00)	2 (6.67)	28 (93.33)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ศึกษาลักษณะส่วนบุคคล สังคมและเศรษฐกิจของผู้ให้ข้อมูล
2. ศึกษาสถานภาพปัจจุบันของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
3. ศึกษาหาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้คือ เจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้าจนถึงผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน 18 คน ผู้นำชุมชนไหล่หิน จำนวน 30 คน และ สมาชิกชมรมการท่องเที่ยว ชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน 30 คน รวมประชากรในการวิจัยทั้งสิ้น 78 คน สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามเพื่อนำไปสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บด้วยตนเองและนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ ถอดรหัสและวิเคราะห์ ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (statistical package for the social sciences, SPSS)

เครื่องมือที่จะใช้ในการรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วยคำถาม ปลายเปิด (open-ended question) และคำถามปลายปิด (close-ended question) โดยแบ่งเป็น 2 ชุดคำถามดังนี้

ชุดที่ 1 เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพปัจจุบันของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ในด้านที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของทรัพยากรท่องเที่ยวอัน ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ (attraction) เส้นทางขนส่งเข้าถึง (accessibility) และ สิ่งอำนวยความสะดวก (amenities)

ชุดที่ 2 เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ในเรื่องการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยจะพิจารณาจากองค์ประกอบของทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้ง 4 องค์ประกอบอัน ได้แก่

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ 2. องค์ประกอบด้านการจัดการ 3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ และ 4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม ผลที่ได้จากการทดสอบความเที่ยงหรือความเชื่อมั่น (reliability) เกี่ยวกับระดับสถานภาพของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนไหล่หินอำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ได้ค่าเท่ากับ 0.74 และ ค่าความเชื่อมั่นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ได้ค่าเท่ากับ 0.72 ซึ่งมีค่าสูงกว่า 0.70 ขึ้นไป ถือว่าเป็นคำถามที่สามารถนำไปเก็บข้อมูลจากประชากรจริงได้ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคล สังคมและเศรษฐกิจของผู้ให้ข้อมูล

ตอนที่ 2 ศึกษาสถานภาพปัจจุบันของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

ตอนที่ 3 ศึกษาหาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

ตอนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคล สังคมและเศรษฐกิจของผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย 3 กลุ่มตัวอย่าง คือ เจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้างานถึงผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลไหล่หิน ผู้นำชุมชนไหล่หิน และ สมาชิกชมรมการท่องเที่ยว ชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยกลุ่มเจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้างานถึงผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลไหล่หิน มากกว่าครึ่งเป็นเพศหญิง ส่วนใหญ่มีอายุ 38-43 ปี มีสถานภาพสมรส จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และมีรายได้อยู่ในช่วง 7,001- 8,000 บาทต่อเดือน และส่วนผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่สอง ผู้นำชุมชนตำบลไหล่หิน เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง มากกว่าครึ่งมีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี เกือบทั้งหมดมีสถานภาพสมรส เกือบครึ่งจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือปวช. มากกว่าครึ่งประกอบอาชีพส่วนตัว และส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 6,000-7,000 บาทต่อเดือน และกลุ่มสุดท้ายในส่วนกลุ่มสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวชุมชนไหล่หิน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุอยู่ในช่วง 47- 56 ปี และมีสถานภาพสมรส ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มากกว่าครึ่งประกอบอาชีพส่วนตัว และส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 6,000-6,500 บาทต่อเดือน

ตอนที่ 2 ศึกษาสถานภาพปัจจุบันของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในชุมชนไหล่หิน อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง

สถานภาพในปัจจุบันของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในชุมชนไหล่หิน อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง พบว่าชุมชนไหล่หินมีสถานภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่จะสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อสร้างรายได้ ให้แก่ชุมชนและเพื่อเพิ่มสถานภาพในการท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักรวมถึงส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้จัก รักและหวงแหนทรัพยากรในท้องถิ่น ที่มีอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

ตอนที่ 3 ศึกษาหาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนไหล่หิน อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง

แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนไหล่หิน อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง พบว่าชุมชนไหล่หินมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ที่คนในชุมชนจะร่วมมือ ร่วมใจผลักดันการท่องเที่ยวของชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนต่อไป เพื่อสร้างอาชีพและสร้างรายได้ แก่ชุมชนในท้องถิ่น รวมถึงการมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษา ดูแลชุมชนให้เป็นไปตามระบบการจัดการที่ดีอีกด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนไหล่หิน อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง มุ่งศึกษาถึงสถานภาพปัจจุบันของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนไหล่หิน อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยแยกการอภิปรายผลการวิจัยออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. ประเด็นสถานภาพปัจจุบันของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในชุมชนไหล่หิน อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง จากผลการวิจัยพบว่า ชุมชนไหล่หินมีสถานภาพทางด้านการท่องเที่ยวที่สามารถจะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตามองค์ประกอบทั้ง 3 ด้านดังนี้ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านเส้นทางการเข้าถึงพื้นที่ และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

1.1 สถานภาพด้านสิ่งดึงดูดใจของชุมชนไหล่หิน คือ ชุมชนไหล่หินมีความผูกพันกับท้องถิ่น เช่น ความสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์กับชุมชนท้องถิ่น เช่น

การมีประเพณี ความเชื่อ ค่านาน นิตานพื้นบ้าน นิตานปรัมปรา และชุมชนไหล่หินมีแหล่งโบราณสถานที่สำคัญ เช่น วัด บ้านเรือน โบสถ์ วิหาร เจดีย์ เป็นต้น ซึ่งบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548ก: 29-30) กล่าวว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ต้องมีสิ่งดึงดูดใจ (attraction) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ต้องมีสิ่งดึงดูดใจอย่างใดอย่างหนึ่งในการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมชมเยือนสถานที่นั้น ๆ ซึ่งสิ่งดึงดูดใจการท่องเที่ยวย่อมแตกต่างกันไปตามประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยว แต่เนื่องจากว่าชุมชนไหล่หินยังขาดสถานภาพ คือ ชุมชนไหล่หินไม่สามารถสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง เช่น วิถีชีวิต การแต่งกาย เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาไม่มีกลุ่มคนที่ยังคงสืบทอดภูมิปัญญาให้มองเห็นอย่างชัดเจนและกิจกรรมการท่องเที่ยวของหมู่บ้านยังไม่มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นที่สามารถสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งจุดด้อยข้างต้นอาจทำให้การพัฒนาชุมชนไหล่หินเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นไปได้ยากขึ้น เนื่องชุมชนขาดเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่จะสามารถสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2540: 10) ที่กล่าวว่า ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ว่าเป็น การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมาตนเองอย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสรรพสิ่งในโลกที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ซึ่ง บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2546ข: 38) ได้กล่าวไว้ว่าเพิ่มการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวเพื่อมุ่งการให้ความรู้และความภาคภูมิใจที่เน้นเสนอลักษณะวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถานที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอย่างงของสังคม

1.2 สถานภาพด้านเส้นทางการเข้าถึงพื้นที่คือชุมชนไหล่หินมีความสะดวกสบายของการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน โดยการใช้เส้นทางเดินเท้ารอบหมู่บ้าน มีความสะดวกในการเข้า-ออกชุมชน โดยเฉพาะสภาพของถนนและความกว้างของถนนเหมาะสมกับการสัญจรไปมา มีความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ซึ่ง บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548ก: 29-30) กล่าวว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องมีเส้นทางขนส่งเข้าถึง (accessibility) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ต้องมีเส้นทางหรือเครือข่ายคมนาคมขนส่งที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่นั้น แต่ชุมชนไหล่หินยังขาดสถานภาพด้านการเข้าถึงพื้นที่เนื่องจากว่าไม่มีรถโดยสารสาธารณะที่เข้ามายังหมู่บ้านมีตลอดเวลาและสม่ำเสมอ เช่น รถบริการสาธารณะประจำทาง รถบริการสาธารณะไม่ประจำทาง และไม่มีรถรับจ้างภายในหมู่บ้าน เช่น รถเหมา หรือรถมอเตอร์ไซด์รับจ้างเข้าสู่หมู่บ้าน ซึ่งสุทธิธิ์ ชูชาติ (2544: 4-5) กล่าวว่า ระบบขนส่ง เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้สิ่งก่อสร้างอื่นๆเช่น โรงแรม ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก โรงพยาบาล ฯลฯ ตลอดจนระบบการกำจัดของเสียก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องพัฒนาควบคู่กันไปกับแหล่งท่องเที่ยว

1.3 สถานภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก คือชุมชนไหล่หินมีหน่วยรักษาความปลอดภัยไว้คอยดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว มีการจัดเวรยามรักษาความปลอดภัย มีระบบ

น้ำประปามีความสะอาดและพอเพียงสำหรับให้บริการแก่นักท่องเที่ยว มีความสะดวกในการติดต่อสื่อสารภายนอกแหล่งท่องเที่ยว เช่น โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต มีสถานที่จอดรถเพียงพอสำหรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว แต่เนื่องจากว่าชุมชนไหล่นินยังขาดมัคคุเทศก์ประจำวัดขาดความรู้และความชำนาญในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว ไม่มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและเจ้าหน้าที่คอยให้บริการด้านข้อมูลข่าวสาร ประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว และไม่มีร้านค้าชุมชนเพื่ออำนวยความสะดวกในการซื้อของที่ระลึกประจำท้องถิ่น เช่น ร้านค้าชุมชน ร้านขายของที่ระลึก ซึ่ง พงศธร เกษสำลี (2531: 5) ระบุไว้ว่า วัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้แก่ สถานที่สำคัญทางศาสนา งานศิลปกรรม งานศิลปหัตถกรรมและสินค้าของที่ระลึกในรูปแบบต่าง ๆ และบุญเลิศ จิตต์วัฒนา (2548ก: 29-30) กล่าวว่า ความปลอดภัยจากการใช้บริการด้านสินค้าที่ระลึกของนักท่องเที่ยว เป็นองค์ประกอบด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

2. ประเด็นแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนไหล่นิน อำเภอเกาะกา จังหวัดลำปางจากผลการวิจัยพบว่า ชุมชนไหล่นินมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยมีองค์ประกอบทั้ง 4 ด้านดังนี้ มีองค์ประกอบด้านการจัดการพื้นที่ องค์ประกอบด้านการจัดการ และองค์ประกอบด้านการกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ และองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม

2.1 องค์ประกอบด้านการจัดการพื้นที่ คือ ชุมชนไหล่นินสามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามายังชุมชนไหล่นินให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ มีการจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่และบริเวณโดยรอบชุมชนไหล่นินอย่างเป็นระบบ เช่น มีการแบ่งพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์สำหรับแหล่งท่องเที่ยว และที่พักอาศัย ซึ่ง เฉชา ไต้สูงเนิน (2543: 20) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เป็นเครื่องมือที่มีอำนาจให้มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ได้เป็นอย่างมาก ถ้าการท่องเที่ยวมีการจัดการและการบริหารที่ดี ก็จะสามารถใช้พื้นที่ ที่เป็นทรัพยากรนั้นได้โดยไม่ได้ทำให้มันเสื่อมโทรมลง การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงจำเป็นต้องมีการวางนโยบายที่ชัดเจนและมีความสอดคล้องกับความคิดเห็นและเหตุผลของคนในท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันนี้ชุมชนไหล่นินยังขาด การใช้สื่อเพื่อการจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว เช่น ยังไม่มีป้ายห้าม ป้ายเตือน ป้ายแนะนำ ป้ายบอกทิศทาง หรือบอกเงื่อนไขบางอย่างเพื่อควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ชุมชนไหล่นินยังขาดความสะดวกสบายในด้านการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เช่น ในชุมชนไหล่นิน ยังไม่มีรถรับจ้างประจำทางที่สามารถเดินทางเข้าถึงชุมชนไหล่นินได้ และชุมชนไหล่นินยังไม่มีกำหนดระยะเวลาในการเข้าพื้นที่ และชุมชนไหล่นินยังขาดการ

จัดการพื้นที่โดยไม่มีการใช้ป้ายบอกเส้นทางที่ชัดเจนมากนัก ควรมีแนวทางในการพัฒนาดังนี้คือ การใช้สื่อเพื่อการจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว เช่น ป้ายห้าม ป้ายเตือน ป้ายแนะนำ ป้ายบอกทิศทางหรือบอกเงื่อนไขบางอย่างเพื่อควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยว โดยการจัดทำป้ายบอกทางเข้าถึงภายในหมู่บ้านหรือภายในแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจนให้มากกว่าที่มีอยู่ นอกจากนี้ยังต้องพัฒนาในด้านความสะดวกสบายในด้านการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เช่น ในชุมชนไหล่หิน เนื่องจากยังไม่มีรถรับจ้างประจำทางที่สามารถเดินทางเข้าถึงชุมชนไหล่หินได้ ทางชุมชนควรที่จะจัดหารถไว้คอยบริการรับ ส่ง นักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวไว้ให้เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและเพื่ออำนวยความสะดวกสบายให้แก่นักท่องเที่ยว และนอกจากนี้ชุมชนไหล่หินควรมีการจัดการด้านพื้นที่โดยให้มีการใช้ป้ายบอกเส้นทางที่ชัดเจนมากกว่านี้เพื่อการเดินทางเข้าถึงได้อย่างสะดวกสบาย โดยการจัดหาป้ายที่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน มีการบอกเส้นทาง การไปถึงแหล่งท่องเที่ยวอย่างชัดเจน

2.2 องค์ประกอบด้านการจัดการ คือ ชุมชนไหล่หินมีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่พอเพียงและถูกสุขลักษณะ มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนไหล่หิน เช่น การกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน และมีการจัดการ การวางแผนป้องกันและกำจัดมลพิษ เพื่อควบคุมดูแลการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขตไม่ทำลายสภาพแวดล้อมชุมชน นอกจากนี้ชุมชนไหล่หินยังขาด จำนวนบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการบริหารจัดการ มีไม่เพียงพอที่จะให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในชุมชน เช่น บุคลากรที่มีความรู้ในเรื่องของชุมชนเป็นอย่างดีสามารถบอกเล่าถึงประวัติ ได้อย่างถูกต้องชัดเจน ซึ่ง สันธุ์ สโรบล และคณะ (2545: 39) กล่าวว่า การท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบและจะต้องไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ ต้องมีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในชุมชน ให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวและเป็นผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการตั้งแต่คิดวางแผนดำเนินการ การตัดสินใจดำเนินกิจกรรมต่างๆ การประเมินผลโครงการและการรับผลประโยชน์โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญและควรมีแนวทางการพัฒนาด้านการจัดการดังนี้คือ จำนวนบุคลากรควรมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการบริหารจัดการเพื่อสามารถที่จะให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในชุมชน โดยมีการจัดให้ความรู้อบรม บุคลากรที่เกี่ยวข้องในเรื่องของชุมชนเป็นอย่างดีสามารถบอกเล่าถึงประวัติ ได้อย่างถูกต้องชัดเจนเมื่อเวลาที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาสามารถที่จะบอกเล่าถึงประวัติศาสตร์ที่สำคัญๆ ได้อย่างชัดเจนและถูกต้อง ควรมีการพัฒนาบุคลากรในชุมชน ให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวและเป็นผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการตั้งแต่คิดวางแผนดำเนินการ การตัดสินใจดำเนินกิจกรรมต่างๆ การประเมินผลโครงการและการรับผลประโยชน์โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

2.3 องค์ประกอบทางด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ คือ ชุมชนไหล่หิน มีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมกิจกรรมสำคัญๆ ในช่วงต่าง ๆ เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง รดน้ำคำหัว และกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนในส่วนใหญ่ในพื้นที่และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดีงามหรือวัฒนธรรมของชาติ นอกจากนี้ชุมชนไหล่หินยังขาดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ด้านวัฒนธรรม ภาษา และการแต่งกาย และยังขาดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างกันและกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาตลอดจนกระบวนการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างถูกต้องและเหมาะสมและมีความชัดเจน เช่น ไม่มีการจัด โครงการกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆที่ทำให้คนในชุมชนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้มาเยือน ซึ่ง สินธุ์ สโรบล และคณะ (2545: 39) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องเอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ และให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ สร้างความตระหนักตลอดจนปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้อง ทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่น และควรมีแนวทางการพัฒนาด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ ควรพัฒนาดังนี้คือควรจัดให้มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน โดยคนในชุมชนรวมถึงบุคคลภายนอก มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันไม่ว่าจะเป็นด้านวัฒนธรรม ภาษา และการแต่งกาย และกระบวนการเรียนรู้ระหว่างกันและกันอย่างต่อเนื่องเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนา ตลอดจนกระบวนการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างถูกต้องและเหมาะสมและมีความชัดเจน โดยจัดกิจกรรม จัด โครงการกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่ทำให้คนในชุมชนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้มาเยือน เช่น มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน นอกจากนี้ควรให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวเพื่อช่วยเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ สร้างความตระหนักตลอดจนปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้อง ทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่นรวมถึงแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อศึกษาเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนให้ยั่งยืนต่อไป

2.4 องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม คือ ชุมชนไหล่หินได้รับข้อมูลข่าวสารและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เช่น การจัดเวทีเสวนา การจัดประชุม การจัดการประชุมเวทีชาวบ้าน สอดคล้องกับ สินธุ์ สโรบล และคณะ (2545: 39) กล่าวว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ต้องมีการประชุมปรึกษาหารือระดมความคิด สร้างฉันทานุมัติร่วมกันว่าการพัฒนาพื้นที่ในชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นความต้องการของชาวบ้านส่วนใหญ่อย่างแท้จริง นอกจากนี้ชุมชนไหล่หินยังไม่มีศักยภาพและความพร้อมในการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม เนื่องจากชาวบ้านในชุมชนยังไม่มีส่วนร่วมกันในการจัดการการท่องเที่ยว กล่าวคือ ชุมชนมีส่วน

ร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนจะต้องอยู่ในบทบาทเจ้าของกิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ใช่เป็นเพียงผู้ให้ความร่วมมือ และนอกจากนี้ชุมชนไหล่หินยังขาดการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว ผู้สาธารณประโยชน์ของชุมชน เช่น เงินรายได้ที่ได้มาจากการท่องเที่ยวนำมาพัฒนาสาธารณประโยชน์แก่หมู่บ้าน เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น ควรมีแนวทางการพัฒนาด้านการมีส่วนร่วม ควรมีการพัฒนา ดังนี้คือ ควรให้ชาวบ้านในชุมชนเข้ามา มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากชาวบ้านในชุมชนจะได้มีส่วนร่วมกันคิดและหาแนวทางในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยว กล่าวคือ ชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนจะต้องอยู่ในบทบาทเจ้าของกิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ใช่เป็นเพียงผู้ให้ความร่วมมือ และนอกจากนี้ยังต้องพัฒนาในด้านของการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว ผู้สาธารณประโยชน์ของชุมชน เช่น เงินรายได้ที่ได้มาจากการท่องเที่ยวนำมาพัฒนาสาธารณประโยชน์แก่หมู่บ้าน เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง มุ่งศึกษาถึงสถานภาพปัจจุบันของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ซึ่งสามารถได้มาซึ่งข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. สมาชิกชมรมการท่องเที่ยวควรมีการจัดประชุมปรึกษาหารือกับร่วมกันในชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ในการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริงเพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการท่องเที่ยวให้เหมาะสมสามารถที่จะรองรับนักท่องเที่ยว และเพื่อเป็นการเพิ่มสถานภาพในการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมในด้านการบริหารและการจัดการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง
2. นายกองค้การบริหารส่วนตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ควรจะให้ความช่วยเหลือและสนับสนุน ส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนไหล่หินเพื่อให้เป็นที่รู้จักแก่บุคคลทั่วไปเพื่อจะทำให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจในการท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรมเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น โดยนำกิจกรรมทั้งหมดที่มีอยู่ซึ่งอาจจะไม่ใช่เพียงกิจกรรมทางวัฒนธรรมเท่านั้นนำมาจัดในช่วงของการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เหมาะสม และสามารถทำให้เกิดฤดูกาลท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปีและอาจเชื่อมโยงการท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวเส้นทางเดียวกันและแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงทั้งภายในและภายนอกชุมชนใกล้เคียง เพื่อเป็นทางเลือกทางการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยว นอกจากนั้นควรดำเนินการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวให้มากขึ้นในทุกขั้นตอน ในฐานะที่เป็นเจ้าของทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อจะได้รับรู้ถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรของตนเองอย่างยั่งยืน รวมทั้งควรมีการปลูกฝังแนวคิดให้ชุมชนตระหนักในความสำคัญของการป้องกันมากกว่าการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านใกล้เคียงของตนเอง

3. นายกองค้ำการบริหารส่วนตำบลใกล้เคียง ควรสนับสนุนงบประมาณในการวางแผนการดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนใกล้เคียง และควรมีการปรับแผนให้เป็นแผนงานต่อเนื่องประจำปีเพื่อที่จะได้งบประมาณสนับสนุนต่อไป

4. นายกองค้ำการบริหารส่วนตำบลใกล้เคียงควรให้การสนับสนุน ส่งเสริม ให้ความรู้โดยการจัดฝึกอบรมให้ความรู้ในเรื่องของการท่องเที่ยวเพื่อที่จะได้เป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวแก่สมาชิกชมรมการท่องเที่ยวและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนใกล้เคียง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เพื่อเป็นการเพิ่มความรู้ ทักษะในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความประทับใจแก่บุคคลทุกฝ่าย

5. นายกองค้ำการบริหารส่วนตำบลใกล้เคียง ควรให้การสนับสนุนในเรื่องการจัดฝึกอบรมให้ความรู้แก่ภาคีทุกสังกัด และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ถูกต้อง เพื่อเป็นการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนให้แก่ผู้ที่เดินทางเข้ามาในหมู่บ้าน ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ส่งผลให้ชุมชนเกิดความภูมิใจในศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของตนเองก่อให้เกิดความเข้มแข็งภายในชุมชนส่งผลให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

6. นักวิชาการ นักวิจัยและผู้สนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถนำข้อมูลไปใช้เป็นพื้นฐานองค์ความรู้ต่อไป

7. หมู่บ้านอื่นๆที่มีสถานภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถนำผลวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาสภาพปัจจุบันของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 3A's ดังนี้ คือ สิ่งดึงดูดใจ เส้นทางขนส่งเข้าถึง และสิ่งอำนวยความสะดวก และศึกษาหาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนไหล่หิน อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง ในประเด็น องค์ประกอบด้านการจัดการพื้นที่ องค์ประกอบด้านการจัดการ องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ และองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เท่านั้น การศึกษาครั้งต่อไปจึงควรมีการศึกษาถึงความต้องการและความคาดหวังของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเฉพาะในพื้นที่แหล่งชุมชนไหล่หิน

2. การวิจัยครั้งต่อไปอาจมุ่งประเด็นไปที่การศึกษาเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวร่วมกับชุมชนใกล้เคียง และร่วมกับหน่วยงานท่องเที่ยวหรือบริษัทนำเที่ยว เพื่อค้นหาจุดเด่น และพัฒนาจุดเด่นของสถานที่ท่องเที่ยวให้กับชุมชนไหล่หิน ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

บรรณานุกรม

- กนกศักดิ์ แก้วเทพ. 2535. รายงานการประชุมสมัชชาสตรีแห่งชาติ ครั้งที่ 1 “สตรีไทย” พ.ศ. 2535. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- กรมการปกครอง. 2540. “การบริการ-สถิติประชากร”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.dopa.go.th> (1 มีนาคม 2551).
- กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร. 2550. “ประวัติศาสตร์นครลำปาง”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.lampang.go.th/lamp.html> (20 พฤษภาคม 2550).
- กาญจนา แก้วเทพ. 2539. **สื่อส่องวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2540. การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ: องค์การบริหารที่ปรึกษา ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- การประปานครหลวง. 2542. “การสร้างวัฒนธรรมการท่องเที่ยวด้วยวิธีการจัดการ”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://web.ku.ac.th/schoolnet/snet6/envi5/thai/travel.htm> (20 มีนาคม 2550).
- ข้อมูลหมู่บ้านเพื่อการจัดทำสารสนเทศชุมชน. 2552. “บ้านไหล่หิน”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://cddweb.cdd.go.th/kokha/laihun.doc> (22 เมษายน 2552).
- คณะอนุกรรมการโครงการจัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนา. 2550. **กลุ่มพื้นที่ท่องเที่ยวกลุ่มภาคเหนือ (เชียงใหม่ ลำพูน และเชียงราย)**. เชียงใหม่: สำนักงานพัฒนาชนบท (อัสสัมชัญ).
- จันทร์จิต เรือรสิริ. 2546. **คุณสมบัติผู้ประกอบการธุรกิจค้าปลีกขนาดเล็กในอำเภอเมืองเชียงใหม่**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิราพรธณ พินศิริกุล. 2533. **พฤติกรรมทางจริยธรรมของเจ้าพนักงานเคหกิจเกษตรในเขตภาคเหนือของ ประเทศไทย**. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- จุมพล หนิมพานิช. 2532. **องค์กรและการจัดการ เอกสารการสอนชุดวิชาหน่วยที่ 9-15 สาขาวิชาการจัดการ**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ชัญญะ วงษ์วิภาค, สว่าง เลิศฤทธิ์ และลักขมณณ์ บุญเรือง. 2547. **การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน**. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ . 2540. **วิถีไทย: การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

- ชูเกียรติ นพเกตุ. 2542. **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. เชียงราย: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. 2544. **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. เชียงใหม่: ลานนาการพิมพ์.
- _____. 2546. **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. เชียงใหม่: ลานนาการพิมพ์.
- เชนทร์ วิวัฒน์บวรวงศ์. 2543. **วิสัยทัศน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะ 5 ปี (พ.ศ.2545-2549) เอกสารประกอบการสัมมนางานเทศกาลเที่ยวเมืองไทย ปี 2543 ททท. 40 ปี ย่างอยู่กับที่หรือก้าวไปข้างหน้า**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- เดชา ไต้สูงเนิน. 2543. **การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตร กรณีศึกษาบ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่: การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2541. **วัฒนธรรมความจน**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- บริษัทนำเที่ยวอีซี่ทริป. 2550. **“วัดเสลารัตนปัทมาาราม”**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.ezytrip.com/travel/images/10000/00800/000702.htm> (18 พฤษภาคม 2550).
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2548 ก. **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- _____. 2548 ข. **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวธุรกิจที่ไม่มีวันตายของประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: ซี.พี.บุ๊ก สแตนดาร์ด.
- เปล่งศรี อิงคนันท์. 2526. **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- พงศธร เกษสำลี. 2531. **วัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการครั้งที่ 3 โครงการสืบสานวัฒนธรรมไทย ภูมิไทย นิยมไทย**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- พจนา สวนศรี. 2546. **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540. **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พยอม อิงคตานูวัฒน์. 2535. **จิตวิทยาการพัฒนาการวัยผู้ใหญ่**. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาสน์ การพิมพ์.
- พัทธา สายหู. 2514. **ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- พูนทรัพย์ สวนเมือง ตูลาพันธุ์. 2546. **“การรวมพลังเข้มแข็งของสตรี”**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.thaiwoman.net>. (2 เมษายน 2546).

- ภูสวัสด์ สุขเลี้ยง. 2545. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาหมู่บ้านห้วยโป่ง
ผาลาด อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย. เชียงใหม่: ภาคนิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มานิตย์ วัฒนพันธ์. 2538. คุณลักษณะของป่าไม้จังหวัดที่พึงประสงค์ตามความคาดหวังของ
ข้าราชการผู้ได้บังคับบัญชาในจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: ปัญหาพิเศษปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- บรรยง สิทธิชัย. 2520. “การพัฒนาตนเอง”. วารสารมหาวิทยาลัยแม่โจ้ (มกราคม-มีนาคม 2520).
ยุทธ ไกยวรรณ. 2546. สถิติเพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- รสีกา อังกูร. 2547. การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น.
นนทบุรี: โรงพิมพ์สุโขทัยธรรมมาธิราช.
- รัชนิกร เศรษฐโช. 2528. สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ราณี อิศัยกุล. 2545. การจัดการและการส่งเสริมการท่องเที่ยว เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้
เบื้องต้นเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว หน่วยที่ 8-15. นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- วรรณ วลัยวานิช. 2546. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วัดไหล่หินหลวง. 2552. “วัดไหล่หินหลวง หรือ วัดเสลารัตนปีพตาราม ต.ไหล่หิน อ.เกาะกา
จ.ลำปาง”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.laihin.org> (22 เมษายน 2552).
- วิไลภรณ์ ขันดีสิทธิ์. 2541. ทรรศนะของเกษตรกรต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อการพัฒนา
คุณภาพชีวิต บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่: เชียงใหม่:
การค้นคว้าอิสระปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิวัฒน์ชัย บุญภักดี. 2537. วัฒนธรรมพื้นบ้าน: ทรัพยากรการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่ง เอกสาร
ประกอบโครงการอบรมผู้นำเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์พิทักษ์ท่องเที่ยวไทย. พิมพ์ครั้งที่ 4
กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ศรีเรือน แก้วกังวาน. 2540. จิตวิทยาพัฒนาชีวิตทุกช่วงวัยเล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริ ฮามสุโพธิ์. 2543. สังคมวิทยาการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2536. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมแนวทางการศึกษาวิเคราะห์
และวางแผน. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2526. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

- สามพร มณีไมตรีจิต. 2539. บทบาทวัฒนธรรมไทยกับการท่องเที่ยว เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ โครงการสืบสานวัฒนธรรมไทย ภูมิไทยนิยมไทย ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดชัยภูมิ. 2551. “บทบาทของเจ้าหน้าที่ของรัฐและของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย และการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น”. [ระบบออนไลน์] แหล่งที่มา <http://www.chaiyaphum.go.th> (11 กุมภาพันธ์ 2551).
- สินธุ์ สโรบล, อุดร วงศ์ทับทิม และสุภาวณี ทรงพรวาณิชย์. 2545. การท่องเที่ยวโดยชุมชน: แนวคิด และประสบการณ์. เชียงใหม่: มิ่งเมืองนวัตน์.
- สุพจน์ บุญธรรม. 2542. ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดเชียงรายที่มีต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานภาคเกษตรกรรมเพื่อหารายได้เสริม. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- สุพัตรา สุภาพ. 2536. สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครั้ว ศาสนา ประเพณี. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ. ไทยวัฒนาพานิช.
- สุภาภัก จันทวานิช. 2534. การจัดช่วงชั้นทางสังคม: เกียรติภูมิของช่วงชั้นต่างๆ ในสังคม. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุริพร พิพัฒน์จิตกร. 2542. วัฒนธรรมนครปฐม.ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. นครปฐม: สถาบันราชภัฏนครปฐม.
- เสถียร โกลศ นาคะประทีป. 2515. ความรู้เรื่องวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: อมรรการพิมพ์.
- เสนห์ นครสันติภาพ. 2541. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารด้านวัฒนธรรมไทย เกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานของนักศึกษาสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อมรา พงศาพิชญ์. 2541. วัฒนธรรม ศาสนาและชาติพันธุ์วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์.
- อรุณ รักรธรรม. 2523. การพัฒนาองค์การเพื่อการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- อาธง สุทธศาสตร์. 2527. การปฏิบัติการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์.
- อุทุมพร จามรมาน. 2531. การจัดการและการประเมินการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ฟีนี พับบิชิ่ง.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามเพื่อนำไปสัมภาษณ์

4. วุฒิกการศึกษา

- 1) ต่ำกว่าประถมศึกษา 2) ประถมศึกษา
 3) มัธยมศึกษาตอนต้น 4) มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.
 5) อนุปริญญา/ปวส. 6) ปริญญาตรี
 7) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

5. อาชีพหลักของท่าน

- 1) รับราชการ 2) เกษตรกรรม
 3) ค้าขาย 4) ประกอบอาชีพส่วนตัว
 5) รับจ้าง 6) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

6. รายได้จากการประกอบอาชีพหลัก เป็นเงินสดจำนวน.....บาท/เดือน

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน ไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เกี่ยวกับสถานภาพทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน ไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยยึดหลักขององค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว 3 องค์ประกอบ คือ สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว การเข้าถึง และสิ่งอำนวยความสะดวก

คำชี้แจง ผู้ให้สัมภาษณ์กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ผู้ให้ข้อมูลระบุตามความเป็นจริง
สถานภาพทางด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวของชุมชนไหล่หิน

ลำดับที่	ข้อความ	มี	ไม่มี
1	ชุมชนบ้านไหล่หินยังมีวิถีการดำเนินชีวิต ภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น วิถีชีวิต การแต่งกาย ลักษณะของกิจกรรมประเพณี ที่อยู่อาศัย อาหารการกิน เครื่องมือใช้สอยในชีวิตประจำวัน ลักษณะสิ่งประดิษฐ์ ระเบียบแบบแผนการดำเนินชีพร่วมกันและ ภาษาพูด ที่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น		
2	การรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมประเพณี การจัดกิจกรรมซึ่งแสดงถึงการสืบสานประเพณี วัฒนธรรม ให้คงอยู่กับคนในชุมชน เช่น มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องกันในทุกๆปี		
3	ความงดงามทางด้านศิลปวัฒนธรรม หรือการสร้างประทับใจแก่ผู้พบเห็นพิจารณาจากปัจจัยต่างๆที่ประกอบกันขึ้นเป็นวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมนั้นๆ เช่น การแต่งกาย รูปแบบกิจกรรม ศิลปกรรมของงานหัตถกรรม และสถาปัตยกรรมของที่อยู่อาศัย		

ลำดับที่	ข้อความ	มี	ไม่มี
4	ความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งพิจารณาจากความยาวนานของการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้มาตั้งแต่อดีตและยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน โดยจะเห็นได้จาก วิถีชีวิต การแต่งกาย เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ซึ่งแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาไปบ้าง แต่ยังมีบางกลุ่มในชุมชนที่ยังคงสืบทอดภูมิปัญญาเหล่านั้นอยู่อย่างเห็นได้ชัด		
5	ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบค้นได้ เช่น การมีประวัติศาสตร์ที่สืบเนื่องยาวนานมาเป็นวัฒนธรรม ประเพณีจนถึงปัจจุบัน โดยมีหลักฐานที่สามารถสืบค้นได้		
6	ความผูกพันกับท้องถิ่น เช่น ความสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์กับชุมชนท้องถิ่น เช่นการมีประเพณี ความเชื่อ ตำนาน นิทานพื้นบ้าน นิทานปรัมปรา		
7	ความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์ เช่น ชุมชนท้องถิ่นมีความสนใจในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีของตน รวมถึงการมีหน่วยงานและองค์กรจากภายนอกให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น		
8	กิจกรรมการท่องเที่ยวของหมู่บ้านมีลักษณะที่สามารถสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวเช่นมีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น สวยงามไม่เหมือนใคร		
9	ภาพลักษณ์ของชุมชนไหล่นหิน สามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมและพอใจที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวเช่น สถานที่ท่องเที่ยวมีความน่าสนใจ ความมีมิตรไมตรีของคนในชุมชน การดำรงชีวิต อาหารการกิน บ้านเรือน ภาษาพูด วัฒนธรรมประเพณี		
10	ชุมชนไหล่นหินมีแหล่งโบราณสถาน ที่สำคัญ เช่น วัด บ้านเรือน โบสถ์ วิหาร เจดีย์ โรงธรรม เป็นต้น		
11	คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพตามครอบครัวดั้งเดิมซึ่งเป็นอาชีพประจำท้องถิ่นของตนเช่น ทำนา ทำไร่ ปลูกฝ้าย ทอผ้า		
12	ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนไหล่นหินสร้างขึ้นในรูปแบบของการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน มีการยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมา เช่น การบวชนาค การลงแขกเกี่ยวข้าว งานแต่งงาน งานศพ		
13	ชุมชนไหล่นหินมีแหล่งเรียนรู้ที่เน้นการศึกษาหาความรู้ในวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนจากข้าวของเครื่องใช้ต่างๆจากพิพิธภัณฑ์		

สถานภาพทางด้านการเข้าถึงหมู่บ้าน

ลำดับที่	ข้อความ	มี	ไม่มี
1	การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เช่น ความยากลำบากของเส้นทางเข้าถึง ความคดเคี้ยวของถนน และความปลอดภัยในการเข้าถึง		
2	สภาพถนนที่เข้ามายังชุมชนเป็นถนนลาดยางตลอดสาย รถสามารถวิ่งสวนทางกันได้ และไม่ขึ้นอยู่กับฤดูกาล ทำให้สะดวกในการเข้าถึง		
3	รถโดยสารสาธารณะที่เข้ามายังหมู่บ้านมีตลอดเวลาและสม่ำเสมอ เช่นรถบริการสาธารณะประจำทาง รถบริการสาธารณะไม่ประจำทาง		
4	มีรถรับจ้างอื่นๆ ภายในหมู่บ้านเช่น รถเหมา รถมอเตอร์ไซค์รับจ้างเข้าสู่หมู่บ้านทุกวัน		
5	การใช้ป้ายสื่อความหมายที่ชัดเจน เช่น ป้ายบอกทางที่ใช้บอกเส้นทางไปยังชุมชนใกล้เคียง ป้ายบอกเส้นทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนใกล้เคียง		
6	ความสะดวกสบายของการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน โดยการใช้เส้นทางเดินเท้ารอบหมู่บ้าน		
7	ความสะดวกในการเข้า-ออกชุมชน โดยเฉพาะ สภาพของถนนและ ความกว้างของถนนเหมาะสมกับการสัญจรไปมา		

สถานภาพทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในหมู่บ้าน

ลำดับที่	ข้อความ	มี	ไม่มี
1	การจัดสถานที่จอดรถให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังชุมชนใกล้เคียง เช่น มีสถานที่จอดรถเพียงพอสำหรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว		
2	ความสะดวกในการติดต่อสื่อสารภายนอกแหล่งท่องเที่ยวโดยมีอุปกรณ์การสื่อสารที่สะดวกและเพียงพอ เช่น โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต		
3	มัคคุเทศก์ประจำวัดมีความรู้ ความชำนาญในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี		
4	ระบบรักษาความปลอดภัย เช่น มีหน่วยรักษาความปลอดภัยไว้คอยดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว มีการจัดเวรยามรักษาความปลอดภัย		

ลำดับที่	ข้อความ	มี	ไม่มี
5	ความเพียงพอของการสุขาภิบาลและการสาธารณสุข การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย		
6	ร้านค้าชุมชนเพื่ออำนวยความสะดวกในการซื้อของที่ระลึกประจำท้องถิ่น เช่นร้านค้าชุมชน ร้านขายของที่ระลึกและ ร้านขายอาหาร		
	สาธารณสุขโรค/สาธารณสุขการ		
7	มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่บริการด้านข้อมูลข่าวสารประชาสัมพันธ์สถานและมีเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำ ข้อมูลต่างๆ		
8	ห้องน้ำ/ห้องสุขา มีภาพที่ดีและใช้ได้เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว		
9	ที่จอดรถมีสถานที่จอดรถกว้างขวางและสะดวกต่อการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว		
10	ร้านอาหาร-ร้านขายของที่ระลึก มีจำนวนที่พอเพียงและมีมาตรฐานของสินค้าสำหรับบริการแก่นักท่องเที่ยว		
11	ระบบไฟฟ้ามีการควบคุมดูแลเพื่อความปลอดภัยในการใช้งาน		
12	ระบบน้ำประปามีความสะอาดและพอเพียงสำหรับให้บริการแก่นักท่องเที่ยว		

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ซึ่งพิจารณาจากองค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนี้คือ องค์ประกอบด้านการจัดการพื้นที่ องค์ประกอบด้านการจัดการ องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ และองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม ซึ่งข้อคำถามและคำตอบเหล่านี้จะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของชุมชนไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

คำชี้แจง ผู้ให้สัมภาษณ์กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ผู้ให้ข้อมูลระบุตามความเป็นจริง

องค์ประกอบด้านการจัดการพื้นที่

ลำดับที่	ข้อความ	มี	ไม่มี
1	การรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนไหล่หิน เช่นสามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามายังชุมชนไหล่หิน ให้พอเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ		
2	มีการจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่และบริเวณโดยรอบชุมชนไหล่หินอย่างเป็นระบบ เช่น มีการแบ่งพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์สำหรับแหล่งท่องเที่ยวและที่พักอาศัย		

ลำดับที่	ข้อความ	มี	ไม่มี
3	แหล่งท่องเที่ยวมีการจัดการพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมโดยการใช้สื่อเพื่อการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว ด้วยการสร้างเนื้อหาสาระ เช่น การห้าม การเตือน การแนะนำ การบอกทิศทาง และการบอกเงื่อนไขบางอย่างเพื่อควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยว		
4	แหล่งท่องเที่ยวได้กำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและหรือฤดูกาล เช่น ช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว		
5	มีการจัดการด้านความพร้อมของพื้นที่และความสามารถในการรองรับของพื้นที่ เช่น พื้นที่ในชุมชนใกล้เคียงมีความพร้อมและสามารถที่จะรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางเข้ามาเยือน		
6	เป็นพื้นที่ที่สามารถเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบาย เช่น มีรถรับจ้างประจำและรถรับจ้างไม่ประจำ ที่สามารถเดินทางเข้าถึงได้อย่างสะดวกสบาย		

องค์ประกอบด้านการจัดการ

ลำดับที่	ข้อความ	มี	ไม่มี
1	มีจำนวนบุคลากรด้านการบริการที่เพียงพอต่อการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เช่นมัคคุเทศก์น้อย ไกด์ประจำท้องถิ่น		
2	จำนวนบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการบริหารจัดการ เพียงพอที่จะให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในชุมชน เช่น มีความรู้ในเรื่องของชุมชนเป็นอย่างดีสามารถบอกเล่าถึงประวัติ ได้อย่าง ถูกต้องชัดเจน		
3	มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่พอเพียงและถูกสุขลักษณะ เช่น ภาชนะที่ใช้มีความสะอาด มีฝาปิดมิดชิด		
4	การจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและต้องมีความเหมาะสมกลมกลืนกับสภาพพื้นที่ เช่น อาคารบ้านเรือน สิ่งก่อสร้าง		
5	การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปภายในชุมชนใกล้เคียง เช่น อากาศ เสียง น้ำ และการกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน		
6	มีการจัดการ การวางแผน ป้องกันและกำจัดมลพิษเพื่อควบคุมดูแลการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต เช่น การไม่ทำลายสภาพแวดล้อมชุมชน โดยการเผาขยะ เผาป่า ทิ้งขยะ หรือนอกพื้นที่ที่กำหนด		

องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้

ลำดับที่	ข้อความ	มี	ไม่มี
1	กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนในส่วนใหญ่ในพื้นที่และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดีงาม หรือวัฒนธรรมของชาติ		
2	มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน เช่น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะในด้านวัฒนธรรม ภาษา การแต่งกาย		
3	สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน		
4	มีกิจกรรมการท่องเที่ยวไว้ให้นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมกิจกรรม กิจกรรมสำคัญในช่วงต่างๆ เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง รดน้ำดำหัว		
5	มีกระบวนการเรียนรู้ระหว่างกันและกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาตลอดจนกระบวนการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างถูกต้องเหมาะสมและมีความชัดเจน เช่น มีการจัดโครงการกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆที่ทำให้คนในชุมชนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้มาเยือน		
6	กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ส่งผลให้แหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะ และของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ		

องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม

ลำดับที่	ข้อความ	มี	ไม่มี
1	ชุมชนท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว การให้บริการต่างๆ		
2	ชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เช่น การจัดเวทีเสวนา การจัดประชุม		
3	ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน เช่น การจัดกิจกรรม โครงการที่สืบสานงานประเพณีวัฒนธรรม		

ลำดับที่	ข้อความ	มี	ไม่มี
4	ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนในการจัดการ หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยชุมชนมีส่วนร่วม เช่น ชาวบ้าน ในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว		
5	มีการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว ผู้สาธารณะประโยชน์ของชุมชน ใกล้เคียง เช่น เงินรายได้ที่ได้มาจากการท่องเที่ยวนำมาพัฒนาสาธารณะประโยชน์แก่หมู่บ้าน เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์		
6	ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือ การกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมในรายได้ เช่น การจัดตั้งชมรมเพื่อการแบ่งปันผลประโยชน์รายได้จากการท่องเที่ยว		
7	มีการรวมตัวเพื่อทำกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่นการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม องค์กร หรือองค์กรชุมชน ที่เกี่ยวข้อง ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม		

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน

(นางสาว เพียงกานต์ นามวงศ์)

ภาคผนวก ข
ผลการทดสอบความเชื่อมั่น (reliability)

ตารางผนวก 1 ค่าการทดสอบความเชื่อมั่นเกี่ยวกับระดับสถานภาพของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน
ไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

ข้อความ	ค่าความ เชื่อมั่น
สถานภาพทางด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวของชุมชนไหล่หิน	
1. ชุมชนบ้านไหล่หินยังมีวิถีการดำเนินชีวิต ภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น วิถีชีวิต การแต่งกาย ลักษณะของกิจกรรมประเพณี ที่อยู่อาศัย อาหารการกิน เครื่องมือใช้สอยในชีวิตประจำวัน ลักษณะสิ่งประดิษฐ์ ระเบียบแบบแผนการดำเนินชีพร่วมกันและ ภาษาพูด ที่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น	0.729
2. การรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมประเพณี การจัดกิจกรรมซึ่งแสดงถึงการสืบสานประเพณี วัฒนธรรม ให้คงอยู่กับคนในชุมชน เช่น มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องกันในทุกๆปี	0.729
3. ความงดงามทางด้านศิลปวัฒนธรรม หรือการสร้างความประทับใจแก่ผู้พบเห็น พิจารณาจากปัจจัยต่างๆที่ประกอบกันขึ้นเป็นวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมนั้นๆ เช่น การแต่งกาย รูปแบบกิจกรรม ศิลปกรรมของงานหัตถกรรม และสถาปัตยกรรมของที่อยู่อาศัย	0.729
4. ความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งพิจารณาจากความยาวนานของการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้มาตั้งแต่อดีตและยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน โดยจะเห็นได้จาก วิถีชีวิต การแต่งกาย เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ซึ่งแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาไปบ้าง แต่ยังมีบางกลุ่มในชุมชนที่ยังคงสืบทอดภูมิปัญญาเหล่านั้นอยู่อย่างเห็นได้ชัด	0.717
5. ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบค้นได้ เช่น การมีประวัติศาสตร์ที่สืบเนื่องยาวนานมาเป็นวัฒนธรรม ประเพณีจนถึงปัจจุบัน โดยมีหลักฐานที่สามารถสืบค้นได้	0.729
6. ความผูกพันกับท้องถิ่น เช่น ความสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์กับชุมชนท้องถิ่น เช่นการมีประเพณี ความเชื่อ ตำนาน นิทานพื้นบ้าน นิทานปรัมปรา	0.729
7. ความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์ เช่น ชุมชนท้องถิ่นมีความสนใจในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีของตน รวมถึงการมีหน่วยงานและองค์กรจากภายนอกให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น	0.725

ตารางผนวก 1 (ต่อ)

ข้อความ	ค่าความ เชื่อมั่น
8. กิจกรรมการท่องเที่ยวของหมู่บ้านมีลักษณะที่สามารถสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวเช่นมีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น สวยงามไม่เหมือนใคร	0.723
9. ภาพลักษณ์ของชุมชนใกล้เคียงสามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาจนถึงและพอใจที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวเช่น สถานที่ท่องเที่ยวมีความน่าสนใจ ความมีมิตรไมตรีของคนในชุมชน การดำรงชีวิต อาหารการกิน บ้านเรือน ภาษาพูด วัฒนธรรม ประเพณี	0.710
10. ชุมชนใกล้เคียงมีแหล่งโบราณสถาน ที่สำคัญ เช่น วัด บ้านเรือน โบสถ์ วิหาร เจดีย์ โรงธรรม เป็นต้น	0.714
11. คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพตามครอบครัวดั้งเดิมซึ่งเป็นอาชีพประจำท้องถิ่นของตนเช่น ทำนา ทำไร่ ปลูกลำไย ทอผ้า	0.729
12. ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนใกล้เคียงสร้างขึ้นในรูปแบบของการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน มีการยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น การบวชนาค การลงแขกเกี่ยวข้าว งานแต่งงาน งานศพ	0.728
13. ชุมชนใกล้เคียงมีแหล่งเรียนรู้ที่เน้นการศึกษาหาความรู้ในวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนจากข้าวของเครื่องใช้ต่างๆจากพิพิธภัณฑ์	0.729
สถานภาพทางการเข้าถึงหมู่บ้าน	
1. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เช่น ความยากลำบากของเส้นทางเข้าถึง ความคดเคี้ยวของถนน และความปลอดภัยในการเข้าถึง	0.730
2. สภาพถนนที่เข้ามายังชุมชนเป็นถนนลาดยางตลอดสาย รถสามารถวิ่งสวนทางกันได้และไม่ขึ้นอยู่กับฤดูกาล ทำให้สะดวกในการเข้าถึง	0.721
3. รถโดยสารสาธารณะที่เข้ามายังหมู่บ้านมีตลอดเวลาและสม่ำเสมอ เช่นรถบริการสาธารณะประจำทาง รถบริการสาธารณะไม่ประจำทาง	0.727
4. มีรถรับจ้างอื่นๆ ภายในหมู่บ้านเช่น รถเหมา รถมอเตอร์ไซด์รับจ้างเข้าสู่หมู่บ้านทุกวัน	0.730
5. การใช้ป้ายสื่อความหมายที่ชัดเจน เช่น ป้ายบอกทางที่ใช้บอกเส้นทางไปยังชุมชนใกล้เคียง ป้ายบอกเส้นทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนใกล้เคียง	0.715
6. ความสะดวกสบายของการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน โดยการใช้เส้นทางเดินเท้ารอบหมู่บ้าน	0.708
7. ความสะดวกในการเข้า-ออกชุมชน โดยเฉพาะ สภาพของถนนและ ความกว้างของถนนเหมาะสมกับการสัญจรไปมา	0.730

ตารางผนวก 1 (ต่อ)

ข้อความ	ค่าความ เชื่อมั่น
สถานภาพทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในหมู่บ้าน	
1. การจัดสถานที่จอดรถให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังชุมชนไหล่หิน เช่น มีสถานที่จอดรถเพียงพอสำหรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว	0.719
2. ความสะดวกในการติดต่อสื่อสารภายนอกแหล่งท่องเที่ยวโดยมีอุปกรณ์การสื่อสารที่สะดวกและเพียงพอ เช่น โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต	0.727
3. มัคคุเทศก์ประจำวัดมีความรู้ ความชำนาญในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี	0.734
4. ระบบรักษาความปลอดภัย เช่น มีหน่วยรักษาความปลอดภัยไว้คอยดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว มีการจัดเวรยามรักษาความปลอดภัย	0.724
5. ความเพียงพอของการสุขภาพและการสาธารณสุข การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	0.729
6. ร้านค้าชุมชนเพื่ออำนวยความสะดวกในการซื้อของที่ระลึกประจำท้องถิ่น เช่น ร้านค้าชุมชน ร้านขายของที่ระลึกและ ร้านขายอาหาร	0.746
7. มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่บริการด้านข้อมูลข่าวสาร ประชาสัมพันธ์สถานและ มีเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำ ข้อมูลต่างๆ	0.701
8. ห้องน้ำ/ห้องสุขา มีภาพที่ดีและใช้ได้เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว	0.715
9. ที่จอดรถมีสถานที่จอดรถกว้างขวางและสะดวกต่อการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว	0.733
12. ระบบน้ำประปามีความสะอาดและพอเพียงสำหรับให้บริการแก่นักท่องเที่ยว	0.717
ค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมด	0.74

ตารางผนวก 2 ค่าการทดสอบความเชื่อมั่นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของชุมชนไหล่หิน อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง

ข้อความ	ค่าความ เชื่อมั่น
องค์ประกอบด้านการจัดการพื้นที่	
1. การรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนไหล่หิน เช่นสามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามายังชุมชนไหล่หิน ให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ	0.724
2. มีการจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่และบริเวณโดยรอบชุมชนไหล่หิน อย่างเป็นระบบ เช่น มีการแบ่งพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์สำหรับแหล่งท่องเที่ยว และที่พักอาศัย	0.719
3. แหล่งท่องเที่ยวมีการจัดการพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมโดยการใช้สื่อเพื่อการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว ด้วยการสร้างเนื้อหาสาระ เช่น การห้าม การเตือน การแนะนำ การบอกทิศทาง และการบอกเงื่อนไขบางอย่างเพื่อควบคุม ปริมาณนักท่องเที่ยว	0.721
4. แหล่งท่องเที่ยวได้กำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและหรือฤดูกาล เช่น ช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว	0.730
5. มีการจัดการด้านความพร้อมของพื้นที่และความสามารถในการรองรับของพื้นที่ เช่น พื้นที่ในชุมชนไหล่หินมีความพร้อมและสามารถที่จะรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางเข้ามาเยือน	0.729
6. เป็นพื้นที่ ที่สามารถเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบาย เช่น มีรถรับจ้างประจำและรถรับจ้างไม่ประจำ ที่สามารถเดินทางเข้าถึงได้อย่างสะดวกสบาย	0.729
องค์ประกอบด้านการจัดการ	
1. มีจำนวนบุคลากรด้านการบริการที่เพียงพอต่อการให้บริการแก่ นักท่องเที่ยว เช่น มัคคุเทศก์น้อย ไกด์ประจำท้องถิ่น	0.719
2. จำนวนบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการบริหารจัดการ เพียงพอที่จะให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในชุมชน เช่น มีความรู้ในเรื่องของชุมชนเป็นอย่างดีสามารถบอกเล่าถึงประวัติ ได้อย่าง ถูกต้องชัดเจน	0.723

ตารางผนวก 2 (ต่อ)

ข้อความ	ค่าความ เชื่อมั่น
3. มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่พอเพียงและถูกสุขลักษณะ เช่น ภาชนะที่ได้ มีความสะอาด มีฝาปิดมิดชิด	0.722
4. การจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ นักท่องเที่ยวและต้องมีความเหมาะสมกลมกลืนกับสภาพพื้นที่ เช่น อาคารบ้านเรือน สิ่งก่อสร้าง	0.712
5. การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปภายในชุมชนใกล้เคียง เช่น อากาศ เสียง น้ำ และการ กำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน	0.728
6. มีการจัดการ การวางแผน ป้องกันและกำจัดมลพิษเพื่อควบคุมดูแลการพัฒนาการ ท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต เช่น การไม่ทำลายสภาพแวดล้อมชุมชน โดยการเผาขยะ เผา ป่า ทิ้งขยะ หรือนอกพื้นที่ที่กำหนด	0.737
องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้	
1. กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคน ในส่วนใหญ่ในพื้นที่และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดีงามหรือวัฒนธรรมของชาติ	0.729
2. มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน เช่น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งกันและกันไม่ว่าจะเป็นด้านวัฒนธรรม ภาษา การแต่งกาย	0.725
3. สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในส่วนของ ชาวบ้านและผู้มาเยือน	0.732
4. มีกิจกรรมการท่องเที่ยวไว้ให้นักท่องเที่ยวได้เข้า ร่วมกิจกรรม กิจกรรมสำคัญๆ ในช่วงต่างๆ เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง รดน้ำดำหัว	0.730
5. มีกระบวนการเรียนรู้ระหว่างกันและกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนา ตลอดจนกระบวนการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างถูกต้องเหมาะสมและมี ความชัดเจน เช่น มีการจัด โครงการกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆที่ทำให้คนในชุมชน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้มาเยือน	0.735
6. กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ส่งผลให้แหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เกิดความเสื่อม โทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะ และของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ	0.744

ตารางผนวก 2 (ต่อ)

ข้อความ	ค่าความ เชื่อมั่น
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วม	
1. ชุมชนท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว การให้บริการต่างๆ	0.703
2. ชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เช่น การจัดเวทีเสวนา การจัดประชุม	0.714
3. ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน เช่น การจัดกิจกรรม โครงการที่สืบสานงานประเพณีวัฒนธรรม	0.725
4. ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนในการจัดการ หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม เช่น ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมกันในการจัดการการท่องเที่ยว	0.725
5. มีการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชนใกล้เคียง เช่น เงินรายได้ที่ได้มาจากการท่องเที่ยวนำมาพัฒนาสาธารณะประโยชน์แก่หมู่บ้าน เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์	0.727
6. ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือ การกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมในรายได้ เช่น การจัดตั้งชมรมเพื่อการแบ่งปันผลประโยชน์รายได้จากการท่องเที่ยว	0.741
7. มีการรวมตัวเพื่อทำกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่นการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม องค์กร หรือ องค์กรชุมชน ที่เกี่ยวข้อง ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	0.748
ค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมด	0.72

ภาพผนวก 1 การลงทะเบียน

ภาพผนวก 2 การฟังบรรยายเรื่องการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ภาพผนวก 3 เข้าร่วมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ภาพผนวก 4 การรวมกลุ่มเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ภาพผนวก 5 สรุปข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ภาพผนวก 6 ภาพหมู่เสร็จสิ้นการประชุมเวทีชาวบ้าน

ภาคผนวก ง

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน

รายชื่อสมาชิกและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลไหล่นหิน อำเภอกะคา จังหวัดลำปาง

ลำดับที่	ชื่อ - นามสกุล	ที่อยู่
1	นาง ปี่ ดวงแก้ว	99 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะคา จังหวัด ลำปาง
2	นางสาว เบญจพร สุขรุ่งช้าง	277 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะคา จังหวัด ลำปาง
3	นางสาว จินตนา แก้วมูล	101 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะคา จังหวัด ลำปาง
4	นาง ผ่องศรี ชำนาญการ	135 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะคา จังหวัด ลำปาง
5	นาง เจริญ อูรา	121 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะคา จังหวัด ลำปาง
6	นาง สุนีย์ ปะละยศ	343/2 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะคา จังหวัด ลำปาง
7	นาง นางสม มโนสม	322 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะคา จังหวัด ลำปาง
8	นาย สุขแก้ว ภัคตรา	62 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะคา จังหวัด ลำปาง
9	นาย แสน อุดาโม	153 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะคา จังหวัด ลำปาง
10	นาย ประเสริฐ ทินศรี	263 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะคา จังหวัด ลำปาง
11	นาย ส่ง ศิริวงศ์	200 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะคา จังหวัด ลำปาง
12	นาย อธิฐิพล การุณ	90 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะคา จังหวัด ลำปาง
13	นายโน ชลพล	154 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะคา จังหวัด ลำปาง
14	นาง บัวผัน หมูเทพ	261 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะคา จังหวัด ลำปาง
15	นาง บัวผา กุลโล	208 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะคา จังหวัด ลำปาง
16	นาง นิรา นิวาโต	241/1 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะคา จังหวัด ลำปาง
17	นางสาว พรรณี เทพหินสัพ	290 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะคา จังหวัด ลำปาง
18	นางสาว วราพร ปินตา	29/2 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะคา จังหวัด ลำปาง

รายชื่อผู้นำชุมชนในตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง

ลำดับที่	ชื่อ - นามสกุล	ที่อยู่
1	นาย ทอง วรรณมณี	62 หมู่ 2 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง
2	นาย คำสุข ตระระกะ	199 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง
3	นาย เบิ่ง จอมแปง	193/25 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง
4	นาย เชื้อน เกษณา	135/33 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง
5	นาย ปรีชา เมธา	65/3 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง
6	นาย อุดม ปินตา	346 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง
7	นาย ประสงค์ จินะการ	136/2 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง
8	นาย นำชัย บุญเรือง	62/2 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง
9	นาย ไพโรจน์ ดวงชัย	147 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง
10	นาย บุญเทียน นานทิน	123/1 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง
11	นาง อุษา ธิมา	157 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง
12	นาง นิภา ปินตา	190 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง
13	นาง สุรีย์ ปะละยศ	358/25 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง
14	นาย ดวงเดช อินทยศ	261/3 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง
15	นาย อรรถ ภาวะนา	109 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง
16	นาง จันทฤษศรี เทพจักร	161 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง
17	นาง กาญจนา สมบัติ	32 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง
18	นาง ฟองจันทร์ วงศ์คำ	154/2 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง
19	นาย คำสุข ตาเวการ	321/2 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง
20	นาย ปรีชา เมธา	320 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง
21	นาย เกรียงทอง แก้วมูล	120 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง
22	นาย ประมวล ยอดสาเหล็ก	126 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง
23	นาย อิทธิพล การุณ	121 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง
24	นาย อิทร ปินตา	38/2 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง
25	นาย สมหมาย ปะละ	311/23 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง
26	นาย ประสงค์ วรรณมณี	62 /21 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง
27	ค.ต กิจชนชัย ปะละ	133 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง
28	นาย สุวรรณ ศรีวิชัย	175 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง
29	นาย บุญกม ภัคตรา	169/21 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง
30	นาย เจริญ อูรา	182/1 หมู่ 6 ตำบลไหล่นหิน อำเภอกะเคา จังหวัด ลำปาง

รายชื่อสมาชิกชมรมการท่องเที่ยว ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

ลำดับที่	ชื่อ - นามสกุล	ที่อยู่
1	นาง มาลัย ลาดจันทร์ดี	9 หมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง
2	นางศรีลา นาวาทิน	3 หมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง
3	นางทองอิน ปินตา	13 หมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง
4	นางอรุณี ศิริวงศ์	205 หมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง
5	นางเพ็ญศรี ปละละวงค์	65 หมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง
6	นาง นางเยาว์ บุญแสง	113 หมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง
7	นางเสาร์แก้ว วรรณมณี	49 หมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง
8	นางเมืองแก้ว ครูชยัน	59 หมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง
9	นางสมิตา สีนีศรี	89 หมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง
10	นางอุษา นานทิน	156/25 หมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง
11	นางจันทร์ศรี เทพจักร	68/2 หมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง
12	นางอรปรีชา วรรณมณี	134 หมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง
13	นางบัวผัน หมูเทพ	176 หมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง
14	นางพัชรา จอมแปง	26/1 หมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง
15	นางสม มะ โนสม	10/1 หมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง
16	นางบัวจันทร์ นิ่มสุวรรณ	288 หมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง
17	นางบุญผล ตีบปะละ	288/5 หมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง
18	นางบุญผล ปะละ	292 หมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง
19	นางบัวผัน กุลโล	42 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง
20	นาง บัวเขียว ปันทิยะ	45 หมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง
21	นางศรีลา บางพิน	3 หมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง
22	นางคำใส วรรณบุปผา	29 หมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง
23	นางจันทร์ศรี เทพจักร	135/23 หมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง
24	นางอิงแก้ว ดาวะกะ	209 หมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง
25	นางสุนีย์ ปะละขศ	55 หมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง
26	นาย ดวงเดช อินทร	32/23 หมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง
27	นาย ทรงศักดิ์ แก้วมูล	113 หมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง
28	นายชาญยุทธ ไชยานนท์	44 หมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง
29	นายวัชระ ปัญญาไชย	140/1 หมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง
30	นายประเสริฐ สีนีศรี	254/1 หมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง